

Martin Ellingsen

NORGE I EØS – MEKTIG ELLER AVMEKTIG?

En analyse av norges påvirkningsmuligheter og tilpasning i forhold EU's rettsakter.

Masteroppgave i Statsvitenskap

Universitetet i Tromsø

Våren 2008

INNHold

Kapittel 1 – Innledning

- 1.1 Introduksjon
- 1.2 Problemstilling
- 1.3 Framgangsmåte
- 1.4 Disposisjon

Kapittel 2 – Teoretisk referanseramme

- 2.1 Suverenitetsavståelse
- 2.2 Tilpasningsmodeller
  - 2.2.1 Den regelbaserte tilpasningsmodellen
  - 2.2.2 Den interessebaserte tilpasningsmodellen
  - 2.2.3 Den idébaserte tilpasningsmodellen
- 2.3 Deltagelse i ekspertkomiteene
- 2.4 Påvirkning og tilpasning

Kapittel 3 - EØS-avtalens oppbygning og institusjoner

- 3.1 Introduksjon
- 3.2 EU-institusjonene
  - 3.2.1 Europaparlamentet
  - 3.2.2 Ministerrådet
  - 3.2.3 EF-domstolen
- 3.3 EFTA-institusjonene
  - 3.3.1 EFTA-domstolen
  - 3.3.2 Det Europeiske Råd
  - 3.3.3 EØS-rådet
  - 3.3.4 EØS-komiteen
  - 3.3.5 EFTAs faste komité
  - 3.3.6 EØS-utvalget
  - 3.3.7 ESA
- 3.4 EØS-systemet
  - 3.4.1 Topilarsystemet
  - 3.4.2 Formålsbestemmelsene i EØS-avtalen
  - 3.4.3 Unntaksbestemmelsene
  - 3.4.4 Rettsaktene
  - 3.4.5 Gjennomføring og tolkning av rettsaktene
  - 3.4.6 Institusjonene som er involvert ved innlemmingen av nye rettsakter
  - 3.4.7 Reservasjonsretten

Kapittel 4 – Norges påvirkning i EØS-systemet

- 4.1 Hva er en påvirkningskanal
  - 4.1.1 Den formelle påvirkningskanal
  - 4.1.2 Den uformelle påvirkningskanal
  - 4.1.3 Organisasjoners påvirkning
- 4.2 Norges påvirkning av EØS-samarbeidet siden 1994
- 4.3 Norges forhandlingsstyrke
- 4.4 EU-delegasjonen: Norges utpost i EU-systemet
- 4.5 En uutnyttet påvirkningsmulighet
- 4.6 Norske Tjenestemenns innflytelse i EU's organer
- 4.7 Kommer sent på banen

Kapittel 5 – Norges tilpasning i EØS - saker

- 5.1 Aktuelle saker mellom Norge og EU
- 5.2 Hjemfallsinstituttet
  - 5.2.1 Sakens utfall
- 5.3 Industrikraftregimet
  - 5.3.1 EU's integrerte energisystem
  - 5.3.2 Energiloven av 1990
  - 5.3.3 Spanias energisystem
  - 5.3.4 Omfanget av salg av kraft til myndighetsregulerte tariffer i Norge
  - 5.3.5 ESA's anklager
  - 5.3.6 Sakens utfall
- 5.4 Datalagringsdirektivet
  - 5.4.1 Sakens utfall
- 5.5 Kort om andre aktuelle saker
  - 5.5.1 Laksesaken
  - 5.5.2 Den differensierte arbeidsgiveravgiften
  - 5.5.3 Automatmonopolet

Kapittel 6 – Konklusjon

- 6.1 Norges innflytelse under utarbeidelsen av nye rettsakter
- 6.2 Hvordan Norge tilpasser seg nye EØS-relevante rettsakter
- 6.3 Avsluttende betraktninger

Kapittel 1

1.1 Introduksjon

Med EØS-avtalens inngåelse 1. jan 1994 fulgte den største mottagelsen av fremmed rett i Norge siden kanonisk rett kom inn med kristendommen for 1000 år siden. EØS-avtalen ble til i en spesiell historisk-politisk kontekst på tidlig 90 tallet der antallet EFTA- og EU stater var to mer jevnbyrdige blokker. Det var på den tiden 7 EFTA-stater og 12 EU-stater, mens det i dag er 3 små EFTA-stater mot 27 EU-stater.¹ EØS-avtalen ble vedtatt med stort stortingsflertall (130 mot 35), og trådte i kraft 1. januar 1994.² Avtalen er den største folkerettslige avtale Norge noensinne har inngått, og involverte 129 artikler og 1600 rettsakter ved avtaleinngåelsen som måtte innføres i norsk rett. EØS-avtalen representerte ikke et nytt rettssystem, men involverte materielt sett en kopi av EF-retten. EØS-avtalen er en ”smittebærer”, der formålet er en rettslig integrasjon i EF-retten. Til gjenytelse får EFTA-statene tilgang til EU-markedet, som til en stor grad er basert på økonomisk teori rundt at et marked fungerer best om det skjer på like konkurransevilkår på tvers av landegrenser. EØS-avtalen representerer et rettslig kompromiss mellom tradisjonell folkerett og EU-retten som et overnasjonalt rettssystem.³

EØS-avtalen *omfatter* fri handel med varer, kapital, tjenester og personer, som representerer en bærer av den underliggende EF-retten basert på pillar 1. Siden EØS-avtalen trådte i kraft har Norge tatt i mot om lag 4800 rettsakter som har blitt til norsk lov. Med EØS-medlemskapet er Norge forpliktet til å følge 10 000 sider med EU-rett.⁴ Handelsbalansen til EU-markedet er positiv, og rundt 80% av Norges eksport går til EØS-området, mens vi tar i mot 70% av vår import fra det samme området.⁵ Norge bidrar med for tiden rundt 1,132 milliarder Euro til fellesskapet i året.⁶ EFTA's overvåkningsorgan - ESA – ble opprettet for å sikre at EØS-avtalen ble overholdt, og

---

¹ Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

² Gjems-Onstad, Ole.2000. S.7.

³ Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

⁴ Gjems-Onstad, Ole. 2000.S.19.

⁵ Innst.S.nr.114 (2006-2007). <http://www.stortinget.no/inns/inns-200607-114.html> (hentet ned 25.12.07)

⁶ Europakommisjonens nettsider. http://www.europakommisjonen.no/eu_and_country/index.htm (hentet ned 02.01.08)

det ble etablert en egen EFTA-domstol som skal dømme i siste instans. I denne konteksten har oppgaven belyst hvordan Norge manøvrerer seg i EØS med tanke på påvirkning og tilpasning overfor EU, når man ikke er formelt medlem.

Ulf Sverdrup og Dag Harald Claes har publisert en artikkel i Aftenposten 26.05.04 med tittel ”Hvordan har Norge greid seg utenfor EU?”, der forfatterne stilte seg 3 spørsmål:

- 1) Påvirkningen av EU på Norge
- 2) Norsk innflytelse på EU
- 3) Omkostninger ved EØS-samarbeidet.⁷

På spørsmålet om Norge har blitt mer eller mindre påvirket av EU siden 1994 har Claes og Svedrup konkludert med at Norge er langt mer påvirket av EU enn Norge har påvirket EU. Dette henger blant annet med at EU har utvidet seg voldsomt siden 1994 med en rekke nye medlemsland, samtidig som EFTA har blitt mindre viktig som samarbeidsorgan i Europa. EU har blitt mer slagkraftig i form av en klarere røst i form av bedre koordinasjon i internasjonale organisasjoner som FN og NATO, samtidig som EU er mer synlig rundt om i verden. Norge er ikke alene om å kjenne denne europeiske samlingen, dette merkes også i USA, Kina og andre steder.⁸ EU har fått på plass en felles valuta, styrket fokus på sikkerhet og forsvar, samt et økt samarbeid innenfor justis- og politisamarbeid. Samtidig som EØS-avtalen dreier seg om en stadig mindre del av EU, har EØS-reglene større betydning i dag enn i 1994. Norge opplever stadig ordninger som ikke lar seg videreføre i EØS-samarbeidet, og dette skyldes at den dynamiske EU-retten har utviklet seg på flere områder, og at dette berører det norske samfunnet i sterk grad.⁹

1.2 Problemstilling

EØS-avtalen har vært karakterisert som en konstitusjonell katastrofe, samt at den formelle suvereniteten Norge har som følge avtalen ikke er reell. Det har sågar blitt

---

⁷ Claes, Dag Harald. Ulf Sverdrup. 2004. Arena. ”Hvordan har Norge greid seg utenfor EU?” http://www.arena.uio.no/nyheter/kronikker/0405claes_sverdrup.xml (hentet ned 22.01.08)

⁸ Claes, Dag Harald. Ulf Sverdrup. 2004. Arena. ”Hvordan har Norge greid seg utenfor EU?” http://www.arena.uio.no/nyheter/kronikker/0405claes_sverdrup.xml (hentet ned 22.01.08)

⁹ Claes, Dag Harald. Ulf Sverdrup. 2004. Arena. ”Hvordan har Norge greid seg utenfor EU?” http://www.arena.uio.no/nyheter/kronikker/0405claes_sverdrup.xml (hentet ned 22.01.08)

påstått at Stortinget har abdisert som lovgivende myndighet.¹⁰ Oppgaven ser på hvilke muligheter Norge har for å *påvirke* utviklingen av rettsakter rent generelt ved å se på det formelle i EØS-avtalen. EØS-avtalen er en spesiell konstruksjon der Norge er med uten å være med på sett og vis, og det er her det interessante ligger i hvordan Norge kan fremme sitt syn som kan føre til endringer i Norges favør. Dette representerer ”input-siden”. ”Output-siden” går på hvordan Norge tilpasser seg de EØS-relevante direktivene, og der har oppgaven tatt utgangspunkt i 3 konkrete case. Oppgaven har her sett på de enkleste sidene ved tilpasningen, og fokuset ligger på regeltilpasningen som følger av utfallet i casene. Fokuset har vært på å se på det formelle rundt hvordan lover blir vedtatt, og har studert de praktiske gjennomføringsmåtene som eksisterer når rettsakten skal bli en del av norsk lovverk. For å få en praktisk tilnærming til dette, har fokuset vært på sakene om hjemfall, industrikraftregimet og datalagringsdirektivet. Oppgaveskriveren har valgt disse tre casene av flere grunner. En grunn er at de er dagsaktuelle og i varierende grad profilerte saker. En annen grunn er at de er gode eksempler på hvor Norges innflytelse har vært liten, i tillegg til at Norge mest sannsynlig må gjøre større tilpasninger for å imøtekomme utfallet i sakene. På bakgrunn av dette tar jeg utgangspunkt i disse to problemstillingene:

- 1) Hvordan utøver Norge innflytelse under utarbeidelsen av nye rettsakter ?**
- 2) Hvordan tilpasser Norge seg nye EØS-relevante rettsakter?**

Formålet med den første delen av oppgaven er å se hvordan Norge som et EØS-land evner å påvirke lovgivningsprosessen i EU. Oppgaven ser derfor på hvordan Norge formelt sett etter EØS-avtalens bestemmelser har mulighet til å øve innflytelse og i hvilke organer dette skjer. En del av temaet her er å se på hvordan Norge arbeider i de aktuelle organene, og hvordan saksarbeidet i Regjeringen og i departementene fungerer i forkant av møtene i komiteéne hvor Norge har muligheter til å sette sitt stempel. Deretter vil oppgaven se på hvordan styringssignaler blir gitt, og i hvilken grad Norges utsendte representanter blir utstyrt med føringer rundt hvilke posisjoner Norge har. Andre del av oppgaven ser på hvordan Norge tilpasser lovgivning og hvordan Norge kan påvirke hvordan tilpasningen skjer.

---

¹⁰ Claes, Dag Harald. 2002. ”Svak melding om EØS-samarbeidet”. <http://www.arena.uio.no/news/articles/claes-250602.htm> (hentet ned 22.01.08)

1.3 Framgangsmåte

Mine 3 case omhandler hjemfallsinstituttet, industrikraftregimet og datalagringsdirektivet. EØS-avtalen og dens natur dreier seg i stor grad om juss, og casene dreier seg også i all hovedsak om juridiske problemstillinger. Jeg har her benyttet meg av juridisk litteratur for å bringe klarhet i hva spørsmålene dreier seg om, og se hvordan norsk lovverk må endres for å komme i tråd med EØS-avtalens forpliktelser. Har i stor grad brukt EØS-utvalgets referater for å få frem fakta i de ulike casene. Har også basert meg på flere titalls artikler og har hatt god hjelp av forelesninger i EØS-rett ved UIO våren 2008. For å belyse hvordan Norges påvirkning skjer, har jeg benyttet Riksrevisjonens Administrativ rapport nr.2 2005, samt en rapport fra FAFO. Videre har oppgaven basert seg på publikasjoner fra Arena, diverse stortingsmeldinger og publikasjoner fra flere forfattere. Har også hentet noe informasjon fra diverse nettaviser, selv om disse ikke har noen fremtredende rolle når det gjelder fakta og komme fram til sannhet. Disse artiklene har blitt tatt med for å krydre litt.

Jeg har her sett casene i lys av gjennomføringsteknikkene og tilpasningsmodellene til Dr. Polit Dag Harald Claes og Professor Tor Egil Førland. For å bringe sakenes fakta på det rene, har jeg gått igjennom de fleste møtereferatene i EØS-utvalget, samt sett på offentlige utspill fra Regjeringen. For å se hvordan påvirkningsbestrebelsene skjer i forvaltningen, har jeg benyttet meg blant annet av Frode Veggelands artikkel "Norge og EU: Tilpasning uten styring?".

Oppgaven vil se på hvordan Regjeringen resonnerer, handler og oppfatter sitt handlingsrom i forhold til ESA's krav og EØS-rettens rammer. Her har jeg tatt utgangspunkt i mine 3 case. Dette for å se hvilke kort Regjeringen mener å ha på hånden for å påvirke sakenes utfall i sin retning. Flere av sakene har gått til EFTA-domstolen, og man kan dermed stille spørsmålsteget ved grad av forhandlinger i flere av sakene. Flere av sakene bærer ikke preg av å ha en fremforhandlet løsning, men et resultat som har funnet sin løsning i rettsvesenet. Unntaket er sakene av til dels prinsipiell karakter, noe som gjør at også juridiske problemstillinger er relevante. De problemstillingene vil derfor måtte bli klarlagt i oppgaven.

Oppgaven har også kort gjengitt essensen i automatmonopol-saken, laksestriden. Imotsetning til de 3 første casene, er de siste eksempel på hvor Norge har evnet å gjøre innflytelse og påvirke utfallet i sakene. Disse casene er også aktuelle, men ikke behandlet i samme grad som de tre første. Norge har gjort tilpasninger i saken om den differensierte arbeidsgiveravgiften, men tilpasningene og løsningene er et resultat av Norsk innflytelse på beslutningsprosessen. Automatmonopolet er et annet eksempel på hvor Norge har evnet å vinne fram i EF-domstolen, og har fått gjennomslag for argumenter rundt spilleavhengighet. Laksestriden er også en sak hvor Norge har vunnet frem i WTO, og hvor EU må avvikle straffetollen, selv om det ikke er opplagt at de faktisk vil gjøre det.

1.4 Disposisjon

Kapittel 2 ser på det teoretiske rammeverket rundt oppgaven. Her går oppgaven igjennom beslutningsteori, forhandlingsteori og tilpasningsmodellene til Dag Harald Claes og Bent Sofus Tranøy. Kapittel 3 ser oppgaven på EØS-avtalens oppbygning og institusjoner, der EØS-avtalens institusjoner og substans gjennomgås. I kapittel 4 blir Norges påvirkning mot EU-systemet temaet, der Norges påvirkning generelt i EØS – systemet blir kartlagt. Kapittel 5 tar for seg tilpasning i 3 konkrete cases, deriblant datalagringsdirektivet, hjemfall og industrikraftregimet. Til sist har jeg konkludert rundt mine resultater i kapittel 6.

Kapittel 2 – Teoretisk referanseramme

Denne oppgaven har et to-delt utgangspunkt, der jeg både ser på hvordan Norge utøver innflytelse under utarbeidelsen av nye rettsakter, samt hvordan tilpasning skjer i forhold til nye rettsakter. For dette formålet har jeg valgt å ta utgangspunkt Claes og Tranøy's tilpasningsmodeller. Den tilpasningen som finner sted i oppgavens 3 cases blir sett i lys av tilpasningsmodellene, der den regelbaserte tilpasningsmodellen er den som oppgaven i all hovedsak baserer seg på. De fleste av sakene har funnet sin endelige løsning i dommer, noe som i alle 3 casene viser seg i form av regeltilpasninger.

2.1 Suverenitetsavståelse

EØS-avtalen medførte en suverenitetsavståelse, der Professor Andreas Føllesdal definerer dette som:

”Offentlige myndigheters reelle evne til å fremme sine selvvalgte målsetning gjennom selvvalgt politikk, iverksatt innenfor selvvalgte institusjonelle rammer”.¹¹

Selve begrepet ”suverenitet” er tvetydig, og kan tolkes både i retning av at Norge har avstått suverenitet, og at norsk suverenitet er noe annerledes. Ordet suveren blir ikke et rettslig begrep, siden Norge gjennom EØS-avtalens formelle sider kan framstå som en fullkommen suveren stat. Spørsmålet blir mer om hvordan Norge under press fra EU kan fremme selvvalgte målsetninger og forfølge egne langsiktige interesser.

Begrepet suverenitet kan deles inn i indre suverenitet og ytre suverenitet. Indre suverenitet vil si at Høyesterett har den endelige dømmende myndighet, og at staten gjennom sine andre statsmakter har en utøvende og lovgivende myndighet. Sett med Montesquieus øyne vil suverenitet i juridisk forstand bety at maktfordelingsprinsippet består, der dette systemet kan avgjøre alle viktige konflikter rundt myndighetsutøvelse.¹² Ved en suverenitetsavståelse til EU vil det si at beslutninger som fattes av EU's organer får direkte virkning i Norge, selv om man må skille mellom juridisk myndighet og reell kontroll. Som et resultat av politiske endringer

---

¹¹ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S. 269.

¹² Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S. 272.

som følge av EU-lovgivning har landets viktigste myndighetsorganer fått en redusert kontroll over aktører innenfor landets grenser.¹³ Dette kan vise seg i form av at interesser endres, handlingsalternativene endres, utfallet av myndighetsutøvelsen blir påvirket av EU, og prosessene som leder til det endelige utfallet blir preget av EU.

Ytre suverenitet går på Norges suverenitet i forhold til andre stater. I dette ligger det immunitet i forhold til andre stater, ikke-innblandings prinsipp, eller en rett til å fritt inngå traktater med andre stater. Disse rettighetene blir påvirket ved at Norge har sluttet seg til EØS-avtalen. EU-rett har forrang fremfor norsk rett, og EU sine organer kan treffe vedtak.¹⁴ Norge har likevel en større grad av ytre suverenitet enn andre EU-land, og det skyldes prinsippene i EØS-organene rundt at beslutninger fattes via enstemmighet. Her må alle parter stemme det samme. Norge har derimot begrensede muligheter til å hindre at EU-lovgivning som er omfattet av EØS-avtalen ikke blir norsk lov, slik at dette gir en redusert handlefrihet.¹⁵ EØS-avtalens suverenitet og EU-medlemsstatenes suverenitet er ganske like, selv om man kan få unntrykk av noe annet:

”Vi kan reservere oss mot nye regler, muligens i større grad enn EUs medlemsstater, men da med uoverskuelige konsekvenser, og uten reelle muligheter for rettsbeskyttelse mot disse”.¹⁶

2.2 Tilpasningsmodeller

I åpningskapittelet til Dag Harald Claes og Bent Sofus Tranøys bok ”Utenfor, annerledes og suveren” fra 1999 har man forsøkt å teoretisere hvordan norsk tilpasning skjer. Norges tilpasning til EU kan anta 3 forskjellige former: *regelbasert*, *interessebasert* og *idébasert*. Disse ulike formene kan også gis et annet navn med henholdsvis *institusjonelle forhold*, *aktørers interesser* og *kognitive faktorer*.

---

¹³ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S 273.

¹⁴ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S.275-276.

¹⁵ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S. 277-278.

¹⁶ Graver, Hans Petter. 1999. ”EØS-avtalens pris og myter. <http://www.arena.uio.no/news/articles/Graver-050799.htm> (hentet ned 22.01.08)

2.2.1 Den regelbaserte tilpasningsmodellen

Den *regelbaserte* tilpasningsmodellen fokuserer på institusjonenes utforming, der disse fungerer som en begrensende faktor i individets frihetsutfoldelse. Dette går på lover, regler og hvordan politikk praktiseres i statsapparatet, og som innebærer betydelige juridiske problemstillinger. Det er denne tilpasningsmodellen som oppgaven i all hovedsak vil basere seg på. EØS-avtalen har lagt avgjørende føringer på regelverket, særlig når det kommer til det indre markedet. Dette gjelder regler om handelspolitikk, fiskeripolitikk, avgifts- og skatteharmonisering, pengeunionen, justissamarbeidet og den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken. Alle nye EØS-relevante regler blir en del av EØS-avtalen dersom EFTA-statene godtar dem, og det er som nevnt tidligere et press på Norge ved at man skal bidra til at samarbeidet går videre i tråd med formålsbestemmelsene bak EØS-avtalen. Det skjer her en tilpasning i regelverket.¹⁷

En regelbasert tilpasning var veldig tydelig da Norge ble med i Schengen-samarbeidet, der Norges regelverk måtte tilpasses den nye virkeligheten.¹⁸ Norges rettigheter og plikter måtte her forandres, noe som innebar at nye rettslig bindende tekster måtte inn lovverket.¹⁹ Da lisensdirektivet ble innlemmet i 1995, var endringer norsk regelverk nødvendig i petroleumsloven og industrikonsesjonsloven.²⁰ Hensikten bak dette var å sikre at det ikke var diskriminering mellom aktørene i tildeling av lisenser på olje og gass.²¹ Tidligere praksis var at norske selskaper som Statoil og Hydro hadde forrang når det ble gitt konsesjoner. Dette var uforenlige med lisensdirektivet, selv om denne praksisen i realiteten hadde opphørt før lisensdirektivet ble innlemmet. Her var det et ikke-diskrimineringsprinsipp som ble lagt til grunn, der lisensdirektivet var spesielt rettet mot Norge. Resultatet av dette var at verdens nest største oljeeksportør av råolje – Norge - la om sine konsesjonsregler, noe som fratok Staten styringsmuligheter i tråd med vedtak EU fattet. En regelbasert tilpasning. I praksis hadde ikke denne regelomleggingen stor betydning, siden energiloven av 1990 allerede hadde medført

---

¹⁷ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S.8.

¹⁸ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S.65

¹⁹ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S 73.

²⁰ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S.159-160.

²¹ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S.153.

omfattende endringer når det kom til tredjepartsadgang.²² Dette representerte en tilpasning og reduksjon av Staten som regulerende myndighet når det kom til å fordele konsesjoner om leteboring og lignende.²³

2.2.2 Den interessebaserte tilpasningsmodellen

Den *interessebaserte* tilpasningen er ikke fullt så konkret som den regelbaserte tilpasningsmodellen. Påvirkning fra EU-hold skjer her på en indirekte måte. Her dreier det seg mer om politikk, mens den regelbaserte dreier seg om regelverket. Den interessebaserte tilpasningsmodellen ser på subnasjonale aktørers påvirkningskraft. Disse kan endres på europeisk nivå i form av incentiver og forandringer på nasjonale representanters tilgang på EU-systemet i form av gjennomslagskraft og påvirkning. Dette går på hva som skjer rundt de politiske prosessene før selve vedtaket om ny lovgivning fattes i EU der subnasjonale interessegrupper har påvirkningskraft.²⁴ Dette blir en indirekte form for press, der EU's endringer av standarder på et saksområde fører til at Norge føler seg presset til å endre politikk på et område. Dette skjer til tross for at Norge ikke er direkte rettslig bundet. Slik interessebasert påvirkning kan også skje på en annen måte, ved at EU blir lydhøre for interessegrupper i nasjonalstaten som har samme interesse, og gir dem en innflytelse overfor politiske myndigheter som de ellers ikke ville ha hatt. Dette kan sees på som en form for forrykking av maktballanse mellom interessegrupper og nasjonale myndigheter. Et eksempel på dette er at den frie kapitalbevegelse gjør at eiere av kapital kan true med å trekke disse midlene ut av landet for å få gjennomslag for sine interesser.²⁵ Et typisk eksempel på denne typen for tilpasning er krav fra næringslivet om å tilpasse rammevilkårene i forhold til de som eksisterer i EU, der dette også gjelder områder som ikke er omfattet av EØS-avtalen. Annet eksempel er krav fra fagbevegelsen om at tariffavtaler skal allmenngjøres ved EØS-avtalens inntredelse for å motvirke sosial dumping. De tidligere fasene av liberaliseringen av telemonopolet bar preg av interessebasert

---

²² Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S.160

²³ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S.164.

²⁴ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S 161.

²⁵ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S.8-9.

påvirkning ved at tele og it-industrien fra flere land allierte seg og arbeidet for liberalisering.²⁶

2.2.3 Den idébaserte tilpasningsmodellen

Den tredje formen for tilpasning kalles *idébasert*. I dette tilfellet har Norge samme problemer, løsning og syn som EU, og baserer seg på en frivillig tilegnelse av populære ideer og tankemønstre som eksisterer i EU. Det er rådende oppfatninger, idéer eller løsningsforståelser som blir kopiert.²⁷ Vi har her en form for læringsprosess, der EU's håndtering av klimaspørsmål kan få nasjonale aktører til å få en oppfatning rundt forholdet mellom mål og middel i f.eks klimaspørsmål, eller at man finner EUs måte å takle klimaspørsmål like hensiktsmessig hjemme. Denne læringen kan videre være problemdrevet eller løsningsdrevet, der førstnevnte går på at et problem først har oppstått for norske myndigheter. Her vil en løsning på problemet oppstå i EU, og som Norge siden tilegner seg. Den løsningsdrevende "læring" oppstår når Norge tilegner seg løsninger på problemer som ikke finnes, men der løsningene til enhver tid oppfattes som riktige og moderne.²⁸ Det kan være ideer om New public management, og tanker som går rundt liberalisering som får sitt innpass i offentlig sektor via inspirasjon.²⁹ Her kan også kravene om tariffavtaler brukes som eksempel, siden norske myndigheter tilegner seg samme løsningsforståelse som er rådende i EU.³⁰

2.3 Deltagelse i ekspertkomiteene

Norges deltagelse i ekspertkomiteene har en to-delt rolle. Det ene er at de utsendte kan bringe informasjon tilbake til politiske myndigheter, samtidig som ekspertene kan instrueres. Ekspertkomiteene kan derfor både fungere som en *innflytelseskanal* og en *informasjonskanal*. En deltagelse her kan gi et forbedret informasjonsgrunnlag å treffe beslutninger ut i fra, og kan bidra til en raskere og smidigere iverksetting den dag rettsakten skal innlemmes. Deltagelse bidrar også til å gjøre det klarere for norske myndigheter hvilket handlingsrom som eksisterer innenfor EU-reglens rammer.

---

²⁶ Fafu-rapport 455 "Ti år med EØS-avtalen". <http://www.fafu.no/pub/rapp/455/index.htm> (hentet ned 04.02.08)

²⁷ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S. 169.

²⁸ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S.10

²⁹ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S. 170

³⁰ Fafu-rapport 455 "Ti år med EØS-avtalen". <http://www.fafu.no/pub/rapp/455/index.htm> (hentet ned 04.02.08)

Dersom erfaringer fra tjenestemenn blir utnyttet av norske myndigheter, er det i tilfelle en form for *læring* av erfaringer som det norske myndigheter tar til seg.³¹

Deltagelse med hensikt å gjøre innflytelse henger sammen med et *kontrollaspekt*, selv om man er avhengig av en grad av informasjon for å kunne gjøre innflytelse. I kontrollaspektet ligger det at norske myndigheter kan instruere tjenestemenn, og på den måten gi inputs til ekspertkomitéen som kan bidra til å flytte komitéens standpunkter nærmere en norsk posisjon. En forutsetning her er at mekanismene fungerer ved at norske posisjoner faktisk blir fremmet i komiteene. Slike mekanismer kan vise seg i form av belønning/straff, overvåkning, instruksjoner og opprykksystemer som gjør at prinsipalen – norske myndigheter – har kontroll over hva agenten – ekspertutsendingen – foretar seg i komitéarbeidet. Et aspekt her er tjenestemannens sympatier og lojalitet som kan endre seg under selve komitéarbeidet, der tjenestemannen kan få EU-sympatier eller få sympatier i forhold til enkelte interessegrupper og begynner å forsvare andres posisjoner. Det kan her skje en sosialisering, tilegnelse av verdier og normer, nettverksbygging i forhold til EU, nettverksbygging i forhold til profesjonen, slik at interesser kan utvikle seg på tvers av nasjonale myndigheters interesser. Slik sosialisering kan skape både lojalitetskonflikter og krysspess ved at tjenestemenn sosialiseres inn i EU-systemet. I tilfelle må innslaget av nasjonal kontroll i form av kontrollsystemer og sosialisering i egen organisasjon være godt nok til å håndtere denne utfordringen.³²

2.4 Påvirkning og tilpasning

Å *påvirke* vil dreie seg om spørsmålet rundt å fronte faglige interesser i saker hvor det er tvil om hvilken fortolkning/håndheving av de indre markedsreglene som er riktige. Eksempler der dette har skjedd er i saken om arbeidsgiveravgiften og saken om Kommunal LandspensjonsKasse (KLP). Påvirkning kan også skje ved at Norge bidrar til EØS-reglens utforming, eller greier å hindre at nye regler får uønskede virkninger. Dette kan for eksempel være å hindre at konkurranseregler får uønskede virkninger på

---

³¹ Veggeland, Frode. 1999. "Delegering, læring og politisk kontroll". http://www.arena.uio.no/nor_publications/wp99_28.htm /hentet ned 23.01.08)

³² Veggeland, Frode. 1999. "Delegering, læring og politisk kontroll". http://www.arena.uio.no/nor_publications/wp99_28.htm /hentet ned 23.01.08)

det sosiale og arbeidspolitiske område.³³ Det kan være ulike formål bak påvirkningen i for eksempel det arbeidspolitiske området, der man ønsker å fremme norske arbeidstakeres interesser ved å påvirke EU-reglene i ønsket retning. Det kan være at man ønsker å påvirke arbeidstakeres stilling i andre EU-land, og på denne måten legge et hinder for konkurransevridning som senere kan true norske arbeidstakere. Påvirkning kan skje ved at man ønsker å styrke fagsammenslutninger i andre land. Påvirkning kan også skje ved at Norge bruker nasjonale fagsammenslutninger i andre land til å fremme vekst og velferd, og dermed gjøre markedet for Norges eksportvarer bedre. Innflytelse kan også skje ved at man bruker andre EU-medlemsland til å hindre at EU's tiltak mot nasjonal skattekonkurranse får gjennomslag, for å hindre at disse reglene til sist legger en bremse på velferden i EFTA-statene. Norges nasjonale interesser vil ha større gjennomslagskraft dersom disse samsvarer med andre medlemsstaters nasjonale interesser.³⁴

For å belyse tilpasning, har jeg i oppgaven særlig valgt å ta utgangspunkt i Claes og Førlands tilpasningsmodeller, og da spesielt den regelbaserte tilpasningsmodellen. Dette har med å gjøre at flere av sakene oppgaven tar for seg forutsetter regeltilpasninger og lovendringer når Norge skal tilpasse ordningene i tråd med ESA's pålegg eller dommer. Sakene har i seg selv et betydelig innslag av juridisk tvil som har blitt løst ved dommer. En slik tilpasning vil ikke under alle omstendigheter bety at norsk politikk endres.³⁵ Det vil også bli satt søkelys på hvordan Norge konkret tilpasser ordningene gjennom lovverk, etter at en dom har falt i EFTA-domstolen. Jeg benytter meg av Claes og Tranøys definisjon av *tilpasning*, der de definerer dette slik:

”Norske myndigheter gjør noe de ellers ikke ville ha gjort, og dette medfører at innholdet i norsk politikk ble mer i samsvar med de målsetningene som dominerer i EUs politikk”.³⁶

Når det gjelder *påvirkning*, tar jeg utgangspunkt i det logiske motsatte:

”EU gjør noe de ellers ikke ville ha gjort, og dette medfører at innholdet i EØS-politikken ble mer i samsvar med de målsetningene som dominerer i norsk politikk”.³⁷

---

³³ FAFO-rapport 455 ”Ti år med EØS-avtalen”. <http://www.faf.no/pub/rapp/455/index.htm> (hentet ned 04.02.08)

³⁴ FAFO-rapport 455 ”Ti år med EØS-avtalen”. <http://www.faf.no/pub/rapp/455/index.htm> (hentet ned 04.02.08)

³⁵ Ibid.

³⁶ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S. 282.

3.0 EØS-avtalens oppbygning og institusjoner

3.1 introduksjon

EØS-avtalen er en folkerettslig avtale, og har derfor ikke i seg selv direkte virkning for Norge. EØS-avtalen ble til i en historisk-politisk kontekst fra tidlig 90 – tallet, og var ment som en bærer av den underliggende EF-retten.³⁸ EØS-retten er gjennomført som positiv rett, noe som vil si at rettreglene i EØS-retten finnes i skrevne paragrafer. Disse er formulert som forbud (bl.a kvantitative og kvalitative importrestriksjoner) med en rekke unntak, der en del er konkurranseregler og en annen del er regler om de fire frihetene. De fire frihetene er ikke en juridisk betegnelse, men en populærbetegnelse, der unntakene ofte er gitt i sekundærlovgivningen. Kjernen i EØS-retten er samtidig negativ rett, ved at den setter en skranke mot at lovgiver kan vedta rettsakter i strid med EØS-retten. Sentralt står prinsippet om ikke-diskriminering mellom opprinnelsesland innenfor EU/EØS-området, noe som både vil si direkte, indirekte, øyeblikkelig eller potensielt (tilsvarende virkning ved kvantitativ importrestriksjon), der myndighetene i EU-området er pliktsubjekt.³⁹ Avtalen består av felles konkurranseregler, harmonisering av selskapsretten, adgang til markedene for offentlige anskaffelser i andre EØS-land, samarbeid rundt transportpolitikken, felles veterinært regelverk, samarbeid rundt miljøvern, utdanning, forskning, forbrukerspørsmål og sosiale spørsmål.⁴⁰ Konkurransereglene i EØS-avtalen kan deles inn i 3 deler:

- Art. 53. Innebærer et forbud mot konkurransebegrensende samarbeid
- Art. 54. Innebærer et forbud mot misbruk av dominerende stilling.
- Art. 57. Tar for seg kontroll med foretakssammenslutninger i forbindelse med fusjoner og oppkjøp m.m.⁴¹

Opprinnelsesland som USA og Kina er ikke omfattet.⁴² Avtalen hviler på den norske linjen om *dualisme*, der folkerett og nasjonal rett er adskilt, og hvor

---

³⁷ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S. 282.

³⁸ Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

³⁹ Sml. 1974. S. 874. "Dassonville-formuleringen".

⁴⁰ Regjeringen. 05.10.2002. "EØS-avtalen". <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/Utenriksdepartementet/260246/2002/eos-avtalen.html?id=260398> (hentet ned 22.02.08)

⁴¹ Konkurransetilsynet. "EØS-avtalens konkurranseregler for foretak". http://www.konkurransetilsynet.no/portal/page?_pageid=235.466744&_dad=portal&_schema=PORTAL&menuid=12104 (hentet ned 23.02.08)

presumsjonsprinsippet ligger til grunn. Dette står i kontrast til EU-landenes *monisme*, der EF-retten er gjort til en del av landenes interne rett. EF-retten har likevel forrang i Norge, men dette har skjedd ved at Norge har gjennomført sin folkerettslige forpliktelse til å gi forrang til EF-retten gjennom EØS-lovens §2.⁴³ Dette gjelder kun *gjennomførte* EØS-regler⁴⁴, og lovene har uansett ikke forrang fremfor norsk grunnlov. Manglende gjennomføring vil være traktatbrudd etter ODA art. 31.⁴⁵

3.2 EU-institusjonene

Kommisjonen er et stort byråkrati, der det foregår mange prosesser samtidig. Kommisjonens roller er å foreslå lover og sette dem til live. Kommisjonen er en ganske unik konstruksjon, som ikke uten videre kan sammenliknes med en regjering eller et departement.⁴⁶ Kommisjonen kjennetegnes ved å være en hybrid aktør; både eksekutiv og administrator.⁴⁷ Kommisjonen kan sammenliknes med et ”tenkende” sekretariat eller departement med initiativrett, som har funksjon som agenda-setter, men som samtidig har ansvaret for traktaten og andre administrative oppgaver. Kommisjonen er også en *arena* for politikk, dvs. et nøytralt sted hvor meninger møtes. Europakommisjonen har i dag 3 oppgaver:

- 1) Lage lover og fremme forslag om lover overfor Europaparlamentet og Ministerrådet.
- 2) Kontrollere og overvåke gjennomføringen av implementeringen av nye rettsakter i EU.
- 3) Fungere som Europas ”utenriksminister”.⁴⁸

Kommisjonen er i dag delt i 36 generaldirektorater(GD) og tjenesteavdelinger. Totalt er det 27 kommisærer, der hver av disse GD’ene hver har mellom 300 og flere tusen ansatte. Disse GD’ene har ansvaret for hvert sitt fagområde som en ”chef de file”. Disse kan sammenliknes med departementer med ansvar for hvert sitt fagområde.⁴⁹ Kommisjonens president er utpekt av ministerrådet etter Europaparlamentets godkjenning, og fungerer som en ”primus inter pares” blant kollegiet.⁵⁰ Kommisjonskollegiet, som består av flere kommisærer, møtes på onsdager og

---

⁴² Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

⁴³ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S.54

⁴⁴ Jfr. Sveinbjørnsdottir, REC 1998 s. 95 (E-9/97) og Karlsson, REC 2002. S. 245 (E-4/01)

⁴⁵ Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

⁴⁶ Sarastuen, Kristian. Anders Ystad. 2005. *Hva er EU*. Universitetsforlaget. Oslo. S.42.

⁴⁷ Knoph, Ragnar. 2004. *Knophs oversikt over Norges Rett*. 12 utgave. Universitetsforlaget. Oslo. S.810

⁴⁸ Sarastuen, Kristian. Anders Ystad. 2005. S.44.

⁴⁹ Cini, Michelle. 2004. *European Union Politics*. Oxford S. 137.

⁵⁰ Sarastuen, Kristian. Anders Ystad. 2005. S.44

diskuterer lovforslag som GD'ene kommer opp med, og her løses interessekonflikter mellom ulike GD'er som har overlappende fagområder.⁵¹

Kommisjonen er i tillegg den fremste utenrikspolitiske aktøren for EU, og har en funksjon som bindeledd mellom de 27 medlemsland. Kommisjonen er og den fremste enheten som renskjærer og representerer EUs identitet gjennom å være EUs, på sett og vis, 28 stat.⁵² Kommisjonen har en integrativ interesse, og er i følge professor Janne Haaland Matlary selvmaksimerende av natur, selv om dette ikke er et fremtredende trekk. Oppdraget til Kommisjonen er å skape felles politikk, men den har selvsagt også en sterk egeninteresse i å skaffe seg makt.

Kommisjonen er en agenda-setter som sørger for EU's framdrift. Kommisjonens agenda-setter rolle har visse begrensninger. Denne rettigheten gjelder kun EUs 1. pillar (Community pillar), og ikke 2. pillar (CFSP – Common Foreign and Security Policy) og 3. pillar (JHA – Justice and Home Affairs).⁵³ Det betyr ikke at Kommisjonen ikke har innflytelse på pillar 2 og 3, men at denne rollen er redusert til arbeid rundt retningslinjer og lignende.

Kommisjonen blir influert av ideer og forslag fra ulike hold. Det er en utstrakt pluralisme rundt Kommisjonen. Interesseorganisasjoner blir i stor grad invitert inn. Kommisjonen har initiativretten på lovgivningsområdet og fremsetter dermed alle lovforslag som forelegges for Europaparlamentet og Rådet. Til tross for at Kommisjonen har en finger med i alt som skjer i EU, er Kommisjonen ingen lovgiver, men har en initierende og formulerende rolle. Direktivforslag som kommer fra Kommisjonen går senere til parlamentet, som siden kommer med sine bemerkninger, før det endelige forslaget vedtas i rådet (co-decision).⁵⁴

3.2.1 Europaparlamentet

Parlamentet har etter utvidelsen 732 representanter, der disse er direkte valgt i hvert hjemland for en periode på 5 år. Parlamentet har tre hovedoppgaver:

---

⁵¹ Sarastuen, Kristian. Anders Ystad. 2005. S.75

⁵² Cini, Michelle. 2004. S.132.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Matlary, Janne Haaland. 2004. Forelesningsnotater i emnet STV1201 ved UIO.

- 1) Parlamentet er lovgiver sammen med rådet, der parlamentet nå er likestilt med Rådet som lovgivende organ i mange politiske saker.⁵⁵
- 2) Parlamentets andre oppgave er å godkjenne EUs budsjett, og de har også rett til å forkaste dette budsjettet.
- 3) Europaparlamentet har en rolle som kontrollorgan overfor Kommisjonen, og har muligheten til å fremme et mistillitsforslag – som med 2/3 flertall – kan fremtvinge kommisjonens avgang (EF-traktatens art.201).⁵⁶

EF-domstolen har kun jurisdiksjon over pillar 1, der Kommisjonen har en rolle som agenda - setter. Europaparlamentet kan kalle inn kommisærer til å avgi forklaring, på samme måte som norske ministre har møterett på Stortinget. Det at Europaparlamentet kan avsette hele Kommisjonen, gir unionen et anstrøk av parlamentarisme. Europaparlamentet vedtar og kontrollerer budsjettet og dette gir også en grad av makt, siden hele budsjettet kan avvises ved kvalifisert flertall. Parlamentet er i likhet med Stortinget inndelt i komitéer, der disse komitéene arbeider uavhengig av partilinjene, og er på sett og vis et samarbeidsforum. I plenumsmøtene er det derimot de politiske skillelinjene som styrer, og dette fører ofte til mer politisk debatt, mens komiteene jobber mer resultatfokuseret.⁵⁷

3.2.2 Ministerrådet

Ministerrådet er organet i EU som er konstruert for å representere medlemslandene. Her møtes statsrådene for å diskutere og vedta nye forordninger, direktiver og beslutninger. Alle nye forslag til lover må godkjennes av rådet før de blir satt ut i livet, og rådet besitter den lovgivende myndigheten sammen med Europaparlamentet. Ministerrådet har 9 ulike kollegier, der landbruksministerene møtes i et kollegium, finansministrene møtes i et eget kollegium osv.⁵⁸ Rådet har en sentral utøvende rolle innenfor å lede og styre tempoet i europeisk integrasjon, spesielt i diplomati og utenriksspørsmål. Begrepet ”Ministerrådet” eller ”rådet” kan være noe misvisende, siden det i realiteten er 9 forskjellige råd, organisert etter politiske spesialfelter. Over Ministerrådene står ”Det europeiske råd”, og her sitter statsoverhodene for alle medlemslandene. Ministerrådet har 3 hovedoppgaver:

---

⁵⁵ Sarastuen, Kristian. Anders Ystad. 2005. S.59

⁵⁶ Knoph, Ragnar. 2004. S.811.

⁵⁷ Sarastuen, Kristian. Anders Ystad. 2005. S.60

⁵⁸ Sarastuen, Kristian. Anders Ystad. 2005. S.51.

- 1) Å vedta lover og regelverk i samarbeid med Europaparlamentet.
- 2) Å koordinere den økonomiske politikken innenfor unionen av medlemsland
- 3) Å vedta budsjettet sammen med Europaparlamentet.

I ministerrådet er det stemmevektregler, der de ulike medlemslandene har sin stemmevekt etter hvor mange innbyggere den enkelte stat har. Her har de små landene langt mer stemmevekt per hode enn de store landene som Frankrike, Tyskland, Storbritannia og Italia.⁵⁹

3.2.3 EF-domstolen

EU er, i følge Maastricht-traktaten, grunnlagt som en rettsbasert orden. Den har derfor objektivt gyldige regler, nedskrevne i traktater, som må følges og har egne domstoler som håndhever disse. EF-domstolen, også kalt Domstolen eller ECJ (European Court of Justice), ligger i Luxembourg og ble opprettet med Paris-traktaten som grunnla ECSC (European Coal and Steel Community) i 1951. EF-domstolen har 3 oppgaver:

- 1) Se til at fellesskapslovene blir gjennomført i medlemslandene
- 2) Se til at unionens institusjoner holder seg innenfor sitt mandat.
- 3) Bidra med tolkning av lovene for nasjonale domstoler.⁶⁰

EF-domstolen er det høyeste organet i EU, og de dommene som blir avsagt skaper presedens og er ofte rettsskapende. Eventuelle konflikter mellom en av EU's institusjoner og medlemslandene blir løst i denne domstolen. Et vedtak av EF-domstolen eller EFTA-domstolen vil bli fulgt av tvangsfullbyrdelse etter Art 110 i EØS-avtalen. Den nasjonale domstol gis kun retten til å kontrollere om dokumentene er ekte, og resultatet kan ikke overprøves.⁶¹ På samme måte kan medlemsland stevne for eksempel ministerrådet under påstand om at feil beslutningsprosedyre ble brukt i et vedtak.⁶²

---

⁵⁹ Sarastuen, Kristian. Anders Ystad. 2005. S.54.

⁶⁰ Sarastuen, Kristian. Anders Ystad. 2005. S.63.

⁶¹ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S. 182.

⁶² Sarastuen, Kristian. Anders Ystad. 2005. S.64.

3.3 EFTA-institusjonene

3.3.1 EFTA-domstolen

Et særskilt organ for EFTA-landene er EFTA-domstolen som virker på samme vis som EF-domstolen for EU-statene, der Norge og andre EØS-stater kan fremlegge tolknings spørsmål etter ODA (Overvåknings- og domstolsavtalen) Art. 34 og få dette avgjort av EFTA-domstolen. EFTA-domstolen er opprettet ved EØS-avtalens Art. 108 (2).⁶³ Denne har kompetanse til å avgjøre saker som reises av ESA mot EFTA-landene i EØS.⁶⁴ EFTA-domstolen kan også reise avtalebruddssøksmål etter ODA Art. 31. Etter ODA Art. 34 kan EFTA-domstolen gi rådgivende uttalelser til nasjonale domstoler. Både EF-domstolen og EFTA-domstolen er uavhengige, og kan i prinsippet avsi motstridende dommer. Som følge av Art. 107, samt protokoll 34, kan norske domstoler fremlegge tolknings spørsmål, men resultatet blir også bindende for den aktuelle domstolen som kommer med forespørselen.⁶⁵ ODA Art. 33 sier at ” Vedkommende EFTA-stater skal treffe de tiltak som er nødvendige for å oppfylle EFTA-domstolens avgjørelser”. Private kan også føre saker her (og andre som f.eks Markedsrådet), dersom saken har tilstrekkelig interesse og relevans.⁶⁶ Direkte klagerett for individene er det derimot ikke. Den største forskjellen mellom EØS-avtalen og systemet i EU, er at EFTA-statene ikke har noen plikt til å legge frem tolknings spørsmål. Professor Hans Petter Graver påpeker at uttalelser fra EFTA-domstolen ikke er formelt bindende. I EU er fellesskapsretten gjeldende fremfor den enkelte lands nasjonale rett.⁶⁷ Enkelte dommer fra EFTA-domstolen er omtalt senere.

3.3.2 Det europeiske råd

Det Europeiske Råd er det andre av de to råd i EU-systemet ved siden av ministerrådet, der det finnes både likhet og ulikheter. Dette rådet er ikke hjemlet juridisk i traktatene, men det var planen at den nye EU-grunnloven som ikke foreløpig har kommet i stand skulle gi denne hjemmelen. Dette rådet består av EU's stats- og

---

⁶³ Graver, Hans Petter. ”Dømmer Høyesterett i siste instans?”. http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2002/papers/wp02_6.htm (hentet ned 23.01.08)

⁶⁴ Sejersted, Fredrik m.fl. 1999 *EØS-rett*. Senter for Europarett. Universitetsforlaget. Oslo. S. 70

⁶⁵ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S. 177.

⁶⁶ Eckhoff, Torstein. Eivind Smith. 1999. *Forvaltningsrett*. Oslo.

⁶⁷ Graver, Hans Petter. ”Dømmer Høyesterett i siste instans?”. http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2002/papers/wp02_6.htm (hentet ned 23.01.08)

regjeringssjefer, samt Kommisjonens president, og har til oppgave å trekke opp de store linjene for EU-samarbeidet. Her diskuteres de store politiske spørsmål som utenriks- og sikkerhetspolitikk, justispolitikk, budsjettspørsmål, integrering. I tillegg utpeker ministerrådet Kommisjonens president og sentralbanksjefen i EU.

Formannskapet i Det europeiske råd rullerer mellom landene, der perioden er et halvt år av gangen. Den største forskjellen mellom Ministerrådet og Det europeiske råd er at det ikke er noen stemmeviktsregler som er dannet ut i fra befolkningsstørrelse. Sistnevnte arbeider ut i fra enstemmighet. Det europeiske råd er et forum hvor stats- og regjeringssjefer danner personlig kontakt og diskuter de store linjene, og mye av EU's utvikling har hatt godt av sterke bånd innenfor Det europeiske råd.⁶⁸

3.3.3 EØS-rådet.

EØS-rådet består av medlemmer fra Ministerrådet i EU, Kommisjonen og regjeringsrepresentanter fra EFTA landene.⁶⁹ Dette organet er det høyeste organet i EØS-systemet. Artikkel 89-91 i EØS-avtalen omtaler EØS-rådet, der formålsbestemmelsen i art. 89 sier at EØS-rådet "[...] skal særlig ha som oppgave å gi den politiske fremdrift ved gjennomføringen av denne avtale og fastlegge de alminnelige retningslinjer for EØS-komiteen".⁷⁰ Det avholdes møter 2 ganger i året, og avgjørelsene er enstemmige. Dette rådet skal vurdere hvordan avtalen samlet sett virker og utvikler seg, og gi avtalen den politiske framdrift som behøves for at avtalen skal utvikle seg i takt med resten av EU-systemet. EØS-rådet et sentralt organ for å kunne utveksle meninger og synspunkter rundt EØS-avtalen, og saksområder omfattet av avtalen. EØS-rådet er ikke så sentralt som det en gang var, siden EU-siden ofte har et noe svakt oppmøte, mens Norge som oftest stiller mannsterke opp.

3.3.4 EØS-komiteen

EØS-komiteen (Joint committee) er arbeidshesten i EU/EØS-saker og har ansvaret for den løpende gjennomføringen av EØS-arbeidet.⁷¹ EØS-komiteen er opprettet med

---

⁶⁸ Sarastuen, Kristian. Anders Ystad. 2005. S.49

⁶⁹ Knoph, Ragnar. 2004. S. 814.

⁷⁰ EØS-avtalens art.89.

⁷¹ Gjønnes, Arnhild Dordi. Sigurd Knudtzon (red) . *EØS-håndboken*. 1998. S. 437.

hjemmel i Art. 92 og 93 i EØS-avtalen. EØS-komiteen er ikke det øverste organet i EØS-samarbeidet, men det fremste. I 2004 var antallet avgjørelser i EØS-komiteen 181. Komiteen møtes omtrent en gang i måneden, og har til hovedoppgave å ta de formelle beslutningene om å innlemme nye rettsakter i EØS-avtalen. EØS-komiteen har likevel ingen lovgiverkompetanse, og de vedtak som treffes i komiteen anses som en form for folkerettslige avtaler.⁷² I EØS-komiteen legger partene frem sine utkast, der den norske Regjeringen på forhånd har konsultert med EØS-utvalget.⁷³ Etter at posisjonene er fremmet, løper en 6 måneders frist i henhold av EØS-avtalens art. 102 (4), dersom partene ikke kommer til enighet etter EØS-avtalens art. 102 (1), (2) og (3). Art 102 er fundert på det prinsipp at EU først vedtar regelverket, og så er det EØS-komiteens oppgave å vedta de samme reglene og iverksette dem. Det kan derimot oppstå et problem rundt tidsforsinkelsen mellom tidspunktet der rettsakten er vedtatt i EU og tidspunktet der den samme rettsakten er vedtatt i EØS-komiteen.⁷⁴ EØS-komiteen har en 6 måneders frist på å vedta rettsakten.

I EØS-komiteen er Kommisjonen representant for EU, og avgjørelsene blir tatt ved enstemmighet i henhold til EØS-avtalens art. 93.⁷⁵ Artikkel 92-94 omtaler denne komiteen, der art. 92 sier at komiteen skal sørge for en ”effektiv gjennomføring” av avtalen. Her skal det utveksles synspunkter i EØS-relaterte saker, og det er hit hvor stortingsrepresentanter kommer for å holde seg orientert om aktuelle saker og drøfte dem. Tvister som oppstår og angår EØS-avtalen kan løses i EØS-komiteen etter en regel om to tredjedelers flertall. Det står i Art. 102 (3) at partene skal bestrebe seg på å komme til enighet når nye rettsakter skal på plass i EØS-avtalen, og forsøke å finne en gjensidig godtakbar løsning som det heter. Denne enigheten sikres gjennom Norges bidrag til ekspertkomiténe.⁷⁶ I følge art. 105 skal partene bestrebe seg på å finne en likest mulig fortolkning mellom bestemmelsene i EØS-avtalen, og bestemmelsene i EU-regelverket. Dersom enighet ikke oppnås, kan rettsakten settes midlertidig ute av kraft. Skulle man ikke komme til enighet i det hele tatt, kan saken videresendes til EF-

---

⁷² Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S.174.

⁷³ Gjønnnes, Arnhild Dordi. Sigurd Knudtzon (red) . *EØS-håndboken*. 1998. S. 447

⁷⁴ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S. 171.

⁷⁵ Europakommisjonens nettsider. http://www.europakommisjonen.no/eu_and_country/index.htm (hentet ned 02.01.08)

⁷⁶ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S. 172.

domstolene som avgjør tvisten, og eventuelt klargjør tolkningstvill rundt lover og paragrafer.⁷⁷

3.3.5 EFTA's faste komité

EFTA's faste komité fungerer som en slags forbereder i forkant av møtene i EØS-komiteen. Det finnes også en rekke undergrupper under EØS-komiteen og EFTAs faste komité, der drøftelsene og beslutningene forberedes. Dette er underkomiteer, ekspertgrupper og arbeidsgrupper, som er ordnet etter saksfelt.⁷⁸ Norge har formannskapet dette vinterhalvåret, noe som betyr at Norge forbereder og leder sakene som skal legges frem for EFTA's faste komité. Det betyr at Norge leder ordet på vegne av EFTA-landene i EØS-komiteen og EØS-rådet. Sentralt på agendaen denne våren 2008 står å drøfte forslag fra Kommisjonen rundt energi og klima, havpolitikk, helsespørsmål, samt å drøfte EU's kjemikalielovgivning i EØS-avtalen.⁷⁹ Her behandles de viktige politiske sakene i EFTA, og organet bidrar til samordning av EFTA-statene før møtene i EØS-komiteen og EØS-rådet. I de siste organene skal EFTA-statene opptre samstemt, og det er dette EFTAs faste komité bidrar til.⁸⁰

3.3.6 EØS-utvalget

EØS-utvalget er et konsultasjonsorgan Regjeringen benytter før et forslag fremmes for EØS-komiteen. Alle referater fra møtene er hemmeligholdt, og gjøres tilgjengelig først 1 år etter at selve møtet fant sted. I Sverige har man et tilsvarende organ som heter EU-nämnden, og til tross for at de ble etablert på samme tid, virker det på forskjellige måter. I Norge er EØS-utvalgets møter få, korte og det er i hele tatt liten aktivitet både i dette organet og Stortinget for øvrig. EØS-utvalget diskuterer på bakgrunn av materiale fra Regjeringen og utenriksdepartementet, mens Stortinget er fraværende som informasjonskilde. EØS-utvalget bærer preg av å være et orienteringsorgan for Regjeringen i følge Arena-rapporten.⁸¹

---

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ St.meld. nr. 23 (2005-2006)

⁷⁹ EØS-utvalget. 25.01.08. <http://www.stortinget.no/eos/2007/midl/e080125.htm> (hentet ned 31.01.08)

⁸⁰ Europaveien. "EFTAs faste komité".

<http://europaveien.no/shownewsintro.asp?bransje=0&cat=133&id=557&sup=556> (hentet ned 20.01.08)

⁸¹ Arena. 2004. "Stortinget og EU: Selvvalgt likegyldighet".

http://www.arena.uio.no/nyheter/storting_likegyldighet.xml (hentet ned 22.01.08)

3.3.7 ESA

EFTAs overvåkningsorgan ESA overvåker EFTA landenes oppfyllelse og etterlevelse av EØS avtalen, og ser til at reglene om fri flyt av varer, tjenester, personer og kapital blir etterlevd. Det er implementering og håndhevingskontroll som er ESAs hovedoppgaver.⁸² ESA skal sikre at selve håndhevingen av EØS-reglene blir utført på riktig måte, og er ledet av et kollegium bestående av et medlem fra hvert medlemsland (Island, Liechtenstein og Norge). Disse medlemmene skal utføre sine vurderinger uavhengig av sine medlemslands syn på sakene, og kan ikke instrueres.⁸³ EØS-avtalens art. 108-110 har bestemmelsene om ESAs virksomhet, sammen med ODA-avtalens art. 4-21. ESA har særlig kontrollkompetanse på konkurranseretten (Direkte kontroll med foretak) etter EØS art. 56, offentlige anskaffelser etter EØS art. 65, ODA art 23 og protokoll 2. Videre har ESA kontrollkompetanse på statsstøtte gjennom EØS art. 65, ODA art 24 og protokoll 3.⁸⁴ ESA skal både kontrollere den lovtekniske gjennomføringen, samt selve håndhevingen av dem. Etter ODA avtalens art. 31 skal medlemslandet ved mistanke om regelbrudd først gis muligheter til å uttale seg. Deretter utsteder ESA et formelt åpningsbrev før et eventuelt søksmål blir reist av ESA mot Staten.⁸⁵ Ingen kan kreve at ESA skal reise sak, slik at dette skjer på ESAs eget initiativ. Norge kan etter ODA. Art 32 derimot reise sak mot en annen EFTA stat, men dette vil gjerne først skje etter konsultasjoner med ESA, EØS-komiteen og EFTAs faste komité.⁸⁶ ESA og EFTA-domstolen med prosedyrer kom til gjennom ODA-avtalen.⁸⁷

3.4 EØS-systemet

3.4.1 Topilarsystemet

Da EØS-avtalen ble utformet, var det en sterk frykt for at den nye avtalen skulle presse på overnasjonale løsninger. Som følge av dette ble EØS-avtalen utformet som et

---

⁸² EØS-avtalens art.89.

⁸³ Eckhoff, Torstein og Eivind Smith. 2006. S 494.

⁸⁴ Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

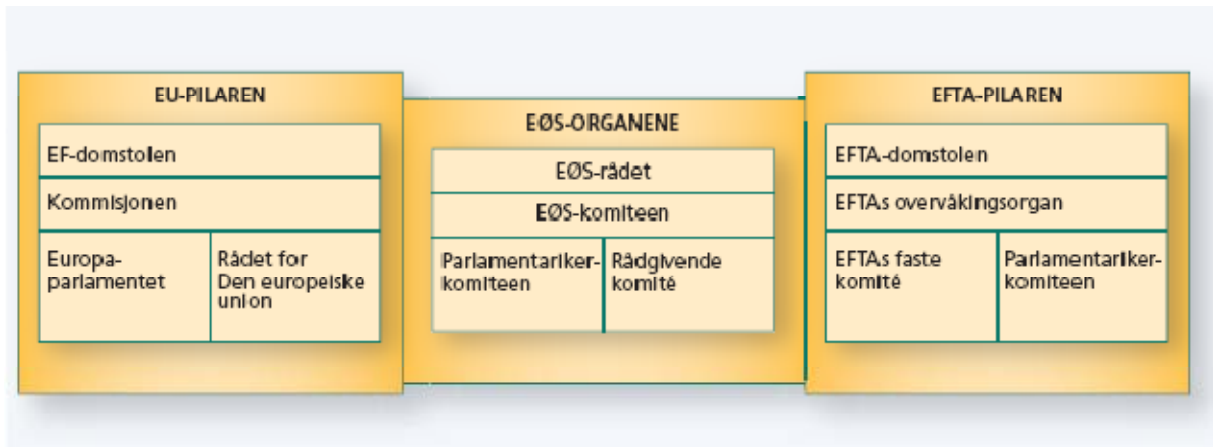
⁸⁵ Eckhoff, Torstein og Eivind Smith. 2006. S 495.

⁸⁶ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S. 179

⁸⁷ St.meld. nr. 27 (2001-2002). "Om EØS-samarbeidet 1994-2001".

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stmeld/20012002/Stmeld-nr-27-2001-2002-/2.html?id=196154> (hentet ned 20.01.08)

topilarsystem, der den ene pilaren utgjøres av EU (Ministerrådet, Kommisjonen, Parlamentet, EF-domstolen), og den andre pilaren er EFTA-pilaren (EFTA-statenes faste komité, ESA, EFTA-domstolen). EØS (EØS-rådet, EØS-komiteén, Parlamentarisk komité og Rådgivende komité) er det som binder disse pilarene sammen.⁸⁸ Dette topilarsystemet innebærer blant annet at partene ikke er deltagere i hvert lands respektive beslutningssystemer.⁸⁹

Topilarsystemet. Riksrevisjonen. Administrativ rapport nr. 2 2005

I følge Stephan I. Jervel er EU-pillaren ansvarlig for den dynamiske utviklingen, mens EFTA-statene er ansvarlig for homogeniteten. Litt flåsete kan man si at EU lager reglene, mens EFTA-statene aksepterer og gjennomfører disse.⁹⁰ EØS-avtalen er relativt begrenset i sitt omfang, men Schengen-samarbeidet med EU gjør spekteret av samarbeidsområder større. Dette er en assosieringsavtale.⁹¹ Her har man samarbeid med om innvandring, grensekontroll, visum, asyl m.m.⁹² Schengen-avtalen ble undertegnet i desember 1996 og trådte i kraft i mars 2001.⁹³ Med Schengen er grensekontroll avskaffet mellom medlemslandene, samarbeidet mellom politi og påtalemyndighet har blitt tettere, samt at det er en bevegelse mot en felles innvandring

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S. 170.

⁹⁰ Jervel, Stephan L. 2000. *Lovgivningen i EØS*. Cappelen Akademisk Forlag.

⁹¹ EU-delegasjonen. "Historikk og bakgrunn". <http://www.eu-norge.org/NR/exeres/6B0AA38A-B858-4CBB-9917-ED802DA1926D.htm> (hentet ned 20.01.08)

⁹² Sejerstedt, Fredrik m.fl. 2004. *EØS-Rett*. 2. Utgave. Universitetsforlaget. Oslo. S. 255.

⁹³ Europakommisjonens nettsider. http://www.europakommisjonen.no/eu_and_country/index.htm (hentet ned 02.01.08)

og asylpolitikk.⁹⁴ Med åpne grenser betyr det at man kan dra på biltur fra Norge til Italia uten å bli stoppet i systematisk grensekontroll mellom hvert medlemsland.⁹⁵

3.4.2 Formålsbestemmelsene i EØS-avtalen

EØS-avtalen har også en rekke grunnleggende formålsbestemmelser som ligger til grunn for hele avtalen, som angir den dypere mening og formål som avtalen har. Det står blant annet at en del av formålet med avtalen er å skape et "[...] *dynamisk og ensartet* Europeisk Økonomisk Samarbeidsområde". Det dynamiske henspeiler her på en utvikling i tråd med den underliggende EU-retten, og som i tur og orden skal innlemmes og gjøres til en del av EØS-retten. Det skal være homogenitet og regellikhet. Det var et krav om at begrepet "dynamisk" skulle med under forhandlingene av EØS-avtalen, slik at denne avtalen ikke ville være frosset til slik den framstod i 1992 med de 1500 rettsaktene som da ble en del av avtalen. Ensartethet betyr her at EØS-avtalen skal være i tråd med EU-retten til enhver tid når det kommer til felles tolkningsprinsipper m.m. Det var et krav fra forhandlingspartene på den tiden, og da først og fremst fra EU-siden at disse to begrepene skulle med. Det ville uansett være rart om begrepene ikke var med, siden EØS-retten da ville vært lik EU anno 1992 i permanent frossen tilstand.⁹⁶

Prinsippene i avtalens del 1 og lojalitetsplikten i Art. 3 slår fast at statene har plikt til å treffe tiltak som er egnet til å oppfylle avtalens forpliktelser. På samme måte er det en negativ plikt til å unngå å treffe bestemmelser som står i strid med disse og som kan sette avtalens mål i fare som det heter i Art. 2. Dette betyr ikke at Stortinget ikke kan vedta en ny lov som står i strid med EØS-lovgivning, og som norske domstoler vil være forpliktet til å følge. Vår interne rett gir full adgang til å gi lover som gjør unntak fra Art. 2.⁹⁷ Dette vil likevel da være et traktatbrudd som vil kunne få konsekvenser, og Norge vil kunne bli dømt for dette av EFTA-domstolen.⁹⁸ Tidligere lover vedtatt av

---

⁹⁴ St.meld. nr. 23 (2005-2006).

⁹⁵ St.meld. nr. 23 (2005-2006) "Om gjennomføring av europapolitikken".

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stmeld/20052006/Stmeld-nr-23-2005-2006-.html?id=200812>
(hentet ned 31.12.2007)

⁹⁶ Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

⁹⁷ Andenæs, Johs. Arne Fliflet. 2006. *Statsforfatningen i Norge*. 10 utgave. Universitetsforlaget. Oslo. S. 242.

⁹⁸ Sejerstedt, Fredrik m.fl. 2004. *EØS-Rett*. S. 245.

stortinget før EØS-avtalen trådte i kraft vil ikke bli skjøvet til side ved kollisjoner. Stortinget må i tilfelle vedta en ny lov for at slikt skal skje. Skulle det oppstå en reell konflikt, vil man nok heller forsøke å tolke seg vekk, snarere enn å ha en konfronterende linje.⁹⁹

Art. 4 slår fast et *ikke-diskrimineringsprinsipp* der ”Enhver forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet skal være forbudt innenfor denne avtales virkeområde, med forbehold for de særbestemmelser den selv gir”.¹⁰⁰ Dette gjelder både direkte- og indirekte diskriminering, samt restriksjoner som verken er direkte/indirekte diskriminerende, men som likevel kan utgjøre en restriksjon. Saklig diskriminering er derimot lov.¹⁰¹ Videre har avtalen et *forholdsmessighetsprinsipp* der det skal være forholdsmessighet mellom det mål man ønsker å oppnå, og de midler som tas i bruk.¹⁰² Avtalen har også et mål om *ensartethet*, noe som betyr felles regler og like konkurransevilkår. Det er sentralt at eventuelle unntak som påberopes er forankret i et legitimt hensyn jfr. EØS Art. 13, første ledd.¹⁰³ Slike legitime hensyn kan eksempelvis være:

”[...] offentlig moral, orden og sikkerhet, vernet om menneskers og dyrs liv og helse, plantelivet, nasjonale skatter av kunstnerisk, historisk eller arkeologisk verdi eller den industrielle eller kommersielle eiendomsrett”.¹⁰⁴

3.4.3 Unntaksbestemmelsene

EØS-avtalen er bygget opp på den måten at man har formålsbestemmelser med en rekke unntaksbestemmelser. Mesteparten av disse bestemmelsene er utformet som pliktregler, der statene er pliktsubjekter.¹⁰⁵ Avtalen har bestemmelser om gjennomføringen av hovedmålsetningene rundt fri flyt av varer, tjenester, personer og kapital.¹⁰⁶ Dette med fri bevegelse gjelder all grenseoverskridende økonomisk virksomhet. Den frie bevegelse gjelder arbeidstakere som skal jobbe i et annet medlemsland, der godkjenning av kvalifikasjoner dermed er viktig. For studenter er

---

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Art. 4 i EØS-avtalen.

¹⁰¹ Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

¹⁰² Sejerstedt, Fredrik m.fl. 2004. *EØS-Rett*. S. 268.

¹⁰³ Sejerstedt, Fredrik m.fl. 2004. *EØS-Rett*. S. 319

¹⁰⁴ Art. 13, første ledd, første punktum i EØS-avtalen.

¹⁰⁵ Sejerstedt, Fredrik m.fl. 2004. *EØS-Rett*. S. 276.

¹⁰⁶ Sejerstedt, Fredrik m.fl. 2004. *EØS-Rett*. S. 261.

det viktig at eksamenspapirene er gyldige i andre land. For pensjonistene vil det være viktig at de opptjente pensjonspoeng kan tas med til andre land, og at man kan legge sammen pensjonspoeng opptjent i flere land.

Et eksempel på pliktregler i EØS-avtalen er artikkel 10: ”Toll på import og eksport og avgifter med tilsvarende virkning skal være forbudt mellom avtalepartene ”. Art. 10 har slektskap til Art 23. og 25 i EF-traktaten, og har dreier seg om enhver avgift som pålegges på grunn av grensepasseringen.¹⁰⁷ Art. 14 første ledd innebærer et forbud mot interne avgifter som i realiteten hindrer import, og innebærer blant annet et forbud mot høyere direkte/indirekte avgifter på utenlandske varer enn ”tilsvarende innenlandske”.¹⁰⁸ Art. 14 annet ledd gjelder avgifter som går ut over dette og som indirekte beskytter innenlandske varer.¹⁰⁹ Art 16 har regler om statlige handelsmonopoler.¹¹⁰

EØS-avtalen har en rekke unntaksbestemmelser fra disse. Eksempler på dette er Art. 11 om kvantitative importrestriksjoner som har en unntaksbestemmelse i Art. 13. Videre har Art. 28 om fri bevegelse av arbeidstakere en unntaksbestemmelse i tredje ledd. Art 31 om den frie etableringsrett har unntaksbestemmelse i Art. 33. En rekke av disse hovedprinsippene i EØS-avtalen kan det gjøres unntak fra, men kun dersom EFTA-staten har en god nok grunn. EF-traktaten forbyr alle handelshindringer av både direkte og indirekte karakter, som både åpenlyst eller skjult legger hindringer på handelen mellom landene.¹¹¹

Avtalen har også utdypningsregler, noe som gir mer spesifiserte bestemmelser rundt hovedbestemmelsen om fri bevegelse av personer og arbeidskraft. Art 29 tar for seg sosial trygghet, der f.eks retten til ytelser (f.eks pensjoner) skal legges sammen med de ytelsene arbeidstakeren har i sitt hjemland. Dette kommer som en utdypning til prinsippene rundt fri flyt av personer. Art. 30 sier i fortsettelsen av bestemmelsen om fri bevegelighet av arbeidstakere at statene skal jobbe for gjensidig godkjenning av eksamenspapirer, eksamensbevis og andre kvalifikasjonsbevis osv. Her kommer også

---

¹⁰⁷ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S.64.

¹⁰⁸ Jfr. Sak 171/78 Dansk snaps.

¹⁰⁹ Jfr. Sak 179/78 om høy britisk avgift på vin. Modifisert prinsipp i sak 268/91 Keck.

¹¹⁰ Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

¹¹¹ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S.65.

hensynet til at regelverket i medlemslandene skal harmoniseres og tilpasses hverandre, slik at hindringer for dette skal fjernes. Enhver forskjellsbehandling på grunnlag av statsborgerskap er forbudt.

Når det gjelder prinsippene rundt det frie varebyttet, er det flere bestemmelser som går mer grunnleggende til verks. Art. 11 og 12 tar for seg henholdsvis kvantitative og kvalitative importrestriksjoner. Kvantitative går her på mengde, mens kvalitative går på art. Art. 11 er den viktigste, og er slått fast i sak 8/74 Dassonville (Direkte/indirekte og aktuelt/potensielt) og i sak 120/78 Cassis de Dijon, som tar for seg også ikke-diskriminerende restriksjoner. Der ble det slått fast at forskjeller mellom statene når det angår omsetningsregler også skal anses som importrestriksjoner.¹¹² Her kommer hovedprinsippene om forbud mot forskjellsbehandling også inn og får betydning for tolkning, ut over reglene om fri markedsadgang.

3.4.4 Rettsaktene

Rettsakter består av traktater, forordninger, direktiver, rekommendasjoner og beslutninger (eller vedtak). De viktigste rettsaktene utgjøres av traktatene. EUs rettsregler, gjerne omtalt som *acquis communautaire*, består av:

- 1) Primærrett (Tiltredelsesavtaler og EU-traktatene)
- 2) Sekundærrett (Rettsakter vedtatt av EUs institusjoner)
- 3) Internasjonale avtaler mellom EU og eksterne land
- 4) EF-domstolens rettspraksis.¹¹³

Forordninger er allmenngyldige og skal komme direkte til anvendelse i medlemsstatene. Dette følger av EØS-avtalens Art. 7, punkt A: ”rettsakt som tilsvarende en EØF-forordning skal som sådan gjøres til del av avtalepartenes interne rettsorden”.¹¹⁴ ”Som sådan” betyr at forordningene skal oversettes uten at ordlyden skal forandres.¹¹⁵ Disse er ”direkte”, noe som betyr at de er umiddelbart gyldige etter at Kommisjonen har vedtatt forordningen. En forordning er det vi i Norge ville se på

---

¹¹² Sejerstedt, Fredrik m.fl. 2004. *EØS-Rett*. S. 301.

¹¹³ Europaveien. ”EUs rettsregler”. <http://www.europaveien.no/shownewsintro.asp?bransje=0&cat=131&id=445> (hentet ned 20.01.08)

¹¹⁴ EØS-avtalen.

¹¹⁵ Universitetet i Bergen. 2007. ”Søk etter kildene i EU og EØS”.

som ”EU-lov”, som gjelder direkte slik den er formulert. Denne gjelder ord for ord, og skal bli nedfelt i lov eller forskrift.¹¹⁶

Direktiver skal være bindende for medlemsstatene med hensyn til sin målsetting, men overlater til nasjonale myndigheter å bestemme form og midler for gjennomføringen.¹¹⁷ Dette følger av EØS-avtalens Art. 7, punkt B: ” en rettsakt som tilsvarer et EØF-direktiv skal overlate til avtalepartenes myndigheter å bestemme formen og midlene for gjennomføringen”.¹¹⁸ Disse direktivene blir gjort til norsk lov via transformasjon. Dersom norsk lov skulle vise seg å være i samsvar med direktivet, skal dette komme frem i loven.¹¹⁹ Disse er også kjent som ”indirekte”, ved at de ulike regjeringene har ansvaret for implementeringen, men der målsetningene likevel er faste. Det er likevel et krav om en viss klarhet og presisjon i måten direktivene blir innlemmet i norsk rett.¹²⁰

3.4.5 Gjennomføring og tolkning av rettsaktene

Norge praktiserer dualisme, der folkeretten er atskilt fra intern norsk rett. Dette betyr at en rettsakt kun kan bli en del av norsk lov enten ved inkorporasjon eller transformasjon (oversetting). Enten kan forordningen bli henviset til i en norsk lovtekst, og angir at den har virkning som norsk lov eller forskrift. Det andre alternativet er å oversette forordningen ord for ord. Disse to fremgangsmåtene har fordeler og ulemper. En ulempe med inkorporerte rettsakter, er at de må leses med varsomhet, siden begrepene kan ha en annen mening enn det har i det norske språket. Tolkningen må skje i tråd med EU’s rettskildelære. §37 i avtaleloven for eksempel er et resultat av innlemming av EU-rett og må leses i tråd med EF-rettens rettskildelære. Avtalelovens §36 stammer fra nordisk rett og kan derimot leses i tråd med Eckhoff’s rettskildelære, slik at tolkningsstilen i EU skiller seg litt fra tolkningsstilen i Norge.¹²¹ EØS-rettsakter kan gjennomføres på 4 forskjellige måter.

- 1) Gjennomføring ved ny lov eller forskrift, ved at man lager en egen gjennomføringslov.

---

¹¹⁶ Gjems-Onstad, Ole. 2000. S. 56

¹¹⁷ Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

¹¹⁸ EØS-avtalen.

¹¹⁹ Universitetet i Bergen. 2007. ”Søk etter kildene i EU og EØS”.

¹²⁰ Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

¹²¹ Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

- 2) Gjennomføring ved nye bestemmelser i eksisterende lov eller forskrift.
- 3) Gjennomføring ved konstatering at regelen allerede finnes i norsk rett.
- 4) Stryke regler i norsk rett som står i strid med EU-retten.¹²²

Inkorporasjonen og transformasjonen av direktiver skjer i forskrifts form.¹²³ Personopplysningslovens §29 er et eksempel på transformasjon, som kommer fra EU's personverndirektiv. Genteknologiloven er et annet eksempel.¹²⁴ Ellers er menneskerettighetskonvensjoner inkorporert og gjort til en del av norsk lovverk, noe som betyr at internasjonale rettsinstanser fungerer som en overnasjonal tolkningsmyndighet rundt regler og prinsipper.¹²⁵

Det er et krav om at rettsaktene skal gjennomføres korrekt, og er ikke et direktiv gjennomført slik at en klar rettsregel kan utledes fra den, vil det kunne være et traktatbrudd. Norge kan risikere å bli saksøkt av ESA etter ODA-avtalens Art. 31. Andre ganger står norske lover i strid med EØS-direktiver, noe som var tilfellet med Finanger-saken rundt bilansvarslovens §7. Dette skjedde også i hjemfall- og automatmonopolsaken. I folkeretten er det et alminnelig presumsjonsprinsipp som gjelder, der norsk rett tolkes i samsvar med de folkerettslige forpliktelsene så langt det lar seg gjøre innenfor alminnelig tolkningsrom. Det var derimot ikke mulig med bortfortolkning av bilansvarslovens §7 og motorvogndirektivet i spørsmålet om Finanger hadde krav på erstatning som følge av at hun satt på med en beruset sjåfør, og ble sterkt skadet i en ulykke. Dersom private rettssubjekter har lidd økonomisk tap som følge av manglende gjennomføring, kan vedkommende reise erstatningssøksmål mot Staten. Dette er slått fast i blant annet Karlsson-dommen i EFTA-sak E-4/01, og anvendt av Høyesterett i Finanger 1, Rt. 2000 s. 1811.¹²⁶ I E-4/01 premiss 32 er det oppstilt 3 vilkår for det offentlige objektive ansvar som kan gi grunnlag for erstatning til private rettssubjekter etter skadeerstatningslovens § 2-1 m.m:

- 1) EØS-regelen må være egnet til å gi private rettigheter
- 2) Bruddet må være tilstrekkelig alvorlig
- 3) Det må være årsakssammenheng

---

¹²² Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

¹²³ Gjønnnes, Arnhild Dordi. Sigurd Knudtzon (red). *EØS-håndboken*. 1998. S. 25

¹²⁴ Universitetet i Bergen. 2007. "Søk etter kildene i EU og EØS"

¹²⁵ NOU 2003: 19. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dok/NOUer/2003/NOU-2003-019.html?id=118893> (hentet ned 03.02.08)

¹²⁶ Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

3.4.6 Institusjonene som er involvert ved innlemmingen av nye rettsakter

Når nye rettsakter skal innlemmes i EØS-avtalen er følgende institusjoner involvert: EU Kommisjonen, EFTA-statenes faste komité, EØS-komiteén, EØS-rådet, EØS-utvalget og Stortinget.¹²⁷ Etter at et direktiv er vedtatt i EU, blir relevansen av dette direktivet vurdert i forhold til EØS-avtalen ved at Kommisjonen starter en samrådsprosess med EFTA-statene i EØS-komiteen. Her blir saken drøftet etter at Rådet (etter et eventuelt samarbeid med EU-parlamentet) har funnet saken EØS-relevant.¹²⁸ Etter dette vil saken bli tatt opp i EØS-komiteen for behandling. Partene vil her gjøre kjent sine posisjoner, og i Norge vil Regjeringen konsultere med EØS-utvalget før posisjonen gjøres kjent i EØS komiteen.¹²⁹ Deretter skal EØS-komiteen i følge Art 102. "[...] treffe beslutning om *endring* i et vedlegg til denne EØS-prosedyren og mulighetene for påvirkning.¹³⁰ Et vedtak i EØS-komiteen gjør ikke at Norge er folkerettslig bundet med en gang. I art 103 er Norge folkerettslig bundet først etter at "forfatningsrettslige krav er oppfylt".¹³¹

I Norge må alle rettsakter som krever lovendring bli lagt frem for Stortinget. Dette følger av grunnlovens §26 (2) der " Traktater angaaende Sager af særlig Vigtighed og i alle Tilfælde Traktater hvis Iværksættelse efter Konstitutionen nødvendiggjør en ny Lov eller Storthingsbeslutning, blive først bindende, naar Storthinget har givet sit Samtykke dertil". Lagtinget og Odelstinget skal siden samtykke til loven, før loven blir sendt til Kongen (Regjeringen) for sanksjon, jfr. §77 i grunnloven.¹³² Art 104 sier at "avtalepartene skal ta de nødvendige skritt for å sikre at de [rettsakten] blir gjennomført og anvendt", og for Norges del må det i visse tilfeller en lovendring til. Alle rettsakter har i seg visse tidsfrister som må overholdes, men hovedregelen i dag er at rettsaktene skal gjelde samtidig i EFTA-området som i EU.

---

¹²⁷ Universitetet i Bergen. 2007. "Søk etter kildene i EU og EØS"

¹²⁸ Eksamen. "Norske og internasjonale rettslige institusjoner, H04". Mønsterbesvarelse. <http://www.injuria.no/faglig/artikkel412.html> (hentet ned 30.12.2007)

¹²⁹ Knoph, Ragnar. 2004. S. 814.

¹³⁰ St.meld. nr. 23 (2005-2006)

¹³¹ EØS-avtalen. Art 103.

¹³² Eksamen. "Norske og internasjonale rettslige institusjoner, H04". Mønsterbesvarelse..

3.4.7 Reservasjonsretten

Vetoretten eller reservasjonsretten er en rett Norge har i EØS-avtalen, der Norge kan motsette seg at et direktiv innlemmes i norsk rett. Mer presist er det hele EFTA bestående av Norge, Island og Liechtenstein som sammen har denne retten.¹³³ Alle land blir dermed dratt med i et enkelt lands veto, siden EFTA skal opptre samstemt. Artikkel 93 (2) sier at alle vedtak i EØS-komiteen skal treffes ved enstemmighet. Det logisk motsatte er at hver part dermed har vetorett.¹³⁴ Denne reservasjonsretten er en følge av at EØS-avtalen er en mellomstatlig avtale, der alle må være enig for at et direktiv skal tre i verk. Dette vetoet kan ikke hindre at den samme rettsakten trer i kraft i resten av EU, men gjør at regelverket ikke blir innlemmet i EØS-området.¹³⁵ Rent formelt vil Norge nedlegge et veto i EFTA, der EFTA siden legger fram dette vetoet for EØS-komiteen.¹³⁶ Et slikt veto vil ha sin pris, selv om det ikke er noe sikkert å si om hva Norge vil risikere om et veto blir lagt ned.¹³⁷ Partene skal bestrebe seg på å være enige etter Art 102 (3), og ”alle andre muligheter” skal være forsøkt før en endelig uenighet godtas.¹³⁸

Reservasjonsretten i EØS-avtalen skiller seg ikke stort fra reservasjonsretten til EUs medlemsstater. Det er trolig at EUs medlemsstater også vil kunne forvente reaksjoner ved eventuelle reservasjoner. I begge tilfeller har man frivillig latt seg være underlagt EF-domstolens jurisdiksjon, og eneste alternative ”nødhavn” som kan overprøve EF-domstolen er domstolen i Haag.¹³⁹

EØS-avtalens artikkel 102 (5) gir en EFTA stat en rettighet til å reservere seg mot en rettsakt, og følgene av dette er at de delene av rettsakten det reserveres mot skal anses suspendert ”med mindre EØS-komiteen bestemmer det motsatte”.¹⁴⁰ Det som skjer er

---

¹³³ Injuria. ”Grunnlovsrevisjon”. <http://www.injuria.no/faglig/artikkel422.html> (hentet ned 20.01.08)

¹³⁴ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S.162.

¹³⁵ Arnesen, Finn. Hans Petter Graver & Ulf Sverdrup. 2001. ”Vetoretten i EØS”. Working paper no 2, January 2001. Arena.

¹³⁶ Graver, Hans Petter. Ulf, Sverdrup. 2000. ”Betenkning om ”vetoretten” i EØS avtalen. Innst. Nr. 104, 2000-2001. S. 49

¹³⁷ Arena. ”Hva koster et veto?” <http://www.arena.uio.no/news/europaforskning/vetokostnad.htm> (hentet ned 14.01.08)

¹³⁸ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S. 173.

¹³⁹ Graver, Hans Petter. 1999. ”EØS-avtalens pris og myter. <http://www.arena.uio.no/news/articles/Graver-050799.htm> (hentet ned 22.01.08)

¹⁴⁰ Sejersted m.fl. 2003. *EØS-rett*. Universitetsforlaget. Oslo. S.182.

at de berørte vedlegg blir frosset midlertidig, etter at en 6 måneders frist er løpt ut. Vedlegg vil si lister over rettslige tekster som skal følge med den aktuelle rettsakten. Dette er det som formelt skjer ved en reservasjon, selv om det nok vil følge mye politisk spill som følge av denne reservasjonen.¹⁴¹ En reservasjon vil også kunne medføre politiske reaksjoner fra EU, men dette vil være avhengig av viktigheten av rettsakten og det politiske klimaet.¹⁴² Reservasjonsretten er aldri benyttet, men det betyr ikke at den ikke er reell. Det er ikke et avtalebrudd etter EØS-avtalen å benytte den, siden dette er regulert. Beskyttelsestiltak som Norge eventuelt risikerer vil være for å gjenopprette ”balansen”, siden EU og Norge da ikke lenger har harmoniserte regler. Dette følger av blant annet Art. 112, som er en generell beskyttelsesklauseul.¹⁴³ Bruk av reservasjonsrett ble diskutert i saken som dreide seg om tilsetningsstoffer i barnemat.¹⁴⁴ I Soria Moria – erklæringen har Regjeringen markert at de ikke vil stå tilbake for å benytte reservasjonsretten dersom forholdene krever det, vel å merke etter å ha prøvd alle andre virkemidler:

”Norge er gjennomgående tjent med utvikling av felles regler og standarder for virksomheten i det europeiske markedet. Der opplegg for slike regler er i direkte strid med norske interesser, skal Norge bruke alle de mulighetene avtaleverket gir oss til å sikre norske interesser. Dersom andre virkemidler strander, vil Regjeringen vurdere å bruke reservasjonsretten i EØS-avtalen hvis særlig viktige norske interesser trues av rettsakter som planlegges innlemmet i EØS-avtalen”.¹⁴⁵

EU har to alternativer om Norge nedlegger veto. Det ene er å si opp hele EØS-avtalen, noe som er hjemlet i art. 127 i EØS-avtalen og kan gjøres med 12 måneders varsel. Så snart oppsigelse er varslet, skal det sammenkalles til en diplomatkonferanse. Dette er ikke det mest nærliggende alternativet. Det andre alternativet er å ”suspendere” hele eller deler av rettsakten, slik at denne blir satt ut av kraft midlertidig.¹⁴⁶ Et veto vil her si at berørte vedlegg i EØS området rundt *samme område* automatisk sies opp. Hvor dramatisk dette er kommer an på hvor mange regler som eksisterer på området fra før

---

¹⁴¹ Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

¹⁴² Sejersted m.fl. S.183.

¹⁴³ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S. 185.

¹⁴⁴ Sverdrup, Ulf. ”EØS og ’veto’”.

<http://europaveien.no/shownewsintro.asp?bransje=0&cat=133&id=883&sup=393> (hentet ned 20.01.08)

¹⁴⁵ Regjeringen. ”Politisk plattform for en flertallsregjering”.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/dok/rapporter_planer/Rapporter/2005/Soria-Moria-erklaringen.html?id=438515 (hentet ned 22.01.08)

¹⁴⁶ Sejersted m.fl. S.183

av. Under diskusjonen rundt tjenstedirektivet, vurderte Hans Petter Graver det slik at det ikke ville få store konsekvenser ved et eventuelt norsk veto, siden det ikke fantes direktiver rundt dette området fra før av.¹⁴⁷ Dette kommer frem av EØS-avtalens art. 102 (5). Det skjer etter at alle punkter i EØS art. 102. 1-4 er uttømt. I følge art. 102 (3) skal partene før dette bestrebe seg på å komme til enighet, slik at det ligger et press på partene. Det er ikke utenkelig at et slikt norsk veto vil kunne ha politiske konsekvenser, men dette vil henge sammen med avtalens viktighet. Hvilke deler av avtalen som skal suspenderes, vil være et politisk spørsmål snarere enn et juridisk spørsmål. Her vil den assymetriske maktbalansen mellom Norge og EU føre til at EU sitter med det siste ordet i diskusjonen om hvilke straffetiltak som vil være aktuelle.¹⁴⁸ Hvis vetoet står i strid med EØS-avtalens formålsbestemmelser, vil ting kunne bli sett på som ekstra alvorlig. Politisk kostnad kan vise seg i form av ”spillover” gjennom koblinger til andre samarbeidsområder mellom EU og Norge, som Schengen og den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken. Balanse og identitet er stikkord her, der et veto vil forrykke balansen og gjøre at det ikke lenger er identitet mellom reglene. Dette er problematisk, siden EØS-regler også gjelder i EU.¹⁴⁹ Konsekvensene vil sannsynligvis være mindre om Norge begrunner sitt syn godt på et tidlig stadium.¹⁵⁰ Det er lite sannsynlig at EØS-avtalen blir sagt opp etter et veto, men hvis dette stadig gjentar seg vil det kunne bli noe annet. Norge har hittil ikke lagt ned veto, men sentrumsregjeringen holdt muligheten åpen i forbindelse med gassdirektivet.¹⁵¹

---

¹⁴⁷ Klassekampen. 23.11.06. ”Som å si opp EØS”. http://www.klassekampen.no/41379/mod_article/item (hentet ned 22.02.08)

¹⁴⁸ Sverdrup, Ulf. ”EØS og ’veto’”.

<http://europaveien.no/shownewsintro.asp?bransje=0&cat=133&id=883&sup=393> (hentet ned 20.01.08)

¹⁴⁹ Sejersted m.fl. S.183

¹⁵⁰ Sverdrup, Ulf. ”EØS og ’veto’”.

<http://europaveien.no/shownewsintro.asp?bransje=0&cat=133&id=883&sup=393> (hentet ned 20.01.08)

¹⁵¹ Bonde, Aslak. 2000. ”Rask avklaring av EU-saker”. Aftenposten 29. Juli

Kapittel 4 – Norges påvirkning i EØS-saker

Den første delen av problemstillingen i oppgaven er hvordan Norge utøver innflytelse under utarbeidelsen av nye rettsakter. For å få klarhet i dette, må man se på hvilke påvirkningskanaler som finnes og hvordan disse benyttes. Norge har en ganske bred kontaktflate med EU. Hvert departement har egne publiseringer om de strategiske planene i arbeidet mot EU. Disse strategiske planene er en oversikt over departementenes prioriteringer i arbeidet overfor EU.¹⁵² Disse følger opp st. melding nummer 23 (2005-2006) *Om gjennomføringen av europapolitikken*. Rapporten uttrykker at en forutsetning for norsk innflytelse er at Norge har oppmerksomhet og årvåkenhet rundt utviklingen i EU i saker som er viktige for Norge.

4.1 Hva er en påvirkningskanal?

EØS-avtalen gir Norge begrensede påvirkningsmuligheter, men man kan skille mellom formelle og uformelle påvirkningskanaler. Påvirkning vil i mange tilfeller dreie seg om evnen til å påvirke den politiske agendaen i EU's lovgivningsprosesser, eller programmene som nye regler springer ut av.¹⁵³ Det er noen begrensninger rundt hvilken innflytelse Norge formelt har adgang til rundt beslutningene i EØS-avtalen

4.1.1 Den formelle påvirkningskanal

De formelle kanalene i EØS-systemet består av ekspertgruppene som er hjemlet i Art. 99 i EØS-avtalen, og Komitologikomiteer som har sin hjemmel i Art. 100. Disse fungerer kun som rådgivende organer for Kommisjonen, men det er viktig å yte påvirkning her før Kommisjonen gjør kjent sin posisjon til ministerrådet. Ekspertgruppene består av uavhengige eksperter, mens komitologikomiteene består av utsendinger fra nasjonale myndigheter.¹⁵⁴ EFTA-statene har f.eks fire komiteer som arbeider med fri bevegelse av varer, kapital og tjenester, personer, samt rettslig-institusjonelle spørsmål. Under disse igjen er det en rekke arbeidsgrupper, der et av

---

¹⁵² Departementenes strategiske planer for arbeidet overfor EU: <http://www.regjeringen.no/nb/sub/Europaportalen/Norsk-europapolitikk/Gjennomforing-2/Departementenes-strategiplaner.html?id=493668&epslanguage=NO> (hentet ned 01.01.08)

¹⁵³ Fafo-rapport 455 ”Ti år med EØS-avtalen”. <http://www.fafo.no/pub/rapp/455/index.htm> (hentet ned 04.02.08)

¹⁵⁴ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S. 168.

dem for eksempel jobber med arbeidsrett. Disse arbeidgruppene produserer høringsuttalelser og posisjonspapirer.¹⁵⁵ Disse kan både tilbakeføre informasjon fra komiteene til byråkratiet, samtidig som de kan instrueres hjemmefra fra politisk hold. Lovforslagene som diskuteres dukker ikke opp av intet, og det er en utstrakt pluralisme rundt Kommisjonen og et sterkt lobbynettverk hvor sakene kan få sitt utspring. At Kommisjonen bruker norske sakkyndige, bidrar til å spille en rolle ved utformingen av regler innenfor energisektoren. Dette blir dermed en påvirkningskanal for Norge ved at faglige eksperter kan påvirke premissene for vedtaket som senere blir gjort i EU. Disse er uavhengige eksperter og har ikke noen forpliktelse til å til å representere norske myndigheters syn.¹⁵⁶ Ut i fra Art. 99 har Kommisjonen ingen plikt til å lytte særlig nøye på råd som kommer fra Norges utsendte. EFTA-statene utpeker sine ekspertutsendinger selv, men de utsendte deltar ikke i selve komitévedtaket eller som delaktige i komitologiprosedyren. Art. 100 er noe uklar på dette punkt rundt rett til deltagelse i prosedyrene.¹⁵⁷ Videre har EFTA-statene adgang i programkomiteer, som har sin hjemmel i Art. 81, samt diverse andre komiteer med hjemmel i Art. 101.¹⁵⁸ Det er 3 faser hvor det er mulig å utøve innflytelse i Kommisjonens forberedende arbeid som et EU medlemsland:

- 1) Den forberedende fasen / utredningsfasen (Decision shaping)
- 2) Beslutningsfasen (Decision taking)
- 3) Vedtaksfasen (Decision Making).¹⁵⁹

EØS-Avtalen åpner kun for deltagelse og påvirkning under den forberedende fasen, der forslagene til den aktuelle rettsakten ikke er ferdig utformet. Her kan Norge innsamle informasjon om rettsakten, øve innflytelse og arbeide med forberedelser rundt innlemmingsprosessen. Her kan Norges ekspertutsendinger komme med innspill (og følge med på innspill som kommer fra andre parter), samt bygge nettverk med andre alliansepartnere. Dette skjer i komitologikomiteene og Kommisjonens

---

¹⁵⁵ Fafo-rapport 455 ”Ti år med EØS-avtalen”. <http://www.fafo.no/pub/rapp/455/index.htm> (hentet ned 04.02.08)

¹⁵⁶ Fafo-rapport 455 ”Ti år med EØS-avtalen”. <http://www.fafo.no/pub/rapp/455/index.htm> (hentet ned 04.02.08)

¹⁵⁷ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S. 169.

¹⁵⁸ Riksrevisjonen. Administrativ rapport nr. 2 2005. http://www.riksrevisjonen.no/Revisjonsresultater/Dokumentbase_Admm_rapp_2_2005.htm (hentet ned 18.01.08)

¹⁵⁹ Brusselkontoret. ”Norge og EU: Forholdet sett fra Brussel”. <http://www.ks.no/upload/92146/Paal%20Frisvold.pdf> (hentet 19.01.08)

ekspertkomiteer. I denne fasen er loven et "COM-dokument", noe som er å betrakte som forarbeidene til lovverket i EU helt fram til de er vedtatt. Etter at rettsakten er vedtatt fungerer ikke disse lenger som forarbeider. Etter dette er det fortalen som er å regne som lovforarbeidene. Når dette COM-dokumentet har forlatt ekspertkomiteene og er til høring i EU organer som Rådet og Europaparlamentet, er det utenfor Norges innflytelse rent formelt.¹⁶⁰ Her blir lovene vedtatt etter medbestemmelsesprosedyren i visse saker innenfor 1. Pillar. Dette utgjør Norges formelle påvirkningskanal, der Norge kan gi uttrykk for sitt syn og være med i utformingen. Selve koordineringen skjer på 3 plan:

- 1) På politisk plan i Regjeringen
- 2) I koordineringsutvalget for EØS-saker på høyt administrativt nivå
- 3) I spesialutvalgene i departementene.¹⁶¹

Man kan oppsummere Norges formelle innflytelse på den måten at vi kan velge om vi vil være med på å utforme rettsaktene i EØS-avtalen eller ikke. Velger vi ikke å delta, har vi dermed ingen innflytelse på de konsekvenser rettsaktene fører med seg, og reglene kommer høyst sannsynlig uansett i takt med resten av rettsutviklingen i EU om Norge velger å delta i komitéene eller ikke.¹⁶² På sett og vis er Norge frikoblet fra EU's meningsdannelsesprosess. Undersøkelser viser at Norge bruker mindre ressurser enn andre nordiske land på å gjøre innflytelse, og at kontaktkanalene mot Kommisjonen er svakere.¹⁶³

4.1.2 Den uformelle påvirkningskanal

Norge har også muligheter til å ta uformell kontakt med saksbehandlere i Kommisjonen, delta på EFTA's og Kommisjonens møter og internett-høringer. Kommisjonen benytter ikke alltid ekspertgruppene som rådgivningsorganer i utformingen av rettsakter, men Kommisjonen tar ofte kontakt med berørte land og

---

¹⁶⁰ Universitetet i Bergen. "Fra EU-direktiv og -forordning til norsk lov". <http://www.ub.uib.no/fag/rettsvit/fraEUtilnorsklov.htm> (hentet ned 19.01.08)

¹⁶¹ Riksrevisjonen. Administrativ rapport nr. 2 2005. http://www.riksrevisjonen.no/Revisjonsresultater/Dokumentbase_Administrativ_rapp_2_2005.htm

¹⁶² Graver, Hans Petter. 1999. "EØS-avtalens pris og myter. <http://www.arena.uio.no/news/articles/Graver-050799.htm> (hentet ned 22.01.08)

¹⁶³ Fafo-rapport 455 "Ti år med EØS-avtalen". <http://www.fafo.no/pub/rapp/455/index.htm> (hentet ned 04.02.08)

parter (Stakeholders meeting) under behandlingen av rettsakten. EFTA-sekretariatet, EFTAs arbeidsgrupper og komiteer, samt EU-delegasjonen arbeider aktivt med å bistå norske myndigheter med å holde oversikten over hvilke komiteer og utvalg det er aktuelt for Norge å be om deltagelse i. Norge har også muligheter til uformell innflytelse i beslutningsfasen når sakene har kommet til Ministerrådet og Parlamentet, men i EØS-avtalen er det formelt sett i forberedelsesfasen at Norge har muligheten gjennom ekspertgruppene og komitologikomiteene.¹⁶⁴ Norge gis denne muligheten siden Kommisjonen:

”uformelt [skal] innhente synspunkter fra sakkyndige i EFTA-statene på samme måte som den innhenter synspunkter fra sakkyndige i EFs medlemsstater (...)”¹⁶⁵

I den senere tid har EØS-praksisen utviklet seg til å åpne for innflytelse i senere faser overfor Ministerrådet og Europaparlamentet. Formelt sett er påvirkningskanalene begrenset til deltakelse i Kommisjonens arbeids- og ekspertgrupper, samt underkomitéen.¹⁶⁶ Det er art. 99 og art. 100 som hjemler denne kontakten departementene har i den tidlige fasen.¹⁶⁷ Det er også mulig for Norge å ta kontakt med de av våre naboland vi har felles syn med. I Soria Moria – erklæringen har Norge som ambisjon å støtte interesseorganisasjoner som fronter Norges syn i EØS-relevante spørsmål og påvirke EU-prosesser i Norges favør ved å bygge nettverk med andre EU-stater, bringe tilbake erfaringer og bidra til den hjemlige Norske debatt rundt viktige spørsmål.¹⁶⁸ En rekke større norske organisasjoner er med i deltagelsen i europeiske nettverk, og til dels også frivillige. Disse kan virke både supplerende og konkurrerende

---

¹⁶⁴ Riksrevisjonen. Administrativ rapport nr. 2 2005.

http://www.riksrevisjonen.no/Revisjonsresultater/Dokumentbase_Admi_rapp_2_2005.htm (hentet ned 18.01.08)

¹⁶⁵ EØS-avtalen, artikkel 99 og 100. I artikkel 101 står det at EFTA-statene også kan delta i en del komiteer som ikke omfattes av artikkel 81 eller 100.

¹⁶⁶ Fiskeri- og kystdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og landbruks- og matdepartementet. *Europastrategi for matområdet.*

<http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/ew/071026%20Matomr%C3%A5det%20strategi.pdf> (hentet ned 02.01.08)

¹⁶⁷ EØS-avtalen.

¹⁶⁸ Regjeringen. ”Politisk plattform for en flertallsregjering”.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/dok/rapporter_planer/Rapporter/2005/Soria-Moria-erklaringen.html?id=438515 (hentet ned 22.01.08)

i forhold til nasjonale myndigheter, noe som belyses i Claes' interessebaserte tilpasningsmodell.¹⁶⁹

4.1.3 Organisasjoners påvirkning

Det finnes nasjonale fagorganisasjoner som også kan påvirke beslutninger i Kommisjonen, Ministerrådet og Europaparlamentet, der dette skjer både i form av direkte og indirekte påvirkning gjennom EØS-organene og EFTA-pilaren, der det hovedsakelig skjer gjennom den sistnevnte. Det er to sentrale påvirkningskanaler, der den ene kanalen går gjennom de politiske kanalene, og den andre er at organisasjonene går gjennom sine søsterorganisasjoner i andre medlemsland. Nordiske fagsammenslutninger vil her være en viktig kanal. I en undersøkelse utført av FAFO i 2004 svarte 60% av 236 norske forbund i undersøkelsen at de jobbet aktivt for å påvirke beslutninger i EU/EØS, enten på den europeiske eller nasjonale arena. De finske forbundene var mest aktive med 90%, mens de norske og danske lå lavest med rundt 60%, mens de svenske var i en mellomstilling med 67%. FAFO's undersøkelse viste at norske organisasjoners påvirkning var liten, og Norge i all hovedsak er "iverksettere av ferdigtygd politikk".¹⁷⁰

4.3 Norges forhandlingsstyrke

Forhandlingsstyrken i den politiske påvirkningen er også interessant, selv om det er vanskelig å finne en god indikator som kan fange opp dette. Norges påvirkningsevne må sees både ut ifra de formelle påvirkningsmulighetene, og den politiske forhandlingsstyrken. 4/5 av all eksport går til EU-landene, mens vi importerte varer fra det samme området til en verdi av 284.4 milliarder kroner. Fra EU handler vi veldig variert med varer som biler fra Tyskland, medikamenter fra Nederland og Storbritannia, møbler fra Danmark, vin fra Frankrike og trelast fra Sverige. Råolje står for 41% av Norges totale eksportverdi i 2006, der EU mottok ca 86% av all eksportert olje. Når det kommer til gass går 99% av dette i eksport til EU, og det er nesten ingen

---

¹⁶⁹ Claes, Dag Harald. 2002. "Svak melding om EØS-samarbeidet". <http://www.arena.uio.no/news/articles/claes-250602.htm> (hentet ned 22.01.08)

¹⁷⁰ Fafo-rapport 455 "Ti år med EØS-avtalen". <http://www.fafo.no/pub/rapp/455/index.htm> (hentet ned 04.02.08)

gasskonsumenter i Norge.¹⁷¹ Vi er et land som i stor grad er basert på råvareeksport, mens vi importerer et bredt spekter av varer. Handel med andre land er viktig for å opprettholde levestandarden.¹⁷² Tallene forteller at EU-området er et viktig nedslagsfelt for all norsk eksport, og en eventuelt handelsboikott av viktige varer vil ramme Norge hardt økonomisk. Sett i lys av handelsbalansen vil man kunne argumentere med at EU er viktigere for Norge enn Norge er viktig for EU.

Norges forhandlingsstyrke ble videre svekket da Sverige, Finland og Østerrike gikk fra EFTA til EU i 1994. EU har videre utviklet seg voldsomt siden 1994, noe som har hatt betydning for allerede innlemmede saker i EØS-avtalen, samtidig som samarbeidet siden den gang har medført en strøm av nye saker. I følge Claes må Norge innrette seg etter dette med en ”kontinuerlig, nærmest hyperaktiv politikk i forhold til EU”.¹⁷³ I den senere tid har Norges forhandlingsmakt blitt satt på prøve i forhandlingene om EØS-kontingenten. Når det kommer til spørsmålet om omkostninger, er det klart at Norges bidrag til utvidelsen av EU har vært betydelig, og at samarbeidet har kostet stort i kroner og øre. Dette følger at 10 nye medlemsland har kommet til, og at EØS-avtalens art. 128 forutsetter at nye medlemsland i EU også blir medlemsland i EØS-avtalen. Bidraget til de nye medlemslandene har økt betraktelig, der bidraget var på 12 millioner Euro årlig i perioden 1994-1999, og var økt til 24 millioner Euro årlig i perioden 1999-2003. I perioden 1. mai 2004 til 30. april 2008 økte det norske bidraget til 226.9 millioner Euro, noe som betydde en tidobling av Norges bidrag til økonomisk og sosial utvikling i de nye medlemslandene. EU var ikke villig til å strekke seg langt for å beholde EØS-avtalen, og forhandlingene dreide seg i realiteten om en avvikling eller videreføring av EØS-avtalen. Norge oppfattet hele forhandlingssituasjonen som en *fait accompli*, og måtte strekke seg veldig langt for å berge EØS-avtalen. Dette henger også sammen med maktassymetrien ved handel, der EFTA var den viktigste handelspartneren for EU da avtalen ble inngått, mens handel med EFTA i dag utgjør 5 prosent av EUs handel. I EU er man i dag 480 millioner, mens EFTA-landene ligger

---

¹⁷¹ Nettstedet Forskning.no. 16.jul 2004. ”Bundet av Brüssel”.

<http://www.forskning.no/Artikler/2004/juli/1089891659.52> (hentet ned 08.01.08)

¹⁷² Statistisk Sentralbyrå. ”EU- Norges viktigste handelspartner”.

http://www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/art-2007-03-05-01.html (hentet ned 07.01.08)

¹⁷³ Claes, Dag Harald. 2002. ”Svak melding om EØS-samarbeidet”. <http://www.arena.uio.no/news/articles/claes-250602.htm> (hentet ned 22.01.08)

på rundt 4.8 millioner innbyggere. EUs kostbare reformer har videre gjort at EU har ønsket seg en større kake å fordele utgiftene på, og økte pengeoverføringer fra EFTA-landene var her en kjærkommen inntekt. Norges maktassymetri går også på *oppmerksomhet*, siden EU's oppfatning av EØS er at det blir mindre og mindre viktig av overnevnte grunner og at det er stadig færre i EU-systemet som i det hele tatt vet hva EØS-avtalen er for noe.¹⁷⁴ Kommisjonens president José Manuel Barosso har uttalt følgende om EØS-kontingenten til NTB gjengitt i nettavisen siste.no :

"Norge tjener mye på adgangen til EUs indre marked. Vi gir Norge all den adgang vi kan til våre programmer. Da er det også rimelig at Norge bidrar".¹⁷⁵

4.4 EU-delegasjonen: Norges utpost i EU-systemet

Norge har også en EU-delegasjon som har sitt sete i Brussel, som består av 55 medarbeidere og 35 diplomater. Delegasjonen har til oppgave å følge med på samarbeidsområder Norge og EU har, samt fremme Norges syn samt å bidra med informasjonsformidling til det brede publikum i Norge gjennom media. EU-delegasjonen har også i oppgave å kartlegge handlingsrommet i EØS-avtalen når vanskelige saker dukker opp, samt drive informasjonsformidling mot Norge.¹⁷⁶ EU-delegasjonen er Regjeringens øyne og ører i så måte, og skal varsle om saker og initiativ som dukker opp i EU-systemet. Dette er viktig for at Norge skal få muligheter til å gjøre innflytelse tidlig i ekspertkomiteene. Norges deltagelse i komiteer og utvalg er Regjeringens mening viktig for å gjøre innflytelse på et tidlig stadium. Norge sørger for å ha en sterk ambassade i de landene som får formannskapet i EU, siden "*EU-formannskapet* spiller en sentral rolle som pådriver og premissleverandør for samarbeidet i EU". Regjeringen ser på det som viktig å også styrke dialogen med Europaparlamentet.¹⁷⁷

---

¹⁷⁴ Sverdrup, Ulf. 2004. "Norge og EU-utvidelsen". http://www.arena.uio.no/publications/wp_04_5.pdf (hentet ned 23.01.08)

¹⁷⁵ Ibid.

¹⁷⁶ Den norske EU-delegasjonen. <http://www.eu-norge.org/Om+delegasjonen/delegasjonen.htm> (hentet ned 01.01.2008)

¹⁷⁷ Ibid.

4.5 En uutnyttet påvirkningsmulighet

Norske partier har muligheter til å ta kontakt med søsterpartier i våre naboland for å få innblikk i prosessene i EU. Norske stortingspolitikere kan følge med utviklingen gjennom ulike nettverk. Likevel er det i komitologikomiteene som er underlagt ministerrådet at Norge har full anledning til å påvirke. Disse komiteene skal i prinsippet bestå av eksperter som uten lojalitet til eget land bistår med eksepertise, men i realiteten har Norge muligheter til å reise problemstillinger i viktige saker gjennom dette ekspert-korpset. I følge Forsker Frode Veggeland opptre flere av tjenestemennene uten klart mandat og instruks i ekspertgruppene, og at de etterspør klarere instruks fra egne politiske myndigheter. Her ligger det et klart uutnyttet styringspotensial.¹⁷⁸ Riksrevisjonens undersøkelser rundt hvilke styringssignaler tjenestemenn blir sendt av gårde med til komitologikomiteene og ekspertkomiteene, viser at 94.4 prosent av de utsendte til ekspertkomiteene får styringssignaler. Det samme tallet for de utsendte til komitologikomiteene er på 93.1 prosent. En ting er hvorvidt man får styringssignaler, men en annen ting er presisjonen i disse styringssignalene og hvor generelle de er. I følge Riksrevisjonen er signalene tjenestemennene får av hovedsakelig generell karakter, der de generelle instruksene i hovedsak er muntlige. 64.7 prosent oppgir at signalene er muntlige og av generell karakter. Kun 11.3 prosent mottar signaler av presis karakter og i skriftlig form.¹⁷⁹ Dette kan gi en viss underbyggelse av at mandatene er uklare til de som sendes ut som komitédeltakere.

En forklaring er at EØS-avtalen og systemene er uoversiktlig og teknisk kompliserte. En annen forklaring er at det ikke alltid er saker med stort styringspotensiale som til enhver tid rangerer høyest på dagsorden og i den politiske debatten. Saker som får høyt mediafokus som saken om tilsetningsstoffer i mat og om genmodifiserte organismer (GMO). Her har det vært en stor debatt i media og blant forbrukerne rundt matsikkerhet som fikk varsellampene til å blinke hos politikerne. Man kan på denne

---

¹⁷⁸ Veggeland, Frode. 23.11.99. ”Norge og EU: Tilpasning uten styring?”
<http://www.arena.uio.no/news/articles/Veggeland-231199.htm> (hentet ned 08.01.08)

¹⁷⁹ Riksrevisjonen. Administrativ rapport nr. 2 2005.
http://www.riksrevisjonen.no/Revisjonsresultater/Dokumentbase_Ad_m_rapp_2_2005.htm (hentet ned 18.01.08)

bakgrunn si at høyt debatterte og profilerte saker lettere får politisk oppmerksomhet ut i fra en slags ”brannalarm-modell”.

Den andre forklaringen som trekkes frem av Veggeland er at forvaltningen står ganske fritt, noe som er tradisjonelt forankret i Norge. Dette går ut på at politikerne har en stor grad av tiltro til at forvaltningen følger opp de politiske målsetningene til enhver tid, uten at det gjennomføres regelmessige kontroller for å se at dette faktisk skjer. Slik kontroll må dessuten gjennomføres på et tidlig stadium, for at Norge skal kunne gjøre innflytelse. Etter at ekspertgruppene er ferdig med loven, og den har passert EU’s lovgivende organer, er Norges eneste mulighet å enten si ja eller nei.¹⁸⁰

En tredje forklaring er at lav grad av styringsvilje er bevisst, i den form at politiske myndigheter er konfliktsky, og anser Norges muligheter til å vinne fram med eget syn som nokså små. Veggeland hevder at Norge til tross for et styringsrom som er nokså begrenset har et rikelig potensial til å benytte styringspotensialet bedre. Gode virkemidler er økt kontroll over forvaltningens arbeid i EU/EØS-saker, mer effektiv koordinering, større vekt på faglig dyktighet og erfaring hos tjenestemenn, større åpenhet i beslutningsprosessene, og økt fokus på å sette inn ”støtet” tidlig i lovgivningsprosessene i ekspertkomiteene.¹⁸¹ Norge har formannskapet i EFTA i første halvår av 2008, og i programmet står det eksplisitt at tidlig involvering i lovgivningsprosessen er prioritert:

” Målet for arbeidsprogrammet er å bli mest mulig fokusert i den tidlige fasen av lovgivningsprosessen, og gjennom gode rutiner og riktige prioriteringer i EU/EØS- arbeidet”.¹⁸²

Om ikke Norges eksperter blir utstyrt med klare mandater for forhandlingene, så ser det i allefall ikke ut til at det er viljen fra norske politiske myndigheter det står på.

---

¹⁸⁰ Veggeland, Frode. 23.11.99. ” Norge og EU: Tilpasning uten styring?”
<http://www.arena.uio.no/news/articles/Veggeland-231199.htm> (hentet ned 08.01.08)

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² EU-delegasjonen. ”Norsk formannskap i EFTA”. http://www.eu-norge.org/Aktuelt/Nyhetsartikler/efta+formannskap.htm?wbc_purpose=Basic&WBCMODE=PresentationUnpublished (hentet ned 16.01.08)

4.6 Norske tjenestemenns innflytelse i EU's organer

Det som først og fremst skiller de danske, norske og svenske tjenestemenn fra hverandre, er mulighetene til å delta i ministerrådets arbeidsgrupper. Norges innflytelse i EU's komiteer er begrenset, fordi det er deltakelse i ministerrådets ekspertgrupper – ikke i ekspertutvalgene – som gir innflytelse. Her var den norske deltagelsen i 2001 mindre utbredt. De nordiske representantene hadde også forskjellige arbeidsformer. Norges representanter var i større grad enn Sveriges og Danmarks representanter opptatt av å delta i formelle drøftelser i EU's komiteer, mens de svenske og danske la større vekt på de uformelle kontaktene med andre deltagere i komiteene. De svenske og danske representantene var mer aktive på selve møtene, og kom med flere innlegg enn de norske representantene. De respektive lands EU-delegasjoner i Brussel hadde også klart forskjellige arbeidsmetoder, der de norske representantene i mindre grad var aktive i Kommisjonens ekspertkomiteer.¹⁸³

Skandinaviske tjenestemenn som deltar i EU-komiteer ivaretar rollen som nasjonal representant i sterkere grad enn rollen som faglig ekspert. Professor Morten Egeberg bekrefter den samme tendensen, ved at norske byråkrater er mer opptatt av å hevde nasjonale synspunkter, snarere enn å jobbe for felles europeiske løsninger. EFTA-landene lykkes også i mindre grad å påvirke EU sin politikk sammenlignet med de nordiske naboene. En grunn til dette er i følge Egeberg at EFTA-landene mangler et godt kontaktnettverk mot EU. En annen grunn er i følge Egeberg at EFTA-byråkratene ikke har det samme personlige nettverket som byråkrater fra de andre EU-landene. Dette gjør at det ikke er like lett å få gjennomslag for norske interesser.¹⁸⁴

Dette bekreftes også av Riksrevisjonens undersøkelser, der 88% av de faglige ekspertene i ekspertgruppene betrakter seg selv som nasjonale representanter, mens andelen i Komitologikomiteene var 97.4%.¹⁸⁵ Ekspertene vektla rollen som overnasjonal i langt mindre grad, noe som kan tyde på at den nasjonale tilknytningen

---

¹⁸³ Trondal, Jarle. 2001. "Administrative integration across levels of governance through participation in EU committees". <http://wo.uio.no/as/WebObjects/theses.woa/wa/these?WORKID=4357> (hentet ned 03.01.08)

¹⁸⁴ Egeberg, Morten. 2003. "The nordic countries and the EU: How European integration integrates and disintegrates states domestically. ARENA Working Papers WP 11/03. S. 13-14.

¹⁸⁵ Riksrevisjonen. Administrativ rapport nr. 2 2005.

http://www.riksrevisjonen.no/Revisjonsresultater/Dokumentbase_Ad_m_rapp_2_2005.htm (hentet ned 18.01.08)

alltid er større enn den overnasjonale. Det viser seg at svenske og danske tjenestemenn i større grad enn norske utviklet overnasjonale identiteter på grunn av større og mer aktiv deltagelse i komiteer.¹⁸⁶ Et intervjuobjekt kom med en spissformulert uttalelse:

”Jeg reiser fra Norge som en ambassadør for Norge, men kommer hjem som en representant for Kommissjonen”.¹⁸⁷

4.7 Kommer sent på banen

Riksrevisjonens ”Administrativ rapport nr. 2 2005” viser at Norge er sen med å komme på banen under forberedelsesprosessen av nye rettsakter. Den forberedende fasen vil som tidligere nevnt si på det stadiet der rettsakten får sin utforming og hvor Norge har muligheten til å påvirke rettsaktens innhold. Det ble også sett på hvor godt Utenriksdepartementets *Koordineringsutvalg*, *Spesialutvalgene* og *Rammenotatene* fungerer i arbeidet med å danne retningslinjer for departementene i EØS-sakene.

Utenriksdepartementet er sene med å utarbeide de nødvendige retningslinjer, instruksjer og strategidokumenter overfor departementene, slik at disse kan fronte Norges posisjon på en tilfredstillende måte. Materialet som ligger til grunn for denne konklusjonen var en gjennomgang av 80 referater fra spesialutvalgene i Miljøverndepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet i tidsrommet 1999-2003. Her viste resultatene at departementene kom altfor sent på banen, siden halvparten av rettsaktene som ble behandlet i spesialutvalget *allerede var vedtatt* av EU på tidspunktet der disse sakene ble behandlet. Det var kun 11 prosent av sakene som ble behandlet i spesialutvalgene som var i forberedelsesfasen.¹⁸⁸ Olav Akselsen, som var Olje- og energiminister under Stoltenbergs første regjering i perioden mars 2000 til oktober 2001, bekreftet i ettertid riksrevisjonens analyse:

---

¹⁸⁶ Trondal, Jarle. 2001. “Administrative integration across levels of governance through participation in EU committees”. <http://wo.uio.no/as/WebObjects/theses.woa/wa/these?WORKID=4357> (hentet ned 03.01.08)

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ Riksrevisjonen. Administrativ rapport nr. 2 2005.

http://www.riksrevisjonen.no/Revisjonsresultater/Dokumentbase_Admm_rapp_2_2005.htm (hentet ned 18.01.08)

”Da gassmarkedsdirektivet i EU skulle godkjennes, var det veldig tilpasset markedet i EU-landene. Vårt behov som produsenter og leverandører var mindre ivaretatt. Jeg reiste rundt til flere av EU-landene og var til stede i beslutningsøyeblikket. Men da var det for sent. Avgjørelsene var allerede tatt”.¹⁸⁹

Akselsen var også av den oppfatning at en ny strategi for påvirkning måtte utarbeides, slik at Norge kommer tidligere inn i lovens utviklingsprosess. Lobbyvirksomhet er en et mulig virkemiddel, samtidig som han mente at Norge burde fronte sakene sine bedre og ikke være altfor opptatt å være godt likt i EU og unngå konfrontasjoner. Enkelte ganger mener han at Norges interesser burde gå foran. I følge Akselsen har vi i Norge ”[...] tilpasset oss EU mer enn vi har greid å påvirke”.¹⁹⁰

Når det gjelder rammenotatene, som skal være departementenes retningslinjer i arbeidet rundt de konkrete sakene, omhandlet 63 % av disse notatene saker som allerede var vedtatt i EUs beslutningsorganer. 32 % av notatene var saker som befant seg i beslutningsfasen, mens kun 5% av rammenotatene ble utformet i sakens forberedende fase. Etter Riksrevisjonens mening er det viktig at disse rammenotatene utarbeides på et tidligst mulig stadium. Retningslinjene fra Statsministerens kontor er at rammenotatene:

”[...] utarbeides straks man får kjennskap til at Kommissjonen forbereder forslag til EØS-relevante rettsaker, dersom man allerede da har tilstrekkelige opplysninger (...)”.¹⁹¹

Det man med klarhet kan trekke ut av denne undersøkelsen er at Norge er lovlig sent ute i å gi retningslinjer og innrette forvaltningen rundt å påvirke tidlig i en saksforberedelsesprosess. Vel så oppsiktsvekkende er det at berørte parter og interesseorganisasjoner i mindre grad er i kontakt med departementsansatte som jobber med rammenotatene. 56 prosent av de ansatte som arbeidet med disse rammenotatene sa at de i liten grad eller aldri hadde en slik kontakt.¹⁹² Regjeringen kan ha mye å hente på å trekke inn bedrifter, interesseorganisasjoner og berørte parter i utformingen av de norske posisjonene i de ulike sakene. Det hører med at departementene selv uttaler i den samme rapporten at undersøkelsen ikke gir et helhetlig bilde av deres arbeid i

---

¹⁸⁹ Nationen. Publisert 17.11.2005. ”Innrømmer lav EØS-innflytelse”.

<http://www.nationen.no/distrikt/article1828800.ece> (hentet ned 03.02.08)

¹⁹⁰ Riksrevisjonen. Administrativ rapport nr. 2 2005.

http://www.riksrevisjonen.no/Revisjonsresultater/Dokumentbase_Adm_rapp_2_2005.htm (hentet ned 18.01.08)

¹⁹¹ Ibid.

¹⁹² Ibid.

EØS-saker, men de samsvarer ganske godt med bildet som Professor Jarle Trondal tegner opp. Dette går særlig på at en større andel av ekspertene som deltar i utvalgene tidlig i utformingsprosessen under lovers tilblivelse savner klarere mandater og instruksjer.

Kapittel 5 – Norges tilpasning i EØS – saker.

5.1 Hvordan Norge tilpasser seg

Den andre delen av oppgavens problemstilling var hvordan Norge tilpasser seg nye EØS-relevante rettsakter. Formålet med dette kapittelet er å se hvordan Norge tilpasser ordningene og lovverk i forhold til ny EØS-relevant lovgivning. Det gjelder tilpasning som følge av nye rettsakter og vedtak som er funnet EØS-relevant og som Norge må innrette seg etter. I følge Professor Hans Petter Graver er det en tilpasningstendens langs to akser, der den ene er en tilpasning i forhold til at avtalen stadig bærer preg av overnasjonale tendenser, samtidig som man ser et etterslep i avtalen som følger av at EØS-avtalen ikke henger med utviklingen i resten av EU.¹⁹³ Det har vært flere politiske stridsspørsmål mellom Norge og EU tidligere, deriblant matsminkedirektivet, patent på liv-direktivet og gassdirektivet.

Denne gangen har oppgaven tatt for seg hjemfall, industrikraftregimet, laksestriden, datalagringsdirektivet og den differensierte arbeidsgiveravgiften. Oppgaven skal her redegjøre for de faktiske omstendighetene rundt sakene, problemstillingene rundt EØS-retten og argumentene fra begge partene. Alle sakene jeg har valgt å se på er høyt profilerte og til dels prinsipielle saker som har endt, eller er i ferd med å ende, i en domsavsigelse i EFTA-domstolen. I disse sakene er det vanskeligere å se forhandlingsaspektet, siden de er av en så vidt prinsipiell karakter og er blitt løst i EFTA-domstolen. I forhold til forhandlinger har oppgaven sett på de juridiske problemstillingene, men samtidig hatt et øye på de politiske målsetningene bak Norges argumenter i sakene. Det tas sikte på å se på hvor mye av disse uenighetene rundt EØS-avtalen som faktisk lar seg forhandle om. Deretter blir det å se på Norges forhandlingsposisjon, og se hvordan det assymetriske maktforholdet mellom Norge og EU utarter seg de gangen Norge har lagt seg på en konfliktlinje. Til sist har jeg sett på utfallet av hver av sakene, og sett på hvor Norge har fått gjennomslag.

---

¹⁹³ Ibid.

5.2 Hjemfallsinstituttet

Hjemfall er et prinsipp som skriver seg fra det første året Norge var en selvstendig stat, og dreier seg om at vannfall, vassdragsregulering og tilhørende kraftanlegg faller tilbake til staten vederlagsfritt etter at konsesjonsperioden er utløpt.¹⁹⁴ Dette gjaldt for alle erverv av private kraftverk etter 1909 da loven trådte i kraft. Høyesterett fastslo ved en plenumsdom i 1917 at bestemmelsene ikke var grunnlovsstridige.¹⁹⁵ Dette gjelder kraftverk og anlegg som ikke tilhører Staten, der konsesjonen gis i en tidsavgrenset periode på inntil 60 år. Etter denne tiden vil alle delene av kraftanlegget, deriblant selve vannfallet og kraftanlegget, samt reguleringsanlegg o.l uten vederlag tilfalle Staten for de kraftverk som er privat eid.¹⁹⁶ Dette er slått fast i vassdragsreguleringsloven §10 og industrikonsesjonsloven §2. Dette gjør det mindre attraktivt for private å kjøpe kommunale kraftverk, siden verdiene i henhold til hjemfallsretten vil falle tilbake på Staten når konsesjonstiden er over. Et kraftverk regnes for å være privat når det offentlige eierskap er under 2/3. Etter 1994 da EØS-avtalen trådte i kraft har det blitt tildelt to konsesjoner til Norsk Hydro og Norske Skog, der disse gjelder for 50 år og er gjenstand for hjemfall.¹⁹⁷ Det er om lag 7% av Norges produksjonskapasitet som er omfattet av hjemfall. Dette utgjør 6.5 % produksjonskapasiteten, og er således rimelig begrenset i forhold til den totale produksjonen.¹⁹⁸ Regjeringen viser gjennom Soria Moria at det ikke er noen planer om å avvikle hjemfallsordningen og er på kollisjonskurs med EU:

”Dagens hjemfallsordning skal opprettholdes på en slik måte at offentlig og nasjonalt eierskap sikres. Vi vil også legge til rette for at de offentlig eide regionale kraftselskapene kan vokse og utvikle seg gjennom å gi muligheter for tilgang på økt offentlig egenkapital”.¹⁹⁹

Daværende statsråd Odd Roger Enoksen meldte fra på møtet i EØS-utvalget den 25.04.2006 at regjeringen og ESA hadde vært i tett dialog, men at ingen godtakbare løsninger hittil var funnet:

---

¹⁹⁴ NOU 2004:26.

¹⁹⁵ St.meld.1 2007: 133.

¹⁹⁶ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S.167.

¹⁹⁷ Hjemfallsutredningen, avsnitt 5.3.1.3. ”Praktiseringen av hjemmelsregelverket”.

¹⁹⁸ Hjemfallsutredningen, S.33.

¹⁹⁹ Regjeringen. ”Politisk plattform for en flertallsregjering”.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/dok/rapporter_planer/Rapporter/2005/Soria-Moria-erklaringen.html?id=438515 (hentet ned 22.01.08)

”Departementet har i den forbindelse gått gjennom alle mulige løsningsforslag. Ingen ordning for praktisering av hjemfall kan imøtekomme ESAs krav om likebehandling uten at det samtidig enten åpnes for en betydelig hjemfallsfri privatisering av vannkraftproduksjonen eller privatisering for en lengre konsesjonsperiode før hjemfall inntreer”.²⁰⁰

På det samme møtet i forkant av dommen i EØS-domstolen var partiene Venstre ved Lars Sponheim, SV ved Heidi Sørensen og KrF ved Jon Lillethun enig i Regjeringens linje og ambisjoner om et sterkt offentlig eierskap. Venstre argumenterte for at hjemfallsretten skulle bestå, samtidig som forslaget om å ikke diskriminere mellom private og offentlige eiere burde vurderes. Regjeringen ved Enoksen mente at argumentene om at industrikraftregimet ikke er omfattet av EØS-avtalen, samt at Regjeringen hadde en forståelse av at grønnboken til Kommisjonen markerte at eierskapet til kraftressursene var et nasjonalt anliggende. Det kommer klart ut av det samme møtet at Regjeringen ser på det som risikabelt at vannkraften ligger på private hender i stort lenger tid enn 60 år.²⁰¹ Regjeringen viser her en skepsis til ideen om privat eierskap, noe som kan virke som en ideologisk konflikt til markedet som sådan.

I 2001 reiste ESA for første gang en ”letter of formal notice” angående hjemfallsordningen, og påpekte at ordningen var i strid med EØS-avtalens regler om fri flyt av kapital og den frie etableringsrett. Begrunnelsen for ESAs reaksjoner er at Norge har brutt EØS-avtalens artikkel 31 og 40, der argumentet er at Norge diskriminerer mellom private og offentlige eiere. Artikkel 31 går på etableringsadgangen for statsborgere fra en av EU’s medlemsstater på norsk territorium. Artikkel 40 går på at det ikke skal være noen restriksjoner på overføring av kapital innenfor medlemslandene. Videre sier Art. 61 (1) at man ikke skal begunstige norsk vannkraft på bekostning av utenlandsk. Norge argumenterer for at hjemfallsinstituttet ikke er en del av EØS avtalen, og at hensynet til forsyningssikkerhet tilsier at Staten kan føre kontroll over vannkraftressursene.²⁰² EØS-avtalens Art. 125 sier derimot at ”Denne avtale skal ikke på noen måte berøre avtalepartenes regler om eiendomsretten”. I 1992 mente Regjeringen at konsesjonslovgivningen for vannkraft ikke var en del av EØS-avtalen som følge av Art. 125:

---

²⁰⁰ EØS-utvalget. 25.04.2006. <http://www.stortinget.no/saker/referater/eos/20060425e.pdf> (hentet ned 21.12.07)

²⁰¹ Ibid.

²⁰² EU-delegasjonen.2007. *Hjemfallsretten – bakgrunn og historikk*.

”Den del av konsesjonslovgivningen for vannfall som gjelder ressursforvaltning, berøres ikke av EØS-avtalen ... Det sterke offentlige eierskap i vannkraftsektoren er forenlig med prinsippene i EØS-avtalen. Det samme gjelder statens forkjøpsrett ved erverv av eiendomsrett til vannfall, hjemfall til staten ved konsesjonstidens utløp”.²⁰³

15 år etter dette er det konkludert med at dette likevel var omfattet av EØS-avtalen, og da er spørsmålet hvem som har lurt hvem. Norge mente at man kunne beholde det offentlige eierskapet til vannkraften og sikre hjemfallsordningen. Hjemfallsutredningen med Professor Olav Kolstad nyanserte denne troen på at Art. 125 skulle være en sikkerhet for norsk eierskap og kontroll over kraftressursene ved å si at dette ikke kan forstås på denne måten. Så lenge det norske kraftmarkedet er en del av EØS-markedet, er også kraftprodusentenes anlegg underlagt reglene om de fire frihetene. I denne saken har man både spørsmålet om eierskapet til kraftressursene i Art. 125 og statsstøtteregler i Art. 61. Staten kan som følge av Art. 125 selv bestemme om vannkraftressursene skal drives av det offentlige eller private. European Court of Justice (ECJ) anerkjenner forskjellsbehandling mellom private og offentlige ut i fra Art. 125. Problemet oppstår når private og offentlige eiere diskrimineres, og det er her problemet ligger.²⁰⁴ I følge Førsteamanuensis Peter Ørebech var EFTA-domstolen av den oppfatning at prinsippene for fri etablering og fri bevegelighet av kapital er overordnet prinsippene rundt beskyttelse av eiendomsrett etter Art. 125.²⁰⁵ Norges holdning har alltid vært at hjemfallet skal bestå i sin opprinnelige form.²⁰⁶ Utenriksminister Jonas Gahr Støre formulerte Regjeringens holdning til vannkraft slik under møtet i EØS-utvalget den 06.12.2006:

”Regjeringen har som målsetting å sikre et sterkt offentlig eierskap til våre vannkraftressurser og sørge for styring og kontroll med denne viktige fornybare energiresursen. Hjemfallsinstituttet står derfor sentralt for å oppnå Regjeringens mål og gir på sikt Staten den hele og fulle styringsrett over vannfallene”.²⁰⁷

Begrunnelsen fra hjemfallet ligger i at norske myndigheter skal ha kontroll med kraft og vannressursene, i tillegg til å sikre at grunnrenten kommer folket til gode. Om lag

---

²⁰³ St. prp. Nr. 100 for 1991-1992. S. 200

²⁰⁴ Kraftnytt. ”EU, EØS og norsk vannkraft”. <http://www.kraftnytt.no/default.asp?page=21869&article=28951> (hentet ned 19.02.08)

²⁰⁵ Klassekampen. 28.06.08. ”Bryter Grunnloven”. http://www.klassekampen.no/47048/mod_article/item (hentet 23.02.08)

²⁰⁶ EØS-utvalget. 25.04.2006. <http://www.stortinget.no/saker/referater/eos/20060425e.pdf> (hentet ned 21.12.07)

²⁰⁷ EØS-utvalget. 06.12.2006. <http://www.stortinget.no/saker/referater/eos/20061205e.pdf> (hentet ned 21.12.07)

7% av de utbygde kraftressursene er omfattet av hjemfall.²⁰⁸ Ulempene ved hjemfallet er at de private, som har gjort store investeringer på et anlegg, må gi dette fra seg uten å få noe igjen for det. Dette kan sees på som et form for beslag av private verdier. Hjemfallsutredningen som leverte sin innstilling november 2004, foreslo en eiernøytral hjemfallsløsning, samt at konsesjonstiden utvides til 75 år.²⁰⁹ Konsesjonseieren ville med flertallets løsning få en andel i hjemfalte anlegg, eller få en andel i anleggets verdi.²¹⁰ Etter ESAs syn er den norske hjemfallsordningen en form for skjult skatt for alle konsesjonseiere i private kraftverk. Norge har rett til å nasjonalisere vannkraften og ekspropriere, men ESA betegner hjemfallsordningen som en form for sulteforing av private eiere ut i fra et ”mer til det mindre” - tankegang.²¹¹:

”Det virker som at Norge tror at hvis man har lov til å halshugge en konkurrent har man også lov til å la han sakte men sikkert dø av kvelning, sa ESA-representanten Fengler”.²¹²

Regjeringsadvokaten var av den oppfatning at ESA var ”Mer katolsk enn paven” på dette punktet, som han uttrykte seg. Etter Kommisjonens oppfatning er norsk vannkraft verken privatisert eller fullt offentlig eid, men på vei til å bli offentlig eid.²¹³ ESA hevder på sin side at prinsippet om hjemfall alene er tillatelig, hvis det også omfatter de kommunale kraftverkene og ikke bare de private. ESA deler heller ikke Norges syn at prinsippet om hjemfall er viktig for å sikre forsyningssikkerheten, men at dette kan sikres ved andre virkemidler enn offentlig eierskap.²¹⁴ Forskjellsbehandlingen mellom private og offentlige aktører er ESAs viktigste ankepunkt i saken om hjemfall, og er kilden til konflikten og løsningen. Dom fra EFTA-domstolen ble avsagt i 26 juni 2007, der Norge tapte. EFTA-domstolen slo her fast i sak E-2/06 at hjemfallsregimet var i strid med reglene om fri flyt av kapital og retten til etablering.²¹⁵ Det er EØS-avtalens artikkel 31 og 40 kritikken retter seg mot.

---

²⁰⁸ EU-delegasjonen. ”Hjemfallsretten – bakgrunn og historikk”. <http://www.eu-norge.org/Aktuelt/Nyhetsartikler/fakta+om+hjemfall.htm> (hentet ned 01.01.08)

²⁰⁹ St.meld. nr. 1(2005-2006):128

²¹⁰ Ibid.

²¹¹ EU-delegasjonen. ”Norske fossefall i Luxembourg”. <http://www.eu-norge.org/Aktuelt/Nyhetsartikler/hjemfall.htm> (hentet ned 01.01.08)

²¹² Ibid.

²¹³ Ibid.

²¹⁴ NA24. ”Får EU-støtte for hjemfall”. Publisert 17.01.07. <http://e24.no/naeringsliv/article1606310.ece> (Hentet ned 18.12.07)

²¹⁵ Nationen. 26.06.2007. http://www.nationen.no/eu_wto/article2846984.ece (hentet ned 20.12.07)

Art. 31 tilsvarer art. 43 i EF-traktaten.²¹⁶ Etter EFTA-domstolen foreligger det et folkerettslig traktatbrudd, i tillegg til internrettslig motstrid som følge av at begge artiklene er gjennomført i norsk rett. Dette må eventuelt løses ved lovendring. Premiss 73:

[...] to qualify as aiming at establishing 'a system of property ownership', that regime must aim at attaining a situation where, as a matter of principle, the assets at issue are owned by public entities. [...]²¹⁷

EFTA-domstolen mente det var en rekke inkonsistenser som måtte rettes på dersom norsk lovverk skulle komme i samsvar med EØS-regelverket for å tilfredsstille sitatet over. Dette gikk på fire forhold:

- a) Private kan gis nye konsesjoner etter industrikonsesjonslovens §2
- b) Hjemfalte vannfall kan av Staten selges tilbake til private
- c) Private som har ønske om å forlenge sine konsesjoner kan via noe som heter "foregrepet hjemfall" gjøre dette med tilbakesalg.
- d) Offentlige eide kraftselskaper kan selges til private inntil en eierandel på 1/3.²¹⁸

På bakgrunn av dette konkluderte EFTA-domstolen i premiss 77 at:

"For the reasons set out above, the contested rules, as they exist today, cannot be said to aim at establishing a "system of property ownership" within the meaning of Article 125 EEA".²¹⁹

Art. 125 er som nevnt en av de artiklene Norge påberoper seg. I premissene 72-73 delte EFTA-domstolen Norges syn i at offentlig eierskap til vannkraftressurser var legitimt, men fulgte opp i premissene 74-77 ved å si at det i tilfelle måtte være konsistent. Det er to mulige løsninger for Norges del i forhold til EØS-regelverket, der det ene løsningen er å lage en ordning som ikke skiller mellom private og offentlige eiere. Den andre løsningen er å revidere dagens ordning og fjerne inkonsistensene som EFTA-domstolen har pekt på, samt styrke det offentlige eierskapet.²²⁰ Førsteamanuensis Peter Ørebech ved Universitetet i Tromsø hevder at EFTA-dommen

---

²¹⁶ Gjems-Onstad, Ole. 2000. S. 92.

²¹⁷ Hjemfallsdommen. E-2/06.

http://www.regjeringen.no/Upload/OED/pdf%20filer/Hjemfall/Hjemfall_dommen_26juni07.pdf (hentet ned 25.02.08)

²¹⁸ Hjemfallssaken. Provisorisk anordning av 10. August 2007.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/tema/Energi_og_vassdrag/Hjemfall.html?id=449052 (hentet ned 25.02.08)

²¹⁹ Hjemfallsdommen. E-2/06.

http://www.regjeringen.no/Upload/OED/pdf%20filer/Hjemfall/Hjemfall_dommen_26juni07.pdf (hentet ned 25.02.08)

²²⁰ Ibid.

rundt hjemfallssaken har endret EØS-avtalens preg av å være en mellomfolkelig avtale, siden det etter hans oppfatning ligger en automatikk bak EFTA-domstolens praksis ved å legge EU-domstolens rettspraksis til grunn. Han hevder videre i sin noe friske argumentasjon at Norge faktisk bør *ignorere* dommen, siden den etter hans mening er skadelig for norske interesser.²²¹

”Kompetanse blir bit for bit overført fra norsk rett til EUs juridiske system, på en måte som strider mot den konstitusjonelle beskyttelsen av norsk suverenitet”

Den 10. august ble det som følge av dette vedtatt en provisorisk anordning i medhold av Grunnlovens § 17 av Regjeringen, hvor kravene fra EFTA-domstolen ble midlertidig innfridd. Videre var det også et forsøk på å komme lojalitetsplikten i EØS Art. 3 i møte, samt å oppfylle plikten etter ODA-avtalens Art. 33. I denne provisoriske anordningen ble det bestemt at prinsippet rundt offentlig eierskap til landets vannkraftressurser videreføres, samt at alle konsesjoner til privat erverv av vannfall ble fjernet. Det ble også vedtatt at ingen offentlig eide vannfall kunne selges med mer enn 1/3 til ikke-offentlige eiere. I tillegg ble mulighetene for avtaler om ”foregrepet hjemfall” fjernet. Denne provisoriske anordningen hadde til formål å bringe norsk rett i samsvar med EØS-retten i påvente av endringer i industrikonsesjonsloven av 14. desember 1917.²²²

5.2.2 Sakens utfall

EFTAs dom er klar i betydningen av at artikkel 31 og artikkel 40 er brutt i EØS-avtalen, og Norge har ikke vunnet frem på vesentlige punkter. Norge vil måtte tilpasse ordningen med hjemfall for å etterkomme disse kravene, og en mulig løsning er en likestilling mellom offentlige og private eiere. Det vil da måtte skje via en lovendring i vassdragsreguleringsloven og industrikonsesjonsloven. Dette er således en regelbasert tilpasning for å bruke Claes m.fl sin terminologi. Olje- og energidepartementet har funnet en løsning som kalles ”konsolideringsmodell”, der kjernen er formulert ved fire punkter:

---

²²¹ Klassekampen. 28.06.2007. ”Bryter Grunnloven”. http://www.klassekampen.no/47048/mod_article/item (hentet ned 23.02.08)

²²² Ibid.

- a) Fjerne adgangen til å gi private konsesjoner
- b) Fjerne adgangen til å selge hjemfalte vannfall tilbake til private
- c) Fjerne adgangen til forlengelse etter foregrepet hjemfall med tilbakesalg
- d) Forby salg av mer enn 1/3 av offentlig eide kraftverk til private.²²³

Man ønsker her å bøte på de tidligere nevnte inkonsisenser påpekt av EFTA-domstolen. Regjeringen har valgt å nasjonalisere all vannkraftforsyning i landet, der formålet er å offentlig eierskap over alle vannkraft. På denne måten har kravet om likebehandling mellom offentlige og private blitt imøtekommet. Dette fremmes i form av et nytt lovforslag. Lovforslaget innebærer ingen endringer på privates rett til å selge kraftselskap til det offentlige, men det offentlige har ikke lenger adgang til å selge til de private. Industrien har muligheter til eie 1/3 av kraftanleggene, noe som gir dem en hånd på rattet i form av å sikre stabil strømforsyning. Nytt er at offentlige kraftselskaper har adgang til å leie ut kraftanlegg til private i inntil 30 år, og dette kan være nyttig i små kraftkommuner som ikke ønsker å drive sitt anlegg, og kan sikre driften ved utleie. Videre ligger det en liten gulrot til privat eiere om å selge sine kraftverk til det offentlige *før* hjemfall inntre. Norsk Hydro er blant de selskaper som allerede er påheftet vilkår om hjemfall i eksisterende lovgivning, noe som utgjør om lag to tredjedeler av Hydros kraftproduksjon.²²⁴ Disse punktene ligger i ”konsolideringsmodellen” som har som formål å bringe hjemfallsordningen i tråd med EØS-avtalen og sikre kraftkommunene inntekter fra kraftverkene.²²⁵ Dette gjelder kraftverkene over konsesjonsgrensa på 4000 hestekrefter (5 MW strøm).²²⁶

5.3 Industrikraftregimet

Norge har en lang tradisjon for å støtte kraftkrevende industri med billig strøm. Kraftkrevende industri krever langsiktige kraftleveranser som er forutsigbare, noe som gir muligheter til å utvide virksomheten i den sikre tro om at strøm blir levert til en konkurransedyktig pris. Verdien av norsk vannkraft anslås til rundt 420 milliarder kroner, basert på en strømpris rundt 33 øre/kWh.²²⁷ Det offentlige eier ca 368

²²³ Hjemfallssaken. Provisorisk anordning av 10. August 2007.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/tema/Energi_og_vassdrag/Hjemfall.html?id=449052 (hentet ned 25.02.08)

²²⁴ E24. 02.05.08. ”Hydro mot hjemfall”. <http://e24.no/boers-og-finans/article2403356.ece> (hentet ned 01.05.08)

²²⁵ Hegnar. 14.03.08. ”Ny lov skal sikre eierskap”. <http://www.siste.no/Innenriks/article3412580.ece> (hentet ned 15.03.08)

²²⁶ Ranablad. 15.03.08. <http://www.ranablad.no/debatt/article3413451.ece> (hentet ned 15.03.08)

²²⁷ Dagsavisen. 28.06.2007. <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article298332.ece> (hentet ned 03.04.08)

milliarder av disse, mens 52 milliarder er i privat eie. Reglene rundt statsstøtte er omtalt i artiklene 61-64 i EØS-avtalen. I Norge foregår den formaliserte kontakten rundt disse spørsmålene i EØS-komiteen, EFTAs arbeidsgruppe for energispørsmål og Kommisjonens Generaldirektorat for Transport og Energi (DG TREN).²²⁸ Soria Moria ser her ut til å ta sikte på å ha et industrimarked som er basert på fri konkurranse innenfor landets grenser, men som likevel gir den kraftkrevende industrien fordeler i form av billig kraft.²²⁹

5.3.1 EUs integrerte energisystem

EU har en tilsvarende lang tradisjon i å kjempe for et integrert europeisk energisystem som er preget av konkurranse, noe som har ligget til grunn for all utvikling på området siden EF-Kommisjonen lanserte idéen om et indre energimarked i 1988 med enhetsakten. Målet var bedre prisinnsyn, enklere transitt gjennom tredjeland, utvikling av transeuropeiske nettverk, vilkår for boring etter olje og gass (konsesjonsdirektivet), og reglement for innkjøp innenfor petroleumssektoren. Det innebar videre en liberalisering av energimarkedet for elektrisitet, noe som senere ville berøre Norge gjennom EØS-avtalen. Norge deltar på bakgrunn av dette i flere rammeprogrammer som omhandler energisamarbeid, og bidrar til forskning og utvikling av ny teknologi. Norge er videre med i programmer for fornybare energikilder (ALTENER), energiøkonomisering (SAVE) som tilhører programmet for Intelligent Energy Europe, i tillegg til EU's 6. rammeprogram som arbeider med forskning og utvikling.²³⁰

Denne utviklingen har gått fra 1990/91 da et direktiv rundt prisgjennomsiktighet for elektrisk kraft ble vedtatt av ministerrådet. Da ble prinsippene om like vilkår ved offentlige innkjøp innenfor vann, energiforsyning, transport og telekommunikasjon trukket opp. I 1994 ble lisensdirektivet vedtatt, hvor man la opp til å sikre en ikke-diskriminerende tildeling av lisenser for olje og gass. I 1996 ble et elektrisitetsdirektiv

---

²²⁸ Regjeringens hjemmesider. "Internasjonalt samarbeid". http://www.regjeringen.no/upload/kilde/oed/bro/2006/0003/ddd/pdfv/284617-ev_fakta_06_kap.09_no.pdf (Hentet ned 25.12.2007)

²²⁹ Regjeringen. "Politisk plattform for en flertallsregjering". http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/dok/rapporter_planer/Rapporter/2005/Soria-Moria-erklaringen.html?id=438515 (hentet ned 22.01.08)

²³⁰ Regjeringen. "EØS-avtalen og energi". http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/tema/EUEOS_og_energi/EOS-avtalen-og-energi-.html?id=426128 (hentet ned 04.02.08)

vedtatt (Rådsdirektiv 96/92/EC), der fri konkurranse rundt utbygging av produksjonskapasitet var hensikten.²³¹ Kommisjonens agenda i denne saken var å innføre et felles kraftmarked i alle medlemsland i tråd med elmarkeds-direktivet.²³² Dette direktivet har akkurat hatt sitt 12 års jubileum i Norge, og baserer seg på at energimarkedet skal være fritt og liberalt. Direktivet anerkjenner en viss grad av særordninger og selvstyre i det nasjonale energimarkedet, men krever at dette skjer innenfor rammene av direktivet. Disse rammene går ut på at alle aktører i dette markedet skal operere på samme vilkår.²³³

5.3.2 Energiloven av 1990

Energiloven av 1990 hadde som målsetning å sikre størst mulig effektiv utnyttelse av vannkraften, og hadde på den måten på sett og vis samme målsetning som elmarkedsdirektivet. Der de skiller lag er at energiloven hadde til hensikt å bryte opp lokale monopoler og skape konkurranse på et nasjonalt marked, mens elmarkedsdirektivet har til hensikt å gjøre det samme og skape et europeisk energimarked. I Norge viste dette seg ved at selve overføringsnettene forble et naturlig monopol, mens Statskraft ble delt opp i Statkraft SF og Statnett SF. Dette var ikke noe resultat av påvirkning fra EU, siden organiseringen av disse to selskapene var noe Norge var pionerer på.²³⁴ Allerede i 1990 kom arbeidsgruppen for energispørsmål fram til at statsstøtte til kraftkrevende industri vanskelig lot seg forene med et europeisk energimarked som allerede da var sett på som en fremtidig mulighet. De la vekt på at Norges tilpasning til dette måtte kreve en grundig gjennomgang av EFs lovverk og konsesjonsbestemmelser.²³⁵

---

²³¹ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S.153

²³² EØS-utvalget. "Støres tale".

http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dep/Utenriksminister_Jonas_Gahr_Store/taler_artikler/2007/EOS-utvalgets-mote-310507---Stores-tale.html?id=472161 (hentet ned 25.12.07)

²³³ Regjeringens hjemmesider. "Om lov om endringer i lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning og fordeling av energi m.m. (energiloven)".

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/dok/regpubl/otprp/20002001/Otprp-nr-56-2000-2001-1.html?id=164658> (hentet ned 25.12.2007)

²³⁴ Fafo-rapport 455 "Ti år med EØS-avtalen". <http://www.fafo.no/pub/rapp/455/index.htm> (hentet ned 04.02.08)

²³⁵ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S. 165.

5.3.3 Spanias energisystem

I Spania har man for tiden et lignende system som Norge, der kraft selges til både forbrukere og kraftintensiv industri på regulerte tariffer. Spania har ikke hatt denne ordningen særlig lenge, denne ble opprettet i 1997, men er på vei til å fases ut gjennom en overgangsordning. Kommisjonen gjennomførte også her undersøkelser for å se om det innebærer ulovlige statsstøtte.

5.3.4 Omfanget av salg av kraft til myndighetsreglerede tariffer i Norge

I dag blir mesteparten av den regulerte kraften levert av Statkraft, og utgjør 16 TWh/år. De myndighetsbestemte prisene befinner seg mellom 5 øre kW/h til i overkant av 20 øre kW/h, der et gjennomsnitt ligger rundt 12 øre kW/h. Deler av industrien er i besittelse av egne kraftverk, men flere av disse er underlagt reglene om hjemfall.²³⁶ Statsråd Enoksen var i møter med ESA den 20. mars 2007 for å diskutere kraftavtalene på vegne av hjørnesteinsbedrifter i Odda i Hordaland og Bremanger i Sogn og Fjordane, der målet var å finne en måte å videreføre disse på. Regjeringen ville gjøre et siste forsøk på å påvirke ESA til å videreføre billige kraftavtaler som var inngått i 1998-1999.²³⁷ Disse avtalene skulle gjelde til 2030, men det er inkludert en bestemmelse om tørrårssikring, dersom det skulle vise seg at strømprisen skulle gå over 35.3 øre/kWh.²³⁸ Svaret fra ESA om å gjøre justeringer for avtalene om billig kraft de hadde med Statkraft for kraftstasjonene Tyssedalene, Saudafaldene og Svelgen var negativt. Individuelle kraftavtaler lot seg ikke forhandle om med ESA, noe som Regjeringen likevel avviser har betydning for senere forhandlinger om konkrete bedrifter med ESA.²³⁹

---

²³⁶ NOU 2005:04, avsnitt 6.3

²³⁷ Regjeringen. Publisert 20.03.2007. "Enoksen tar opp eksisterende leieavtaler for kraft med ESA". <http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/presesenter/pressemeldinger/2007/Enoksen-tar-opp-eksisterende-leieavtaler.html?id=458350> (Hentet ned 04.02.08)

²³⁸ Friheten. "Lokaldemokrati i det indre markedet". <http://www.friheten.no/iriks/2007/uke35/lokaldemokrati2.html> (hentet ned 05.02.08)

²³⁹ Regjeringen. Publisert 09.07.2007. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/presesenter/pressemeldinger/2007/Leieavtaler-for-kraftstasjoner--negativt.html?id=476266> (hentet ned 04.02.08)

5.3.5 ESAs anklager

Etter ESAs mening representerer industrikraftregimet en form for ulovlig statsstøtte.

Slik statsstøtte er omhandlet i art. 61 i EØS-avtalen:

”Art 61. 1. Med de unntak som er fastsatt i denne avtale, skal støtte gitt av EFs medlemsstater eller EFTA-statene eller støtte gitt av statsmidler i enhver form, som vrir eller truer med å vri konkurransen ved å begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer, være uforenlig med denne avtales funksjon i den utstrekning støtten påvirker samhandelen mellom avtalepartene.”

Disse reglene er basert på det eksisterende regelverk i EF, og omhandler både pengetilskudd, skattelettelser, gunstige kontraktvilkår, sosiale tilskudd og garantier m.m.²⁴⁰ Utenriksminister Jonas Gahr Støre sa til EØS-komiteen den 24. April 2007 at det er uklart hvilket handlingsrom EU’s regelverk gir for kraftregimer av typen vi har i Norge. Det er klart at markedsprisene de senere årene har vært høyere på det åpne markedet enn tidligere, noe som skyldes mangel på energi. Dette utgjør en utfordring for den kraftkrevende industrien, selv om det ikke er noe sær-norsk fenomen.²⁴¹ Olje og energiminister Odd Roger Enoksen understreket før sommeren at Norge vil bringe saken inn for EFTA-domstolen om nødvendig, men hittil har ikke dette skjedd.²⁴²

5.3.7 Sakens utfall

Regjeringen har valgt å gå bort i fra subsidiert kraft, siden de selv erkjenner at det ikke lar seg forene med EØS-avtalen. Dette rammer blant annet metallverkene i Årdal og Høyanger.²⁴³ Statssekretær Guri Størvold i Olje- og Energidepartementet uttalte at Regjeringen ikke så positivt på at EU legger begrensninger på norsk politikk på dette området.²⁴⁴

”Det vi har fått veldig klar beskjed om fra EU er at det er ikkje tillete å subsidere billeg kraft direkte til industrien, og det må me forholde oss til”.²⁴⁵

---

²⁴⁰ Gjems-Onstad, Ole. 2000. S. 126.

²⁴¹ EØS-utvalget. 24.04.2007. <http://www.stortinget.no/eos/2006/midl/e070424.htm> (hentet ned 21.12.2007)

²⁴² Vesterålen Online. ”Industrikraft-Sviket: Når rødt og grønt blir grått”. <http://vol.no/magasin/?F=A&N=9678> (hentet ned 08.01.08)

²⁴³ NRK. 22.01.2008. ”Regjeringen beklagar kraft-uvisse”. http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/nrk_sogn_og_fjordane/1.4593321 (hentet ned 31.01.08)

²⁴⁴ NRK. 21.01.2008. ”Får ikkje subsidiere industrikraft”. http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/nrk_sogn_og_fjordane/1.4576845 (hentet ned 31.01.08)

²⁴⁵ Ibid.

Regjeringen har skissert opp en løsning som likevel skal sikre kraftkrevende industri billig kraft. Dette er forslag som Regjeringen mener ikke står i strid med EØS-avtalen og inneholder 8 tiltak.²⁴⁶

- 1) Regjeringen ønsker å øke kraftproduksjonen, slik at den totale kraftbalansen og leveringssikkerheten blir forbedret.
- 2) Regjeringen vil arbeide for kommersielle kraftavtaler med individuell tilpasning.
- 3) Regjeringen ønsker å påvirke EU, og følge med utviklingen rundt kraftforedlende industri i andre land.
- 4) Regjeringen vil videreutvikle støtteordningene for energieffektivisering.
- 5) Regjeringen vil vurdere avskrivningssatsene, hvor satsene skal reflektere det reelle verdifallet på kapitalen.
- 6) Regjeringen vil vurdere avskrivningssatsene, med tanke på å redusere de ytterligere for den kraftkrevende industrien.
- 7) Regjeringen ønsker en målrettet støtte til små- og mellomstore bedrifter, og ønsker å utnytte EØS-regelverket som åpner for 200 000 euro kapital i støtte over 3 år.
- 8) Regjeringen ønsker å oppfordre industrien til å samarbeide rundt utbygging og kjøp, noe som er utbredt blant industrien i Finland og Frankrike.²⁴⁷

Regjeringen har her forsøkt å komme med tiltak som viderefører essensen og målet om at norsk kraftkrevende industri skal ha kraftavtaler, hvor 3 forhold er viktige: ”kraftpriser, gode generelle rammevilkår og langsiktighet”.²⁴⁸ Man forsøker å videreføre ordningen med andre virkemidler, i den grad det lar seg gjøre i tråd med EØS-regelverket. Regjeringen ønsker å fremdeles å legge forholdene best mulig til rette slik at effekten blir noenlunde lik, selv om spørsmålet om tiltakspakken med dens virkemidler er forenelig med EØS-avtalen.

5.4 Datalagringsdirektivet

Terroristhandlingene 11. september 2001 har hatt betydelige ringvirkninger gjennom ”krigen mot terror”. Det har ført til en økning i overvåknings- og kontrolltiltak, der dette har vært en av flere virkemidler for å fange opp planlegging av terrorhandlinger før de skjer. Dette har vist seg i form av blant annet skjerping av rutinene rundt grensekontroll med pass som inneholder biometriske data, overvåkning av informasjon på internett, og endrede rutiner for internasjonal politisamarbeid.²⁴⁹ Datalagringsdirektivet, eller EU-direktiv 2006/24/EC, er et direktiv som kommer som

---

²⁴⁶ Dagsavisen. 12.02.08. ”Slik skal Haga skaffe industrien billig strøm”.

<http://www.dagsavisen.no/innenriks/article335017.ece> (hentet ned 12.02.08)

²⁴⁷ Regjeringen. 21.02.08. ”Regjeringens tiltakspakke for kraftforedlende industri”.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/aktuelt/nyheter/2008/regjeringens-tiltakspakke-for-kraftfored.html?id=501464> (hentet ned 21.02.08)

²⁴⁸ Ibid.

²⁴⁹ Civita. Publisert 28.02.07. ”Personvern etter 11. September”. <http://www.ikt-norge.no/upload/IKT%20Norge%20februar%202008.pdf> (hentet ned 06.03.08)

ytterligere virkemiddel i ”krigen mot terror”, der Norge blir pålagt å lagre data fra telekommunikasjon i en periode på minimum 6 og maksimalt 24 måneder. Direktivets formål er å gi justismyndighetene muligheter til å etterforske, avdekke og rettsforfølge alvorlig kriminalitet.²⁵⁰ Dette direktivet ble vedtatt av Europaparlamentet 14. desember 2005 i lys av Madrid-bombingen i 2004 og bombingen av London’s undergrunnsbaner i juli 2005.²⁵¹ Bakgrunnen var at man ønsket et godt virkemiddel til å bekjempe terrorister.²⁵² Ved alvorlige forbrytelser vil man i fremtidige saker kunne se på hvilke telefonnummere som har kontaktet hverandre, hvor lenge og hvor ofte. Datalagringsdirektivet bygger på postverkets ordning, der all informasjon rundt sendere og mottakere av pakker og brev blir lagret en viss periode.²⁵³

Lederen av KRIPOS, Rune Fløisbonn, hevder at lagring av all epost-kommunikasjon, sms- og telefonaktivitet i Norge, i et år ville vært til stor hjelp i politiets arbeid. Baneheia-saken, Orderud-saken, NOKAS-saken og ”Lommemannen”-saken er eksempler som Fløisbonn trekker frem hvor telekommunikasjonsopplysninger har bidratt stort i etterforskningen. Jurist og direktør for datatilsynet Georg Apenes presiserer at dette var *kommunikasjonskontroll* som politiet uansett ville fått godkjenning fra Datatilsynet uavhengig av et eventuelt datalagringsdirektiv.²⁵⁴ Fløisbonn argumenterer med at tunge kriminelle sletter elektroniske spor, og at den nåværende lovgivning om at dataene slettes hindrer politiet i å følge utviklingen. Dette viser seg i tilfeller hvor politiet for eksempel oppdager et lik, og hvor selve forbrytelsen var begått flere måneder før. I slike situasjoner kan viktig informasjon være slettet som følge av dagens lovgivning.²⁵⁵ Videre må personvern veies opp mot politiets virkemidler til å løse alvorlig kriminalitet, og hadde det vært opp til politiet,

---

²⁵⁰ Støhre, Jonas Gahr. 12.03.08. ”Innlegg på møte i Stortingets Europautvalg”.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dep/Utenriksminister_Jonas_Gahr_Store/taler_artikler/2008/europautvalg_innlegg.html?id=503464 (hentet ned 13.03.08)

²⁵¹ Digital Civil Rights in Europe. ”European parliament adopts data retention directive”.

<http://www.edri.org/book/print/775> (hentet ned 06.03.08)

²⁵² Aftenposten. 25.01.08. ”Vil lagre tastetrykk i ett år”.

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2217386.ece> (hentet ned 01.02.08)

²⁵³ Datatilsynet. Publisert 22.12.2006. http://www.datatilsynet.no/templates/Page_1657.aspx (hentet ned 31.01.2008)

²⁵⁴ Datatilsynet. 25.01.08. ”Mistanke uten mistanke”. http://www.datatilsynet.no/templates/Page_2150.aspx (hentet ned 01.02.08)

²⁵⁵ Aftenposten. 25.01.08. ”Vil lagre tastetrykk i ett år”.

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2217386.ece> (hentet ned 01.02.08)

skulle de gjerne hatt 2 års lagringsplikt. Georg Apenes fra Datatilsynet avviser dette som ”Uhyrlig, dette er totalitært svermeri”. Han hevder at datalagringsdirektivet fører til 4.7 millioner mistenkte.²⁵⁶ Det mest påfallende er at en spørreundersøkelse utført av Sentio viser at 69% av befolkningen svarer ”nei”, 3% svarer ”vet ikke” og 28% svarer ”ja” på spørsmål de har hørt om datalagringsdirektivet. Det var her et representativt utvalg på 1001 personer over 15 år som ble spurt.²⁵⁷

Det som vil bli lagret dersom Norge ikke nedlegger veto, er ikke samtalenes innhold, men kontaktmønstrene.²⁵⁸ På telekommunikasjon generelt er det aktuelt å lagre telefonnummeret, navn og adresse, noe som utgjør brukeridentifikasjonen. I tillegg skal alle samtalenes dato, klokkeslett og lengde bli lagret. På mobiltelefoni spesielt vil i tillegg IMEI-koden til telefonen bli lagret, noe som er serienummeret til mobiltelefonen. I tillegg vil den geografiske posisjonen til alle mobile enheter bli lagret. Når det gjelder internett-tilgang, email eller internett-telefon vil brukeridentifikasjon og telefonnummer knyttet til internettforbindelsen være det som skal lagres. I tillegg skal alle IP-adresser tilknyttet bredbåndslinjen bli lagret.²⁵⁹ Samtalenes innhold skal ikke lagres, og dette er et viktig poeng.²⁶⁰

Informasjonen som skal lagres er veldig omfattende, noe som byr på en utfordring i forhold til datasystemene som skal lagre dette. Telekommunikasjonsdata lagres allerede i dag av banale grunner slik at kunder kan få spesifisert regning og lignende. Etter lov om elektronisk kommunikasjon har derimot aktørene en sletteplikt for disse opplysningene etter konsesjon fra Datatilsynet med konsesjoner for lagring av data fra vanligvis 3-5 måneder.²⁶¹ Dersom dette direktivet kommer på plass, vil utfordringen

---

²⁵⁶ Aftenposten. 25.01.08. ”Vil lagre tastetrykk i ett år”.

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2217386.ece> (hentet ned 01.02.08)

²⁵⁷ IKT-Norge. Publisert 26.02.08. ”Norges befolkning sier nei til datalagring”. <http://www.ikt-norge.no/templates/Page.aspx?id=1006> (hentet ned 06.03.08)

²⁵⁸ Datatilsynet. Publisert 22.12.2006. http://www.datatilsynet.no/templates/Page_1657.aspx (hentet ned 31.01.2008)

²⁵⁹ Datalagringsdirektivet. http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_105/l_10520060413en00540063.pdf (hentet ned 01.02.08)

²⁶⁰ Støhre, Jonas Gahr. 12.03.08. ”Innlegg på møte i Stortingets Europautvalg”.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dep/Utenriksminister_Jonas_Gahr_Store/taler_artikler/2008/europautvalg_innlegg.html?id=503464 (hentet ned 13.03.08)

²⁶¹ Støhre, Jonas Gahr. 12.03.08. ”Innlegg på møte i Stortingets Europautvalg”.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dep/Utenriksminister_Jonas_Gahr_Store/taler_artikler/2008/europautvalg_innlegg.html?id=503464 (hentet ned 13.03.08)

være å lagre disse dataene i opptil 2 år. IKT-Norge har anslått at kostnadene vil ligge på om lag 250 millioner kroner å få dette datasystemet på plass.²⁶² Centio's undersøkelse hadde også et spørsmål der man spurte om "Er du villig til å betale ekstra for at myndighetene skal overvåke og lagre din telefon og datatrafikk?". På dette spørsmålet svarte 91% av de spurte "nei", 2% svarte "vet ikke" og 7% svarte "ja".²⁶³ Det er Norges ansvar at dataene blir lagret på en sikker måte. Norge skal også holde EU løpende orientert rundt norske myndigheters bruk av disse dataene.²⁶⁴

Datalagring som dette reiser spørsmål i forhold til personvernet, siden det kan være vanskelig å sikre seg at informasjon som dette ikke blir brukt til et annet formål enn det som var tiltenkt. The Privacy and Human Rights Report 2007 har slått fast at personvernet i Norge er preget av en "systematisk mangel på sikring av personvernet".²⁶⁵ Dette rammes av blant annet den Europeiske Menneskerettighetserklæringens artikkel 8 som går på rett til en respektert sfære. Regjeringen har uttrykt en skepsis til at effektivitetshensyn skal gå foran personvernet.²⁶⁶ Formålet er å kunne løse lovbrudd enklere ved å benytte slik lagret data, men det kreves at forholdet er tilstrekkelig grovt nok før man har en rett til tilgang.²⁶⁷

"I en profan versjon av det bibelske utsagn om at vi alle egentlig er syndere, slår EU-kommisjonen fast at det er en potent og legitim metode å konservere høystakker for det tilfelle at det skulle vise seg at det er en nål i en av dem... Dette er ikke «etterforskning» men «overvåkning»".²⁶⁸

Skepsis mot datalagring er en sunn skepsis, siden stadige datalagringsordninger ikke alltid er sikre. I 2006 startet rettighetsgruppen Digital Rights Ireland en rettslig prosess

---

²⁶² Datalagringsdirektivet.no. <http://www.datalagringsdirektivet.no/node/24> (hentet ned 01.02.08)

²⁶³ Civita. Publisert 28.02.07. "Personvern etter 11. September". <http://www.ikt-norge.no/upload/IKT%20Norge%20februar%202008.pdf> (hentet ned 06.03.08)

²⁶⁴ Datalagringsdirektivet. http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_105/l_10520060413en00540063.pdf (hentet ned 01.02.08)

²⁶⁵ Aftenposten. Publisert 06.02.08. "Veien til helvete". <http://www.aftenposten.no/meninger/signert/article2239505.ece> (hentet ned 06.03.08)

²⁶⁶ Fornyings- og Administrasjonsdepartementet. publisert 28.01.2008. http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dep/Fornyings-og_administrasjonsminister/taler_artikler/2008/Personvern-under-press.html?id=498269 (hentet ned 01.01.08)

²⁶⁷ Datatilsynet. Publisert 22.12.2006. http://www.datatilsynet.no/templates/Page_1657.aspx (hentet ned 31.01.2008)

²⁶⁸ Ibid.

i Irland mot dette direktivet.²⁶⁹ Irland har også gått til rettssak mot EU for å få klarlagt hvorvidt direktivet har relevans til det indre markedet, eller er et Schengen-direktiv. Irland er ikke medlem av Schengen.²⁷⁰ Disse fikk siden følge av tyske "Arbeitskreis Vorratsdatenspeicherung", som var i stand til å samle 30000 underskrifter bak et dokument som hevdet at datalagringsdirektivet var grunnlovsstridig.²⁷¹ Dette er en sak som er levert til forfatningsdomstolen i Karlsruhe, og de hevder at denne form for datalagring er en "alvorlig forstyrrelse av fri kommunikasjon", og kritiserer direktivet for at alle borgere blir sett på som potensielle forbrytere.²⁷² Den irske regjeringen brakte i juli 2006 både Europaparlamentet og Ministerrådet inn for EF-domstolen, under påstand om at vedtaksprosessen som lå bak datalagringsdirektivet var i strid med EU's traktatverk.²⁷³

Det er ikke lenge siden 25 millioner briters personlige opplysninger kom på avveie, og sjefen for toll- og avgiftsdirektoratet Paul Gray gikk av som følge av regelbrudd. Datadisker ble sendt ved internpost og kom på avveie. Datadiskene inneholdt detaljer om alle mottakere av barnetrygd i Storbritannia.²⁷⁴ Videre er det et annet aspekt med ordninger som f.eks autopass-brikken, som lagrer informasjon om bompasseringer med biler i opptil 72 timer. Dette planlegges utvidet til å også omfatte parkering, tunellpasseringer, broer og fergetransport.²⁷⁵ Det er i denne tendensen med stadig mer overvåkning av samfunnet at Datatilsynet er skeptisk til datalagringsdirektivet. Avdelingsdirektør Leif T. Aanensen i Datatilsynet trekker det så langt at datalagringsdirektivet er en trussel mot demokratiet. Skepsisen går på datasikkerhet og at informasjonen oppbevares på en forsvarlig måte, noe som Datatilsynet har dårlig erfaring med fra flere sammenhenger. Som følge av denne usikkerheten hevder

---

²⁶⁹ Digital Rights Ireland. "DRI brings legal action over mass surveillance". <http://www.digitalrights.ie/2006/09/14/dri-brings-legal-action-over-mass-surveillance/> (hentet ned 04.02.08)

²⁷⁰ Klassekampen. 15.03.08. "KrF kan avgjøre EU-veto". http://klassekampen.no/artikler/nyheter/52208/mod_article/item/null (hentet ned 18.03.08)

²⁷¹ Arbeitskreis Vorratsdatenspeicherung. Publisert 31.12.2007. "Constitutional complaint filed against German Telecomms Data Retention Act". (hentet ned 04.02.08)

²⁷² Frihet og fellesskap. "Kampen mot datalagringsdirektivet fortsetter". <http://boye.blogg.no/eu.html> (hentet ned 04.02.08)

²⁷³ Out-law. 19.09.06. "Ireland brings case against data retention to Europe". <http://www.out-law.com/page-7310> (hentet ned 06.03.08)

²⁷⁴ Aftenposten. 20.11.2007.

²⁷⁵ Ibid.

Aanensen at personvernet står i fare, ved at informasjon kan komme på avveie.²⁷⁶ Det kan se ut som skepsisen går på det rent praktiske ved gjennomføringen av direktivet. Kommisjonens president José Manuel Barosso har uttalt at det langt på vei ville være uklokt å nedlegge et veto mot direktivet:

” Det er kritisk viktig, særlig for et Schengen-land, å akseptere det direktivet. Hvis ikke kan vi få et virkelig problem, både når det gjelder sikkerhet og det indre marked”.²⁷⁷

Barosso uttalte videre at ”Dette er også viktig for å beskytte uskyldige folk mot terrorangrep”.²⁷⁸ Innen 15. mars 2009 må EU’s datalagringsdirektiv være gjennomført i alle EU’s medlemsland. I følge avisen Mandag Morgen har Norge vært lite aktive med innspill da direktivet ble behandlet. I følge Mandag Morgen var ikke datalagringsdirektivet i utgangspunktet antatt EØS-relevant, siden det var ment som et direktiv ment for politi- og justissektoren i EU. Dette er ikke omfattet av EØS-avtalen.²⁷⁹

FrP mener Norge bør legge ned et veto.²⁸⁰ Det er flere partier som har vist sin motstand mot direktivet, deriblant KrF som hevder at ”EUs datalagringsdirektiv går for langt i overvåkingen av lovlidige borgere” i følge KrF’s arbeidsutvalg”.²⁸¹ Venstre har også programfestet et veto, og det samme har SV og Senterpartiet. AP og Høyre har foreløpig ikke tatt standpunkt.²⁸² Per Morten Hoff fra IKT-Norge har i tillegg tatt til orde for ”folkeopprør” mot direktivet, og mener at George Orwell vil rotere i sin grav om direktivet går igjennom.²⁸³ Universitetslektor i informatikk, Gisle Hannemyr, har også en kritisk holdning til direktivet, og peker mest på utviklingstendensen med stadig mer overvåking, samt at det etter hans mening er

---

²⁷⁶ Datatilsynet. 24.01.08. ”Nettmøte om Datalagringsdirektivet”.

http://www.datatilsynet.no/templates/Page_2147.aspx (hentet ned 01.02.08)

²⁷⁷ NTB gjengitt i Siste. 25.02.2008. ”Spår trøbbel hvis Norge sier nei til EU-direktiv”.

<http://www.siste.no/Innenriks/article3373161.ece> (hentet ned 05.03.08)

²⁷⁸ Ibid.

²⁷⁹ MandagMorgen. 02.03.08. ”EU tok Norge på sengen – Datalagringsdirektiv skulle opprinnelig ikke omfattet EØS-land”. <http://www.mandagmorgen.no/artikkel.shtml?id=3034> (hentet ned 05.03.08)

²⁸⁰ Liberaleren. 25.02.08. ”FRP- Legg ned veto mot datalagringsdirektivet”.

<http://www.liberaleren.no/2008/02/25/frp-legg-ned-veto-mot-datalagringsdirektivet/> (hentet ned 07.03.08)

²⁸¹ Liberaleren. 06.03.08. ”KrF mot datalagringsdirektivet”. <http://www.liberaleren.no/2008/03/06/krf-mot-datalagringsdirektivet/> (hentet ned 07.03.08)

²⁸² Hegnar. 15.03.08. ”KrF avgjør veto mot EU-direktiv”.

<http://www.hegnar.no/okonomi/politikk/article260201.ece> (hentet ned 15.03.08)

²⁸³ TV2. 13.02.08. ”Vil skape opprør i Norge”. <http://pub.tv2.no/nettavisen/it/article1600700.ece> (hentet ned 07.03.08)

problematisk med overvåkning uten skjellig grunn til mistanke.²⁸⁴ Den britiske regjeringen har tatt til orde for å utvide direktivet, slik at alle reisende også må registrere mobil- og kredittkortnummer. Britiske myndigheter ønsker å lagre disse dataene i opptil 13 år, og summen av alle opplysninger skal brukes til å lage en ”risikoprofil” over mistenkelige personer.²⁸⁵

Direktivet er til behandling hos Samferdselsdepartementet.²⁸⁶ Det hersker en viss uklarhet rundt hvorvidt direktivet faktisk er omfattet av EØS-avtalen. Spørsmålet er hvorvidt direktivet faller innenfor EØS-avtalens saklige virkeområde, eller om konkurranseforholdene blir påvirket av at direktivet trer i kraft. I EU er datalagringsdirektivet hjemlet i bestemmelsene rundt det indre marked, og siden EØS-avtalen omfatter det indre markedet, anses direktivet å være EØS-relevant.²⁸⁷ Irlands ugyldighetssøksmål for EF-domstolen med påstand om at direktivet skulle vært vedtatt med hjemmel i EUs justissamarbeid (Søyle 3) kan få betydning om EF-domstolen kommer frem til at direktivet ikke har relevans i forhold til det indre markedet (søyle 1) for EØS-avtalen. Konklusjonen og premissene kan være betydningsfulle i en slik vurdering. Utenriksminister Jonas Gahr Støhre er av den oppfatning at hvorvidt direktivet er hjemlet i Schengen- eller det indre markedet ikke er av avgjørende betydning for om direktivet er EØS-relevant eller ei, men at signaler fra Kommisjonen tyder på at direktivet er EØS-relevant.²⁸⁸

I følge Professor Finn Arnesen vil et veto fra en av de tre EFTA-statene Norge, Lichtenstein og Island føre til at direktivet ikke blir innlemmet i noen av statene. Dersom dette skulle vise seg å skje, eller at direktivet ikke blir funnet relevant, blir

---

²⁸⁴ Morgenbladet. 19.02.08. ”Store Mor tek kontroll”.

<http://www.morgenbladet.no/apps/pbcs.dll/article?AID=/20080229/OAKTUEL001/426899671/-1/AKTUEL001> (hentet ned 07.03.08).

²⁸⁵ The Guardian. 23.02.08. ”Government wants personal details of every traveler”.

<http://www.guardian.co.uk/uk/2008/feb/23/uksecurity.terrorismtravel/print> (hentet ned 07.03.08).

²⁸⁶ TV2. 13.02.08. ”Vil skape opprør i Norge”. <http://pub.tv2.no/nettavisen/it/article1600700.ece> (hentet ned 07.03.08)

²⁸⁷ Støhre, Jonas Gahr. 12.03.08. ”Innlegg på møte i Stortingets Europautvalg”.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dep/Utenriksminister_Jonas_Gahr_Store/taler_artikler/2008/europautvalg_innlegg.html?id=503464 (hentet ned 13.03.08)

²⁸⁸ EØS-utvalget. 12.03.08. <http://www.stortinget.no/eos/2007/midl/e080312.htm> (hentet ned 26.03.08)

dette en tvistesak som blir gjenstand for behandling i EØS-komiteen.²⁸⁹ Finn Arnesen er av den oppfatning at Irland sitter med nøkkelen. Dersom EF-domstolen kommer til at direktivet ikke har relevans til det indre markedet, vil det ikke være noe krav om at direktivet skal bli gjort en del av norsk rett.²⁹⁰ Professor Fredrik Sejersted mener at Norge bør nedlegge veto.²⁹¹ Det vil i tilfelle være første gang i EØS-historien at Norge gjør dette, og vil vise i praksis hvorvidt et norsk veto faller i god jord hos EU.

5.4.1 Sakens utfall

Hva Norge velger å gjøre er usikkert. SV, Senterpartiet, Venstre og FrP vil alle nedlegge veto mot datalagringsdirektivet.²⁹² Går datalagringsdirektivet igjennom som planlagt, må lov om elektronisk kommunikasjon, samt straffeprosessloven bli endret. En slik lovendring vil trolig finne sted i årsskiftet 2008-2009.²⁹³ Politiet har allerede i dag muligheter til innsyn i personlige fakturaer rundt privat telekommunikasjon, der dette også fremkommer av ekomloven, der alle tilbydere av telefoni og kommunikasjon har plikt til å bistå politiet i forbindelse med straffesaker og etterforskning ved å tilrettelegge informasjon. Dersom politiet har mistanke om at det er begått en straffbar handling, og vilkårene er oppfylt etter straffeprosessloven, har politiet i dag rett til innsyn. Ved mistanke om brudd på verdipapirloven har allerede Kredittilsynet en begrenset innsynsrett i dataregistrene til teleoperatørene. Den store forskjellen med en eventuell iverksetting av direktivet ligger i at plikten til å lagre data blir forlenget, i tillegg til at selve datamengden øker. Norge selv kan velge om data skal lagres i fra 6 til 24 måneder. Når det gjelder sikkerhet rundt de personlige opplysningene, vil Post- og Teletilsynet og Datatilsynet ha ansvaret for å følge

---

²⁸⁹ Liberaleren. 02.03.08. "Direktivet ikke EØS-relevant". <http://www.liberaleren.no/2008/03/02/direktivet-ikke-eos-relevant-norge-tatt-pa-sengen/> (hentet ned 02.03.08)

²⁹⁰ Teknofil. 19.03.08. "Norge kan unngå overvåkning". http://www.teknofil.no/wip4/datalagringsdirektivet_norge_kan_unngaa/d.epl?id=26600 (hentet ned 20.03.08)

²⁹¹ Klassekampen. 15.03.08. "KrF kan avgjøre EU-veto". http://klassekampen.no/artikler/nyheter/52208/mod_article/item/null (hentet ned 18.03.08)

²⁹² Klassekampen. 15.03.08. "KrF kan avgjøre EU-veto". http://klassekampen.no/artikler/nyheter/52208/mod_article/item/null (hentet ned 18.03.08)

²⁹³ Aftenposten. 25.01.08. "Vil lagre tastetrykk i ett år". <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2217386.ece> (hentet ned 01.02.08)

aktørene i markedet og se til at bestemmelsene rundt informasjonssikkerhet blir fulgt.²⁹⁴

5.5 Kort om andre aktuelle saker

Oppgaven har med en kortere omtale av 3 andre case, der disse er med på å illustrere saker hvor Norge har vunnet frem i større eller mindre grad. De 3 foregående og grundigere casene er saker der Norge ikke har vunnet fram i like stor grad. Laksesaken er en sak der Norge vant i WTO, selv om det hersker en ulik forståelse av dommen. Den differensierte arbeidsgiveravgiften er en sak der Norge har øvd innflytelse og har fått en ordning som ble tilpasset og senere godkjent av ESA. I Automatmonopol-saken vant Norge frem med at statlig monopol på spilleautomater var et lovlig virkemiddel for å bekjempe spilleavhengighet. En lignende sak under oppseiling er en sak om alkoholreklameforbudet, som på mange måter kan ligne litt på automatmonopol-saken, selv om denne ikke blir omtalt.

5.5.1 Laksesaken

De nåværende laksesaken begynte med at EU den 21. Januar 2006 innførte såkalte ”definitive anti-dumpingtiltak” mot Norge ved Rådsforordning (EF) nr. 85/2006, noe som innebar at det ble satt en minstepris for norsk laks. Grunnlaget var at Kommisjonen påstod at Norge hadde dumpet laks på det europeiske markedet, og at EU’s oppdrettsnæring hadde lidd som følge av dette. Videre var det påstått en årsakssammenheng mellom Norges påståtte dumping og skaden.²⁹⁵ Påstanden til ESA gikk på at prisen på fiskevarene ble eksportert til en lavere pris enn det kostet å produsere. Det ble satt minstepriser for ulike fiskeprodukter etter type, der det ble satt en minstepris på 2.8 Euro pr kg hel fisk. Dette vil si at Norges fiskeeksportører ikke kunne selge fisk til en lavere pris enn det som var angitt for de ulike typene av

---

²⁹⁴ Støhre, Jonas Gahr. 12.03.08. ”Innlegg på møte i Stortingets Europautvalg”.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dep/Utenriksminister_Jonas_Gahr_Store/taler_artikler/2008/europautvalg_innlegg.html?id=503464 (hentet ned 13.03.08)

²⁹⁵ EØS-utvalget. 19.01.2006. <http://www.stortinget.no/saker/referater/eos/20060119e.pdf> (hentet ned 21.12.2007)

fiskeeksport. Den 17. mars 2006 gikk Norge til WTO og ønsket såkalte ”formelle tvisteløsningskonsultasjoner”, som er det første skrittet i panelprosessen i WTO.²⁹⁶

WTO kom fram til i sin dom at EU’s beregninger rundt den påståtte norske dumpingen var utført på feil grunnlag. Det måtte bevises at norsk eksport hadde ført til skade på EU fiskenæring, og WTO fant ikke EUs dokumentasjon god nok for å gi grunnlag for dumpingavgift. Beregningene var gjort på grunnlag av 5 skotske oppdrettere, og dette utgjorde ikke et representativt utvalg av EUs oppdrettsmarked. Dermed ble grunnlaget for beskyttelsestiltaket feil i følge WTO.²⁹⁷ Etter utenriksminister Jonas Gahr Støres mening vant Norge saken, og panelet gav Norge medhold på 22 punkter på at antidumpingtiltaket var i strid med reglene i WTO.²⁹⁸ Etter Støres mening burde disse punktene være grunn nok til at EU burde fjerne antidumping-tiltaket.²⁹⁹ Det gjenstår å se om EU faktisk vil gjøre dette. Norge har uansett i denne saken evnet å påvirke utfallet av saken ved å ta saken til WTO, noe som nok har vært en vellykket strategi for å fronte Norges syn. Det er all grunn til å tro at dette har vært mer vellykket enn en strategi basert på bilaterale samtaler med EU. Spørsmålet som gjenstår er om Norge vil bruke dommen for å tvinge igjennom endringer.

5.5.2 Den differensierte arbeidsgiveravgiften

En differensiert arbeidsgiveravgift innebærer at avgiften som en arbeidsgiver betaler på lønnskostnader blir differensiert med ulike satser for ulike landsdeler. Denne ordningen har eksistert siden 1975.³⁰⁰ Formålet med arbeidsgiveravgiften er begrunnet distriktspolitisk, der tiltaket er ment som et støttetiltak i landsdeler med lav sysselsetting.³⁰¹ Det viktige i forhold til EØS-regelverket er at bedrifter skal ha samme vilkår og operere etter innenfor det samme geografiske området, og i ulike landsdeler.

---

²⁹⁶ Utenriksdepartementets hjemmesider. ”Laksesaken mot EU i WTO. Vanlige spørsmål og svar”. nettside: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/tema/Handelspolitikk/wto/laksesaken/svar.html?id=489966> (Hentet ned 18.12.07)

²⁹⁷ Aftenbladets nettsider. ”Norge har vunnet laksetriden mot EU. Publisert 17.08.2007” : nettside: <http://web3.aftenbladet.no/innenriks/article497018.ece> (Hentet ned 18.12.07)

²⁹⁸ EU-delegasjonen. 15.01.2008. ”Ingen anke i laksesaken”. http://www.eu-norge.org/Aktuelt/Nyhetsartikler/anker+ikke+laksesaken.htm?wbc_purpose=Basic&WBCMODE=PresentationUnpublished (hentet ned 16.01.08)

²⁹⁹ EØS-utvalget. 4.12.2007. <http://www.stortinget.no/eos/2007/midl/e071204.htm>

³⁰⁰ Fafo-rapport 455 ” Ti år med EØS-avtalen”. <http://www.fafo.no/pub/rapp/455/index.htm> (hentet ned 04.02.08)

³⁰¹ St.meld. nr.1 2007: 148.

Norge har også rett til en viss grad av næringsstøtte etter Art. 61 (3) bokstav c.³⁰² I 2003 utgjorde den differensierte arbeidsgiveravgiften ca 6 milliarder kroner totalt, og det har vært en bred politisk enighet rundt ordningen.³⁰³ På dette tidspunktet ønsket Regjeringen å prøve den differensierte arbeidsgiveravgiften for EFTA-domstolen. Norge var av den oppfatning at denne ordningen ikke sto i strid med statsstøttereglene i Art.61, men ESA delte ikke dette synet.³⁰⁴

EFTA-domstolen så på denne ordningen med variabel avgift som konkurransevridende gjennom sak E-6/98. Her møtte Norge forståelse på punktet at skatteregler ikke var en del av EØS-avtalen, men at skatteregler likevel i praksis kunne virke som traktatstridig statsstøtte.³⁰⁵ Resultatet ble en tilpasning av regelverket gjennom trygdeavgiftsvedtaket 2000 § 1 g, forskrift 29. des 1999 nr. 1534.³⁰⁶ Endringene som ble godkjent av ESA i 2006 bidro til at nullavgifts-ordningen i Finnmark og Nord-Troms ble opprettholdt. Den differensierte satsen varierer i dag mellom 0 % i Finnmark fylke, samt deler av Troms, til 14.1 % i de tettere befolkede delene av landet.³⁰⁷ I praksis betydde det at Tromsø og Bodø fikk en arbeidsgiveravgift på 7.9%, mens de resterende kommunene i Troms og Nordland fikk gjeninnført den generelle satsen på 5.1%.³⁰⁸ Den differensierte arbeidsgiveravgiften ble også endret for Hurtigrutens vedkommende i 2003-2004, men disse økte utgiftene ble kompensert med et større bidrag til Hurtigruten på 7.3 millioner kroner.³⁰⁹ Det faktum at reglene om differensiert arbeidsgiveravgift ble strammet inn var ikke bare noe som skjedde i forhold til EFTA-land, men for alle land i hele EU.³¹⁰

Regjeringen ville her helst sett at ordningen forble mest mulig lik den gamle, men måtte finne seg i å tilpasse den. Regjeringen sier selv at de forsøkte å påvirke dette

---

³⁰² Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S. 128.

³⁰³ EØS-utvalget. 22.01.2003. <http://www.stortinget.no/saker/referater/eos/20030122.pdf> (hentet ned 23.12.2007)

³⁰⁴ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S. 130.

³⁰⁵ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S. 130

³⁰⁶ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S. 130.

³⁰⁷ St. prp 1 2006-2007. "Fordelingsvirkninger av skatte- og avgiftsopplegget for 2007". Hentet ned 18.12.2007. Nettside:

http://www.statsbudsjettet.dep.no/upload/Statsbudsjett_2007/dokumenter/html/skatteprp/kap05.htm#vedtak2

³⁰⁸ St.meld. nr.1. 2007: 10

³⁰⁹ Nei til EU. 2007. "EØS og lokaldemokratiet".

http://www.neitileu.no/content/download/20486/167870/file/standpunkt%203_07.pdf (hentet ned 05.02.08)

³¹⁰ St.meld. nr.1. 2007: 148.

direktivet i EU fra tidlig av, blant annet ved at Olje- og energiminister Haga møtte den ansvarlige kommisæren i Kommisjonen, samt presidenten i ESA før et møte med Kommisjonen. I tillegg var det flere møter på politisk nivå og administrativt nivå med ESA.³¹¹

5.5.3 Automatmonopolet

Den 17. juni 2003 vedtok Stortinget lov om endringer av pengespill- og lotterilovgivningen. Dette lovvedtaket innebar at Norsk Tipping AS fra 1. januar 2006 skulle få enerett til å drifte spillemaskiner. Hovedbegrunnelsen var å forebygge spilleavhengighet, få håndhevet aldersgrensen på 18 år og få kontroll på de useriøse aktørene i bransjen.³¹² Den 20. oktober 2004 kom ESA med en grunnlagt uttalelse der de hevdet at denne nye automatordningen var i strid med EØS-avtalens artikkel 31 om etablering og artikkel 36 om tjenester:

“That the Kingdom of Norway, by amending the Norwegian gaming and lottery legislation in “*Lov av 29. august 2003 om endringer i pengespill- og lotterilovgivningen*”, which introduces a monopoly with regard to the operation of gaming machines, has infringed Articles 31 and 36 of the EEA Agreement”.³¹³

I november 2005 varslet ESA at de ville stevne Norge for EFTA-domstolen, og på samme tid utsatte Høyesterett behandlingen av saken i påvente av dommen fra EFTA-domstolen. Søksmålet ble sendt fra ESA til EFTA-domstolen den 10. mars 2006, og Norges forsvarsskrift ble sendt til EFTA-domstolen 18. mai samme år. Regjeringens oppfatning var at tolkningen som ESA baserte seg på ville være ensbetydende med en liberalisering av pengespill i EØS-området, og at dette ville ha uheldige konsekvenser. Norge fikk støtte fra andre EU-land som Belgia, Nederland, Hellas, Portugal, Sverige, Ungarn, Finland og Frankrike. EFTA-domstolen tok opp saken på møtet 8. november 2006.³¹⁴ 14. mars 2007 var domsavsigelsen i EFTA-domstolen klar, der domstolen kom frem til at en statlig enerett til drift av spilleautomater ikke var i strid mot EØS-

---

³¹¹ Regjeringen. 23.05.2006. http://www.regjeringen.no/nb/tidligere_statsraader/Kommunal-og_regionalminister_Aslaug_Mar/taler_artikler/2006/Bodo-og-Tromso-far-gjeninnfort-differens-2.html?id=113636 (hentet ned 04.02.08)

³¹² Norsk Tipping. Historikk. <http://www.norsk-tipping.no/page?id=65> (hentet ned 08.01.08)

³¹³ ESA. Stevning i automatmonopol-saken.

<http://www.dinesider.no/customer/770660/archive/files/Decided%20Cases/2006/e%201%202006%20judgment.pdf> (hentet ned 08.01.08)

³¹⁴ EØS-utvalget. 05.12.2006. <http://www.stortinget.no/saker/referater/eos/20061205e.pdf> (hentet ned 08.01.08)

retten og at kampen mot spilleavhengighet var et legitimt hensyn.³¹⁵ Norge evnet her å finne fram med argumenter i EFTA-domstolen, noe som må ses på som en slags påvirkning.

5.6 Avsluttende betraktninger

Det er i all hovedsak den regelbaserte tilpasningsmodellen som best fanger opp Norges tilpasning i casene oppgaven tar for seg. De 3 hovedcasene ender i tilpasning av lovverk og regler. Om ESA godkjenner "Konsolideringsmodellen", vil dette være en løsning i hjemfallssaken, noe som innebærer en endring i vassdragsreguleringsloven og industrikonsesjonsloven. I saken om industrikraft har Regjeringen presentert en liste på 8 tiltak som skal bringe industrikraftregimet i tråd med EØS-avtalen. Dette er tilpasninger som blant annet innebærer regelendringer rundt støtteordninger, avskrivningssatser og ordningene rundt målrettet støtte til små- og mellomstore bedrifter. Denne tilpasningen faller også under den regelbaserte tilpasningsmodellen. Det samme er tilfellet for saken om den differensierte arbeidsgiveravgiften. Ordningen ble endret og godkjent av ESA 19. juli 2006, slik at Norge tilpasset sin arbeidsgiveravgift etter nye retningslinjer fra ESA og Europakommisjonen (State Aid Guidelines on National Regional Aid 2007-2013). Siden ESAs retningslinjer utformes i samråd med EFTA landene, fikk Norge gjort viktig innflytelse fra tidlig av mot ESA, noe som førte til at deler av den opprinnelige differensierte arbeidsgiveravgift ble videreført.³¹⁶ I laksesaken fikk Norge medhold på de fleste punkter, og det resulterte i at Norge ikke endrer sin praksis på området. Norge fikk påvirket EU i den forstand at Norge fikk medhold i WTO for at antidumpingtiltaket til EU var urettmessig. Det samme var tilfellet i automatmonopol-saken, der Norge vant saken i EFTA-domstolen. Her vant Norge fram med og fikk gjennomslag for at statlig enerett til drift av spilleautomater ikke var i strid mot EØS-retten.³¹⁷ Dette kan sees på som en form for påvirkning ved argumentenes vekt.

---

³¹⁵ EØS-utvalget.24.04.08. <http://www.stortinget.no/eos/2006/midl/e070424.htm> (hentet ned 08.01.2008)

³¹⁶ Friheten. "Lokaldemokrati i det indre markedet".
<http://www.friheten.no/iriks/2007/uke35/lokaldemokrati2.html> (hentet ned 05.02.08)

³¹⁷ EØS-utvalget.24.04.08. <http://www.stortinget.no/eos/2006/midl/e070424.htm> (hentet ned 08.01.2008)

Kapittel 6 – Konklusjon

Problemstillingen for denne oppgaven var to-delt, der den ene gikk på hvordan Norge utøver innflytelse under utarbeidelse av nye rettsakter. Den andre gikk på hvordan Norge tilpasser seg nye EØS-relevante rettsakter. EØS-avtalen gir Norge rom for en varierende grad av innflytelse, selv om Norge i svært mange av tilfellene ikke når fram. Dette har både med Norges formelle muligheter til å delta i felles institusjoner i EØS-avtalen, samt at Norge kommer for sent inn i sakene og behandler dem ofte etter at sakene er ferdig behandlet i ekspertkomiteene. Norge er ikke rask nok med å fange opp aktuelle saker i EU, og det er trolig at dette går ut over hvor raskt Norges posisjon og retningslinjer blir utformet i Regjering og departementene. Dette går siden ut over hvor tidlig Norge kommer inn med argumenter i ekspertkomiteene, noe som er av betydning for hvordan innflytelsen faktisk skjer. Det er viktig å komme inn tidlig, selv om størsteparten av innflytelsen gjøres senere i lovgivningsprosessen i ministerrådets arbeidsgrupper.

Opp igjennom historien har Norge måtte gjøre en rekke tilpasninger i form av lovendringer og regeltilpasninger. Den første kom med St. prp. nr. 100 (1991-92) ”Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS)”, der det fulgte med lister av forordninger, direktiver, vedtak o.l som måtte inn i EØS-avtalen. Totalt utgjorde dette ca. 1600 rettsakter ved EØS-avtalens inngåelse i mai 1992.³¹⁸ Senere kom det en ”tilleggspakke”, jf. St.prp. nr. 40 (1993-94), der nye 490 rettsakter kom med. Videre ble det under EØS-avtalens inngåelse gjort endringer i finanslovgivningen, som medførte større endringer innenfor forsikring, børs og verdipapirrett.³¹⁹ Endringer ble også gjort innen bank og valuta. På olje- gass og energisiden er det mottatt rundt 30 direktiver totalt.³²⁰ På det indre markedet var det behov for harmonisering av regelverk for omsetning av varer og tjenester med et høyt beskyttelsesnivå i tråd med prinsippene i Romatraktaten og den senere Amsterdamtraktaten. Disse konkurransereglene har ført til pålegg som spenner fra rusbrus i

---

³¹⁸ [NOU 1998: 14](#). Punkt 4.6.

³¹⁹ [NOU 1998: 14](#). Punkt 4.6.

³²⁰ Olje- og energidepartementet. ”Eu-direktiv vedtatt på EØS på olje- gass og energisiden”. http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/tema/EUEOS_og_energi/EU-direktiv-vedtatt-i-EOS-pa-olje--gass-.html?id=476013&epslanguage=NO (hentet ned 20.01.08)

butikkene, til forbud mot differensiert arbeidsgiveravgift i sin opprinnelige form, samt endringer rundt reglene om utenlandsk konkurranse i enterpriser i skipsfart og oljeindustri.³²¹ En rekke regler for å beskytte forbrukere, miljø, helse og sikkerhet kom også med, sammen med regler om offentlig støtte til bedrifter. Store deler av EUs miljøregelverk er innlemmet i norsk rett, men dette regelverket har sin opprinnelse i internasjonale konvensjoner.³²²

Norges innflytelse i EU har alltid vært svak, og Norge har ikke hatt noen påvirkning på EUs politiske utvikling og institusjoner. Dette skyldes i stor grad norsk passivitet, ved at Norge ikke har søkt stillingen som observatør under viktige diskusjoner rundt reformer i EU. Claes og Sverdrup konkluderer også med at Norges innflytelse i komitologikomiteene og ekspertkomiteene er svekket siden 1994. Noe av dette skyldes at EU har vokst med flere nye medlemsland, noe som gjør EØS-spørsmål av stadig mindre betydning. Claes og Sverdrup konkluderer også i likhet med andre undersøkelser at Norges ekspertutsendinger engasjerer seg lite i ekspertkomiteene, og at de betrakter komiteene som en kilde til informasjon rundt det som rører seg i EU, snarere enn en påvirkningskanal. Av den lille innflytelsen Norge utøver, er det først og fremst Regjeringen og utsendingene som står for påvirkningen, mens Stortinget har liten innflytelse. Dette siste er et særtrekk i forhold til våre naboland som har en langt mer aktiv nasjonalforsamling i EØS-spørsmål.³²³

6.1 Norges innflytelse under utarbeidelsen av nye rettsakter

Påvirkning vil i mange tilfeller dreie seg om evnen til å påvirke den politiske agendaen i EU's lovgivningsprosesser, eller programmene som nye regler springer ut av.³²⁴ Det er 3 faser hvor det er mulig å utøve innflytelse i kommisjonens forberedende arbeid som et EU-medlemsland:

---

³²¹ NOU 2003: 19. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dok/NOUer/2003/NOU-2003-019.html?id=118893> (hentet ned 03.02.08)

³²² St.meld. nr. 27 (2001-2002). "Om EØS-samarbeidet 1994-2001". <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stmeld/20012002/Stmeld-nr-27-2001-2002-2.html?id=196154> (hentet ned 20.01.08).

³²³ Claes, Dag Harald. Ulf Sverdrup. 2004. Arena. "Hvordan har Norge greid seg utenfor EU?" http://www.arena.uio.no/nyheter/kronikker/0405claes_sverdrup.xml (hentet ned 22.01.08)

³²⁴ Fafo-rapport 455 "Ti år med EØS-avtalen". <http://www.fafo.no/pub/rapp/455/index.htm> (hentet ned 04.02.08)

- 1) Den forberedende fasen / utredningsfasen (Decision shaping)
- 2) Beslutningsfasen (Decision taking)
- 3) Vedtaksfasen (Decision Making).³²⁵

Formelt sett er påvirkningskanalene begrenset til deltakelse i Kommissjonens arbeids- og ekspertgrupper, samt underkomitéen.³²⁶ Det er art. 99 og art. 100 som hjemler denne kontakten departementene har i den tidlige fasen.³²⁷ Selve koordineringen skjer på 3 plan:

- 1) På politisk plan i regjeringen
- 2) I koordineringsutvalget for EØS-saker på høyt administrativt nivå
- 3) I spesialutvalgene i departementene.³²⁸

Norges påvirkningsmuligheter er på retur, og dette skyldes at EFTA har krympet i størrelse siden EØS-avtalens inngåelse, samtidig som EU har vokst seg til en mektig og stor blokk med 27 medlemsland. Norge benytter ikke sine påvirkningsmuligheter i ekspertkomiteene godt nok. Dette skyldes at saker blir behandlet for sent i departementene, samt at de politiske signalene til Norges utsendte eksperter ikke er klare nok. Flere av tjenestemennene opptrer uten *klart* mandat og instruksjer, selv om 94.4 prosent av de utsendte til ekspertkomiteene får styringssignaler. Instruksene er i all hovedsak av generell karakter, og i stor grad muntlige. Et problem her er at departementene ikke evner å fange opp sakene tidlig, noe EU-delegasjonen har til oppgave å bidra til å informere Regjeringen og forvaltning om nye rettsakter og saker under oppseiling i EU som er EØS-relevante.

Tjenestemenns arbeidsmetoder kan vise seg å ha forbedringspotensiale i lys av forsker Jarle Trondals undersøkelser. Norge satser for det meste på formell deltagelse i EU's komiteer, noe som man har tilgang til i følge EØS-avtalen. Størsteparten av mulighetene for innflytelse viser seg å ligge i ministerrådets arbeidsgrupper, selv om det er en fase senere i lovgivningsprosessen der Norge ikke har tilgang. Våre naboland

---

³²⁵ Brusselkontoret. "Norge og EU: Forholdet sett fra Brussel".

<http://www.ks.no/upload/92146/Paal%20Frisvold.pdf> (hentet 19.01.08)

³²⁶ Fiskeri- og kystdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og landbruks- og matdepartementet. *Europastrategi for matområdet.*

<http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/ew/071026%20Matomr%C3%A5det%20strategi.pdf> (hentet ned 02.01.08)

³²⁷ EØS-avtalen.

³²⁸ Riksrevisjonen. Administrativ rapport nr. 2 2005.

http://www.riksrevisjonen.no/Revisjonsresultater/Dokumentbase_Administrativ_rapp_2_2005.htm

satser i større grad på uformelle drøftelser med andre EU-land, og uten at oppgaven har funnet noe klart svar på i hvor stor grad disse drøftelsene finner sted for Norges del, kan det her være en viktig innflytelseskanal for Norge som utenforland.

I følge Riksrevisjonens Administrativ rapport nr. 2 2005 er 63% av sakene som rammenotatene omhandler allerede vedtatt i EU, og kun 32% av notatene omhandler saker som er i beslutningsfasen. Kun 5% av rammenotatene blir i følge denne undersøkelsen utarbeidet i sakens forberedende fase. Etter at ekspertgruppene er ferdig med loven, og den har passert EU's lovgivende organer, er Norges eneste mulighet å enten si ja eller nei.³²⁹ Olav Akselsen, som var Olje- og energiminister under Stoltenbergs første regjering i perioden mars 2000 til oktober 2001, bekreftet i ettertid Riksrevisjonens analyse:

"Da gassmarkedsdirektivet i EU skulle godkjennes, var det veldig tilpasset markedet i EU-landene. Vårt behov som produsenter og leverandører var mindre ivaretatt. Jeg reiste rundt til flere av EU-landene og var til stede i beslutningsøyeblikket. Men da var det for sent. Avgjørelsene var allerede tatt".³³⁰

Et spørsmål som kunne være interessant å forfølge for andre interesserte, vil være å finne ut hvorfor informasjonstilgangen til departementene og Regjering er mangelfull. Et annet spørsmål er hvorfor tregheter oppstår med å utarbeide rammenotater og klare retningslinjer og posisjoner i sakene. Det siste spørsmålet vil sannsynligvis henge sammen med det første spørsmålet. En påstand kan være at svak informasjonstilgang rundt EØS-relevante rettsakter på et tidlig nok tidspunkt, fører til at Norge kommer for sent inn i sakenes forberedende faser. Dette vil siden føre til lavere grad av påvirkningsmuligheter. Dette har å gjøre med at til sist kan det se ut som ekspertkomiteene blir oppfattet som lytteposter snarere enn påvirkningskanaler.³³¹

I forhold til casene spesielt er alle disse så vidt nye at det enda ikke er mulig å bringe på det rene nøyaktig hvordan den faktiske på virkningen har foregått. Referatene fra EØS-utvalget rundt blant andre saken om datalagringsdirektivet er hemmeligholdt i et år, noe som har hemmet informasjonstilgangen. Det ser det ut til at Regjeringen i

---

³²⁹ Veggeland, Frode. 23.11.99. "Norge og EU: Tilpasning uten styring?"

<http://www.arena.uio.no/news/articles/Veggeland-231199.htm> (hentet ned 08.01.08)

³³⁰ Nationen. Publisert 17.11.2005. "Innrømmer lav EØS-innflytelse".

<http://www.nationen.no/distrikt/article1828800.ece> (hentet ned 03.02.08)

³³¹ Claes, Dag Harald. 2002. "Svak melding om EØS-samarbeidet". <http://www.arena.uio.no/news/articles/claes-250602.htm> (hentet ned 22.01.08)

skrivende stund ikke har tatt standpunkt til saken, og det er påfallende taust med utspill og høyttenkninger. Det er et potensielt flertall for et veto mot direktivet i Stortinget, og det kan se ut som Regjeringen har en ”vente og se – holdning” til spørsmålet. I saken om den differensierte arbeidsgiveravgiften sier Regjeringen selv at de forsøkte å påvirke dette direktivet i EU fra tidlig av, blant annet ved at Åslaug Haga møtte den ansvarlige kommisæren i EU-kommisjonen, samt presidenten i ESA før et møte med kommisjonen. I tillegg var det flere møter på politisk nivå og administrativt nivå med ESA.³³²

6.2 Hvordan Norge tilpasser seg nye EØS-relevante rettsakter

EØS-avtalen er i all hovedsak basert på juss og regler, og tilpasningene som skjer kommer i form av endringer i lover og direktiver. Norge har måtte tilpasse store deler av lovverket og ordninger. En regelbasert tilpasning var blant annet veldig tydelig da Norge ble med i Schengen-samarbeidet, der Norges regelverk måtte tilpasses den nye virkeligheten.³³³ Da lisensdirektivet ble innlemmet i 1995, var endringer norsk regelverk nødvendig i petroleumsloven og industrikonsesjonsloven.³³⁴ Norge har mottatt om lag 3000 rettsakter som har ført til større eller mindre endringer. For Norges del er ikke direktivene automatisk bindende siden EØS-avtalen er en folkerettslig traktat, men som følge av gjennomføringslovene er Norge forpliktet til å tilpasse lovene. Som følge av dette er Stortingets *reelle* muligheter til å vedta avvikende lover innskrenket.³³⁵

EØS-rettsakter kan gjennomføres på en av de fire nevnte måter, der en stor del av EØS-retter er gjennomført som forskrifter. Mye av EØS-rettens volum finnes i forskriftsverket. Norge er videre forpliktet til å gjennomføre rettsaktene på korrekt måte, og manglende gjennomføring vil kunne få konsekvenser. I blant annet i Sveinbjørnsdottir-saken, REC 1998 s. 95 (E-9/97) ble det slått fast at offentlige

---

³³² Regjeringen. 23.05.2006. http://www.regjeringen.no/nb/tidligere_statsraader/Kommunal-og_regionalminister_Aslaug_Mar/taler_artikler/2006/Bodo-og-Tromso-far-gjeninnfort-differens-2.html?id=113636 (hentet ned 04.02.08)

³³³ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S.65

³³⁴ Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. S.159-160.

³³⁵ NOU 2003: 19. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dok/NOUer/2003/NOU-2003-019.html?id=118893> (hentet ned 03.02.08)

myndigheter kan bli erstatningsansvarlig for manglende gjennomføring av direktiver, slik at Norge kan bli erstatningsansvarlig dersom rettsaktene ikke blir gjennomført på riktig måte.

I Hjemfallssaken var EFTA's dom klar i betydningen at Artikkel 31 og 40 var brutt i EØS-avtalen, og Norge vant ikke fram på vesentlige punkter. Løsningen fra Regjeringen var "konsolideringsmodellen", der man fjerner adgangen til å gi private konsesjoner, fjerner adgangen til å selge hjemfalte vannfall tilbake til private, fjerner adgangen til forlengelse etter foregrepet hjemfall med tilbakesalg, samt å forby privat eierskap over 1/3. Dette er en tilpasning som innebærer lovendring i vassdragsreguleringsloven og industrikonsesjonsloven. Disse tilpasningene går under den regelbaserte tilpasningsmodellen til Dag Harald Claes og Bent Sofus Tranøy.

I saken om industrikraftregimet har ESA konkludert at med at Norges ordning innebærer statsstøtte etter Art. 61 i EØS-avtalen. Norges respons på dette er å gå bort i fra subsidiert kraft.³³⁶ Ordningen med myndighetsregulerte strømpriser lar seg ikke videreføre. Løsningen Regjeringen har kommet opp med en tiltakspakke som innebærer 8 punkter, som beskrevet tidligere i oppgaven. Formålet er fremdeles å tilby gunstige avtaler for kraftkrevende industri, men uten at ordningen kommer i strid med EØS-avtalen. Saken om hjemfalls- og industrikraftregimet har ført til klare regelendringer på norsk side for å tilpasse seg EØS-retten. I disse to sakene er det vanskelig å se at det er noe klart forhandlingsasålt i betydningen gi og ta som ligger til grunn for utfallet.

Datalagringsdirektivet, eller EU-direktiv 2006/24/EC, innebærer vesentlige endringer i lov om elektronisk kommunikasjon, samt straffeprosessloven. En slik lovendring vil da finne sted i 2008-2009.³³⁷ Lovendringer blir en del av tilpasningen, noe som også faller inn under den regelbaserte tilpasningsmodellen.

---

³³⁶ NRK. 22.01.2008. "Regjeringen beklagar kraft-uvisse".

http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/nrk_sogn_og_fjordane/1.4593321 (hentet ned 31.01.08)

³³⁷ Aftenposten. 25.01.08. "Vil lagre tastetrykk i ett år".

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2217386.ece> (hentet ned 01.02.08)

EØS-avtalens konkurranse- og markedsregler har ført til at en rekke særnorske samfunnsordninger har kommet under press. Klarest vises dette ved industrikraftregimet og hjemfallsordningen som nå må gjennomgå omfattende endringer. Jeg sitter ikke med et inntrykk av at EØS-avtalen er basert på forhandlinger mellom to likeverdige forhandlingspartnere. Mye dreier seg om å kartlegge Norges handlingsrom i forhold til rettsaktene. I automatmonopolsaken hadde Norge et nasjonalt ønske om å begrense spilleavhengighet. Dette hensynet fikk Norge medhold i at var legitimt. I automatmonopolsaken kom EFTA-domstolen til at statlig enerett til drift av spilleautomater ikke var i strid med EØS-retten. Norge greier i enkeltsaker å vinne frem med argumenter til tross for at vi er et lite land, og da gjerne etter en runde i rettsvesenet. I disse dager er alkoholreklamesaken en sak der problemstillingen er om alkoholreklameforbudet er nødvendig for å beskytte den norske folkehelsen. Spørsmålet er også om det er en restriksjon på fri flyt av både varer og tjenester, og dermed en slags dobbelrestriksjon. Problemstillingen kan ligne litt på den som gjelder i automatmonopolsaken, og dette er nok en sak som i disse dager er på sin tur igjennom rettsvesenet.

Saken om den differensierte arbeidsgiveravgiften bærer preg av å være en fremforhandlet løsning, der Norge evnet å gjøre innflytelse og vinne fram med argumenter.³³⁸ Også her ble resultatet en tilpasning av regelverket gjennom trygdeavgiftsvedtaket 2000 § 1 g, forskrift 29.des 1999 nr. 1534. Endringene som ble godkjent av ESA i 2006 bidro til at nullavgifts-ordningen i Finnmark og Nord-Troms ble opprettholdt. Den differensierte satsen varierer i dag mellom 0 % i Finnmark fylke, samt deler av Troms, til 14.1 % i de tettere befolkede delene av landet.³³⁹

Laksesaken endte i en WTO-dom der Norge vant på de fleste punkter, selv om det ser ut til å herske en ulik forståelse av dommen fra partene. Det gjenstår å se om EU faktisk retter seg etter dommen, eller om Norge tør å bruke dommen som et forhandlingsargument. Det er uklart hva som skjer i saken om datalagringsdirektivet,

---

³³⁸ FAFO-rapport 455 ”Ti år med EØS-avtalen”. <http://www.fafo.no/pub/rapp/455/index.htm> (hentet ned 04.02.08)

³³⁹ Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal. S. 130

men det tyder på at det er et flertall på Stortinget for et veto dersom KrF også velger å gå i mot direktivet.

6.3 Avsluttende betraktninger

Oppgaven har som overskrift ”Norge i EØS – mektig eller avmektig”. Jeg kan ikke se at Norges posisjon i EØS bærer preg av å være mektig på noen som helst måte, og tendensen er ikke at Norges forhandlingsposisjon vis à vis styrkes. EØS-avtalen bærer preg av å være en anakronisme, der EU’s utvikling har løpt fra det som den norske forhandlingsdelegasjonen hadde forestilt seg i 1992. Dette viser seg klart ved industrikraftregimet, der den gjeldende tro og tolkning den gangen gikk på at den var ikke en del av EØS-avtalen.

På Island viser meningsmålinger at det kan gå mot et EU-medlemskap, og i følge utenriksminister Ingebjørg Solrun Gísladóttir har det hersket en viss bekymring for at Alltinget har fungert som et slags ”stempelkontor for nye EØS-regler”.³⁴⁰ Dersom Island skulle bli EU-medlem, vil EFTA til slutt bestå av Norge og Liechtenstein mot 28 EU-medlemmer, i tillegg til eventuelle nye EU-medlemmer. Dersom dette skulle skje, vil det ikke være mye igjen av EFTA.

Det er lite trolig at EØS-avtalen ville kommet i stand dersom den hadde blitt fremforhandlet i dag. Med 3 EFTA-stater mot 27 EU-stater er det nærmest utenkelig at EU ville tatt seg bryet med å forhandle frem egne EØS-institusjoner og tilhørende regelverk. I 1992 var EFTA og EU to jevnbyrdige blokker. Siden den gang har EU vokst seg langt større, mens EFTA har krympet. EU har blitt langt viktigere for EFTA-statene enn det omvendte. Norge er så vidt godt integrert i EU’s indre marked at Norge nærmest er å betrakte som EU-medlem. Hvorvidt Norge er for eller mot EU dreier seg mer om politikk enn juss, siden Norge allerede er godt integrert i EU’s indre marked rent juridisk.

Norge er på sett og vis bondefanget, der et stadig mer dynamisk EU trekker Norge med videre i den juridiske integrasjonen på de områdene EØS-avtalen omfatter. Et

---

³⁴⁰ Nationen. 25.03.2008. ”Island er på vei mot EU”.
<http://www.nationen.no/meninger/leserbrev/article3426767.ece> (hentet ned 25.03.08)

eventuelt veto i saken om datalagringsdirektivet vil være en prøvesten for Norges vetorett. Spørsmålet er hva slags reaksjoner man vil måtte kunne vente seg fra EU, selv om det er grunn til å tro at utfallet av Irlands søksmål vil ha betydning.

Det er liten grunn til å tro noe annet enn at EØS-avtalen vil bestå i en tid fremover, selv om man kan stille spørsmålet om den jevne nordmann faktisk har for seg hva EØS-avtalen innebærer. ”Jeg tror folk er usikre på hva som er alternativet, og at de alt i alt er for nøyd med vårt forhold til EU”, i følge samfunnsforsker Cahtrine Holst fra Arena.³⁴¹ Et usikkerhetsmoment i EØS-avtalens fremtid er om Island velger å bli medlemmer av EU, noe som vil føre til at EFTA-pilaren kun består av 2 land; Norge og skatteparadiset Liechtenstein. EFTA vil i så fall bli enda mer svekket, noe som ikke vil styrke Norges forhandlingsposisjon mot EU.

---

³⁴¹ Bergens tidende. 21.04.2008. ”Vi sier ja til EØS”. <http://www.jasiden.no/Nyheter/51540/EOS.pdf> (hentet ned 21.04.2008)

Referanser

Aftenposten. 25.01.08. "Vil lagre tastetrykk i ett år". <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2217386.ece> (hentet ned 01.02.08)

Aftenposten. Publisert 06.02.08. "Veien til helvete".
<http://www.aftenposten.no/meninger/signert/article2239505.ece> (hentet ned 06.03.08)

Andenæs, Johs. Arne Fliflet. 2006. *Statsforfatningen i Norge*. 10 utgave. Universitetsforlaget. Oslo

Arbeitskreis Vorratsdatenspeicherung. Publisert 31.12.2007. "Constitutional complaint filed against German Telecomms Data Retention Act . (hentet ned 04.02.08)

Arena. "Hva koster et veto?" <http://www.arena.uio.no/news/europaforskning/vetokostnad.htm> (hentet ned 14.01.08)

Arnesen, Finn. 2000. "Vetoretten" i EØS-avtalen". Innst.S.nr.104.2000-2001.

Arnesen, Finn. Hans Petter Graver & Ulf Sverdrup. 2001. "Vetoretten i EØS". Working paper no 2, January 2001. Arena

Bergens tidende. 21.04.2008. "Vi sier ja til EØS". <http://www.jasiden.no/Nyheter/51540/EOS.pdf> (hentet ned 21.04.2008)

Bonde, Aslak. 2000. "Rask avklaring av EU-saker". Aftenposten 29. Juli

Brusselkontoret. "Norge og EU: Forholdet sett fra Brussel".
<http://www.ks.no/upload/92146/Paal%20Frisvold.pdf> (hentet 19.01.08)

Cini, Michelle. 2004. *European Union Politics*. Oxford

Civita. Publisert 28.02.07. "Personvern etter 11. September". <http://www.ikt-norge.no/upload/IKT%20Norge%20februar%202008.pdf> (hentet ned 06.03.08)

Claes, Dag Harald og Bent Sofus Tranøy (red.). 1999. *Utenfor, annerledes og suveren? Norge under EØS-avtalen*. Arena. Fagbokforlaget

Claes, Dag Harald. 2002."Svak melding om EØS-samarbeidet". <http://www.arena.uio.no/news/articles/claes-250602.htm> (hentet ned 22.01.08)

Claes, Dag Harald. Ulf Sverdrup. 2004. Arena. "Hvordan har Norge greid seg utenfor EU?"
http://www.arena.uio.no/nyheter/kronikker/0405claes_sverdrup.xml (hentet ned 22.01.08)

Dagsavisen. 28.06.2007. <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article298332.ece> (hentet ned 03.04.08)

Dagsavisen. 12.02.08. "Slik skal Haga skaffe industrien billig strøm".
<http://www.dagsavisen.no/innenriks/article335017.ece> (hentet ned 12.02.08)

Datalagringsdirektivet.no. <http://www.datalagringsdirektivet.no/node/24> (hentet ned 01.02.08)

Datalagringsdirektivet. http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_105/l_10520060413en00540063.pdf (hentet ned 01.02.08)

Datatilsynet. Publisert 22.12.2006. http://www.datatilsynet.no/templates/Page_1657.aspx (hentet ned 31.01.2008)

Datatilsynet. 25.01.08. "Mistanke uten mistanke". http://www.datatilsynet.no/templates/Page_2150.aspx (hentet ned 01.02.08)

Departementenes strategiske planer for arbeidet overfor EU:

<http://www.regjeringen.no/nb/sub/Europaportalen/Norsk-europapolitikk/Gjennomforing-2/Departementenes-strategiplaner.html?id=493668&epslanguage=NO> (hentet ned 01.01.08)

Digital Civil Rights in Europe. "European parliament adopts data retention directive".

<http://www.edri.org/book/print/775> (hentet ned 06.03.08)

Digital Rights Ireland. "DRI brings legal action over mass surveillance".

<http://www.digitalrights.ie/2006/09/14/dri-brings-legal-action-over-mass-surveillance/> (hentet ned 04.02.08)

E24. 02.05.08. "Hydro mot hjemfall". <http://e24.no/boers-og-finans/article2403356.ece> (hentet ned 01.05.08)

Eckhoff, Torstein. Eivind Smith. 1999. *Forvaltningsrett*. Oslo.

Egeberg, Morten. 2003. "The nordic countries and the EU: How European integration integrates and disintegrates states domestically. ARENA Working Papers WP 11/03. S. 13-14.

Eksamen. "Norske og internasjonale rettslige institusjoner, H04". Mønsterbesvarelse.

<http://www.injuria.no/faglig/artikkel412.html> (hentet ned 30.12.2007)

ESA. Stevning i automatmonopol-saken.

<http://www.dinesider.no/customer/770660/archive/files/Decided%20Cases/2006/e%201%2006%20judgment.pdf> (hentet ned 08.01.08)

EU-delegasjonen. 2007. *Hjemfallsretten – bakgrunn og historikk*. Nettadresse: <http://www.eu-norge.org/Aktuelt/Nyhetsartikler/fakta+om+hjemfall.htm>

EU-delegasjonen. 15.01.2008 "ingen anke i laksesaken". http://www.eu-norge.org/Aktuelt/Nyhetsartikler/anker+ikke+laksesaken.htm?wbc_purpose=Basic&WBCMODE=Presentation

[Unpublished](http://www.eu-norge.org/Aktuelt/Nyhetsartikler/anker+ikke+laksesaken.htm?wbc_purpose=Basic&WBCMODE=Presentation) (hentet ned 16.01.08)

Europakommisjonens nettsider. http://www.europakommisjonen.no/eu_and_country/index.htm (hentet ned 02.01.08)

Europaveien. "EUs rettsregler". <http://www.europaveien.no/shownewsintro.asp?bransje=0&cat=131&id=445> (hentet ned 20.01.08)

EØS-utvalget. 22.01.2003. <http://www.stortinget.no/saker/referater/eos/20030122.pdf> (hentet ned 21.12.2007)

EØS-utvalget. 19.01.2006. <http://www.stortinget.no/saker/referater/eos/20060119e.pdf> (hentet ned 21.12.2007)

EØS-utvalget. 25.04.2006. <http://www.stortinget.no/saker/referater/eos/20060425e.pdf> (hentet ned 21.12.07)

EØS-utvalget. 05.12.2006. <http://www.stortinget.no/saker/referater/eos/20061205e.pdf> (hentet ned 21.12.07)

EØS-utvalget. 24.04.2007. <http://www.stortinget.no/eos/2006/midl/e070424.htm> (hentet ned 08.01.08)

EØS-utvalget. 31.05.2007. "Støres tale".

http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dep/Utenriksminister_Jonas_Gahr_Store/taler_artikler/2007/EOS-utvalgets-mote-310507---Stores-tale.html?id=472161 (hentet ned 25.12.07)

EØS-utvalget. 12.03.08. <http://www.stortinget.no/eos/2007/midl/e080312.htm> (hentet ned 26.03.08)

Fafo-rapport 455 "Ti år med EØS-avtalen". <http://www.fafo.no/pub/rapp/455/index.htm> (hentet ned 04.02.08)

Fiskeri- og kystdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og landbruks- og matdepartementet. *Europastrategi for matområdet*.

<http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/eu/071026%20Matomr%C3%A5det%20strategi.pdf> (hentet ned 02.01.08)

Forelesningsnotater i EØS-rett ved UIO med Fredrik Sejersted våren 2008.

Fornyings- og Administrasjonsdepartementet. publisert 28.01.2008.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dep/Fornyings-og_administrasjonsminister/taler_artikler/2008/Personvern-under-press.html?id=498269 (hentet ned 01.01.08)

Friheten. "Lokaldemokrati i det indre markedet". <http://www.friheten.no/iriks/2007/uke35/lokaldemokrati2.html> (hentet ned 05.02.08)

Forskning.no. 16.jul 2004. "Bundet av Brüssel". <http://www.forskning.no/Artikler/2004/juli/1089891659.52> (hentet ned 08.01.08)

Gjems-Onstad, Ole. 2000. *EØS-avtalen og EØS-loven med kommentarer*. Gyldendal.

Gjønnnes, Arnhild Dordi. Sigurd Knudtzon (red). *EØS-håndboken*. 1998. EØS-avtalen – innhold og praktisering. Universitetsforlaget. Oslo.

Graver, Hans petter. "Dømmer Høyesterett i siste instans?". http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2002/papers/wp02_6.htm (hentet ned 23.01.08)

Graver, Hans Petter. 1999. "EØS-avtalens pris og myter". <http://www.arena.uio.no/news/articles/Graver-050799.htm> (hentet ned 22.01.08)

Graver, Hans Petter. Arena 2001. "Norge dårligst i EØS". <http://www.arena.uio.no/news/articles/Graver-070901.html> (hentet ned 22.01.08)

Hegnar. 15.03.08. "KrF avgjør veto mot EU-direktiv". <http://www.hegnar.no/okonomi/politikk/article260201.ece> (hentet ned 15.03.08)

Hegnar. 14.03.08. "Ny lov skal sikre eierskap". <http://www.siste.no/Innenriks/article3412580.ece> (hentet ned 15.03.08)

Hjemfallsutredningen

Hjemfallsdommen. E-2/06.

http://www.regjeringen.no/Upload/OED/pdf%20filer/Hjemfall/Hjemfall_dommen_26juni07.pdf (hentet ned 25.02.08)

Hjemfallssaken. Provisorisk anordning av 10. August 2007.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/tema/Energi_og_vassdrag/Hjemfall.html?id=449052 (hentet ned 25.02.08)

IKT-Norge. Publisert 26.02.08. "Norges befolkning sier nei til datalagring". <http://www.ikt-norge.no/templates/Page.aspx?id=1006> (hentet ned 06.03.08)

Injuria. "Grunnlovsrevisjon". <http://www.injuria.no/faglig/artikkel422.html> (hentet ned 20.01.08)

Innst.S.nr.114 (2006-2007). <http://www.stortinget.no/inns/inns-200607-114.html> (hentet ned 25.12.07)

Jervel, Stephan L. 2000. *Lovgivningen i EØS*. Cappelen Akademisk Forlag

Knoph, Ragnar. 2004. *Knophs oversikt over Norges Rett*. 12 utgave. Universitetsforlaget.

Klassekampen. 28.06.2007. "Bryter Grunnloven". http://www.klassekampen.no/47048/mod_article/item (hentet ned 23.02.08)

Klassekampen. 15.03.08. "KrF kan avgjøre EU-veto". http://klassekampen.no/artikler/nyheter/52208/mod_article/item/null (hentet ned 18.03.08)

Konkurransetilsynet. "EØS-avtalens konkurranseregler for foretak". http://www.konkurransetilsynet.no/portal/page?_pageid=235,466744&_dad=portal&_schema=PORTAL&menuid=12104 (hentet ned 23.02.08)

Kraftnytt. "EU, EØS og norsk vannkraft". <http://www.kraftnytt.no/default.asp?page=21869&article=28951> (hentet ned 19.02.08)

Liberaleren. 06.03.08. "KrF mot datalagringsdirektivet". <http://www.liberaleren.no/2008/03/06/krf-mot-datalagringsdirektivet/> (hentet ned 07.03.08)

MandagMorgen. 02.03.08. "EU tok Norge på sengen – Datalagringsdirektiv skulle opprinnelig ikke omfattet EØS-land". <http://www.mandagmorgen.no/artikkel.shtml?id=3034> (hentet ned 05.03.08)

Matlary, Janne Haaland. 2004. Forelesningsnotater i emnet STV1201 ved UIO.

Morgenbladet. 19.02.08. "Store Mor tek kontroll". <http://www.morgenbladet.no/apps/pbcs.dll/article?AID=/20080229/OAKTUELT001/426899671/-1/AKTUELT> (hentet ned 07.03.08)

NA24. "Får EU-støtte for hjemfall". Publisert 17.01.07. <http://e24.no/naeringsliv/article1606310.ece>. (Hentet ned 18.12.07)

Nationen. Publisert 17.11.2005. "Innrømmer lav EØS-innflytelse". <http://www.nationen.no/distrikt/article1828800.ece> (hentet ned 03.02.08)

Nationen. 26.06.2007. http://www.nationen.no/eu_wto/article2846984.ece (hentet ned 20.12.07)

Nationen. 25.03.2008. "Island er på vei mot EU". <http://www.nationen.no/meninger/leserbrev/article3426767.ece> (hentet ned 25.03.08)

Nei til EU. 2007. "EØS og lokaldemokratiet". http://www.neitileu.no/content/download/20486/167870/file/standpunkt%203_07.pdf (hentet ned 05.02.08)

Nettavisen Siste. 08.11.2007. <http://www.siste.no/Innenriks/politikk/article3113889.ece> (hentet ned 20.12.2007)

Norsk Tipping. Historikk. <http://www.norsk-tipping.no/page?id=65> (hentet ned 08.01.08)

NOU 1998:14. Punkt 4.6.

NOU 2003: 19. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dok/NOUer/2003/NOU-2003-019.html?id=118893> (hentet ned 03.02.08)

NOU 2004:26

NOU 2005:04

NRK. Publisert 22.01.2008. "Regjeringen beklagar kraft-uvisse". http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/nrk_sogn_og_fjordane/1.4593321 (hentet ned 31.01.08)

NRK. Publisert 21.01.2008. "Får ikkje subsidiere industrikraft". http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/nrk_sogn_og_fjordane/1.4576845 (hentet ned 31.01.08)

NTB gjengitt i Siste. 25.02.2008. "Spår trøbbel hvis Norge sier nei til EU-direktiv". <http://www.siste.no/Innenriks/article3373161.ece> (hentet ned 05.03.08)

Out-law. 19.09.06. "Ireland brings case against data retention to Europe". <http://www.out-law.com/page-7310> (hentet ned 06.03.08)

Sarastuen, Kristian. Anders Ystad. *Hva er EU*. Universitetsforlaget. Oslo.

Sejersted, Fredrik m.fl. 1999 *EØS-rett*. Senter for Europarett. Universitetsforlaget. Oslo

Sejerstedt, Fredrik m.fl. 2004. *EØS-Rett*. 2. Utgave. Universitetsforlaget. Oslo.

St. prp 1 2006-2007. "Fordelingsvirkninger av skatte- og avgiftsopplegget for 2007". Hentet ned 18.12.2007.
Nettside:http://www.statsbudsjettet.dep.no/upload/Statsbudsjett_2007/dokumenter/html/skatteprp/kap05.htm#vedtak2

Ranablad. 15.03.08. <http://www.ranablad.no/debatt/article3413451.ece> (hentet ned 15.03.08)

Regjeringen. 05.10.2002. "EØS-avtalen". <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/Utenriksdepartementet/260246/2002/eos-avtalen.html?id=260398> (hentet ned 22.02.08)

Regjeringen. "Politisk plattform for en flertallsregjering".
http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/dok/rapporter_planer/Rapporter/2005/Soria-Moria-erklaringen.html?id=438515 (hentet ned 22.01.08)

Regjeringen. 23.05.2006. http://www.regjeringen.no/nb/tidligere_statsraader/Kommunal-og_regionalminister_Aslaug_Mar_taler_artikler/2006/Bodo-og-Tromso-far-gjeninnfort-differens-2.html?id=113636 (hentet ned 04.02.08)

Regjeringen. Publisert 20.03.2007. "Enoksen tar opp eksisterende leieavtaler for kraft med ESA".
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/pressesenter/pressemeldinger/2007/Enoksen-tar-opp-eksisterende-leieavtaler.html?id=458350> (Hentet ned 04.02.08)

Regjeringen. "EØS-avtalen og energi". http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/tema/EUEOS_og_energi/EOS-avtalen-og-energi-.html?id=426128 (hentet ned 04.02.08)

Regjeringen. 21.02.08. "Regjeringens tiltakspakke for kraftforedlende industri".
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/aktuelt/nyheter/2008/regjeringens-tiltakspakke-for-kraftfored.html?id=501464> (hentet ned 21.02.08)

Riksrevisjonen. Administrativ rapport nr. 2 2005.
http://www.riksrevisjonen.no/Revisjonsresultater/Dokumentbase_Adm_rapp_2_2005.htm (hentet ned 18.01.08)

St.meld. nr. 27 (2001-2002). "Om EØS-samarbeidet 1994-2001".
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stmeld/20012002/Stmeld-nr-27-2001-2002-/2.html?id=196154> (hentet ned 20.01.08)

St.meld. nr. 23 (2005-2006) "Om gjennomføring av europapolitikken".
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stmeld/20052006/Stmeld-nr-23-2005-2006-.html?id=200812>
(hentet ned 31.12.2007)

St.meld.1 2007

St. prp. Nr. 100 for 1991-1992. S. 200

Støhre, Jonas Gahr. 12.03.08. "Innlegg på møte i Stortingets Europautvalg".
http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dep/Utenriksminister_Jonas_Gahr_Store/taler_artikler/2008/europautvalg_innlegg.html?id=503464 (hentet ned 13.03.08)

Sverdrup, Ulf. 2004. "Norge og EU-utvidelsen". http://www.arena.uio.no/publications/wp_04_5.pdf (hentet ned 23.01.08)

Sverdrup, Ulf. "EØS og 'veto'".
<http://europaveien.no/shownewsintro.asp?bransje=0&cat=133&id=883&sup=393> (hentet ned 20.01.08)

The Guardian. 23.02.08. "Government wants personal details of every traveler".
<http://www.guardian.co.uk/uk/2008/feb/23/uksecurity.terrorismtravel/print> (hentet ned 07.03.08).

Trondal, Jarle. 2001. "Administrative integration across levels of governance through participation in EU committees". <http://wo.uio.no/as/WebObjects/theses.woa/wa/these?WORKID=4357> (hentet ned 03.01.08)

Universitetet i Bergen. 2007. "Søk etter kildene i EU og EØS":
<http://www.ub.uib.no/avdeling/jur/arkiv/eueos.htm> (hentet ned 03.01.08)

Universitetet i Bergen. "Fra EU-direktiv og –forordning til norsk lov".
<http://www.ub.uib.no/fag/rettsvit/fraEUtilnorsklov.htm> (hentet ned 19.01.08)

Utenriksdepartementet. "Laksesaken mot EU i WTO. Vanlige spørsmål og svar". Hentet ned 18.12.07. nettside:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/tema/Handelspolitikk/wto/laksesaken/svar.html?id=489966>

Veggeland, Frode. 1999. "Delegering, læring og politisk kontroll".
http://www.arena.uio.no/nor_publications/wp99_28.htm /hentet ned 23.01.08)

Veggeland, Frode. 23.11.99. "Norge og EU: Tilpasning uten styring?"
<http://www.arena.uio.no/news/articles/Veggeland-231199.htm> (hentet ned 08.01.08)